

Aukštojo mokslo **modernizavimas** Europoje

*Galimybės studijuoti,
baigti studijas ir
įsidarbinti
2014*

„Eurydice“ ataskaita

Švietimas ir
mokymas

Aukštojo mokslo modernizavimas Europoje:

galimybės studijuoti,
baigti studijas ir
įsidarbinti

2014

„Eurydice“ ataskaita

Šį dokumentą išleido Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (EACEA, Švietimo ir jaunimo politikos analizės skyrius).

Cituodami šį leidinį nurodykite:

Europos Komisija / EACEA / „Eurydice“, 2014. *Aukštojo mokslo modernizavimas Europoje: galimybės studijuoti, baigti studijas ir įsidarbinti. 2014 m. leidimas. „Eurydice“ ataskaita.* Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.

ISBN 978-92-9201-918-1

doi:10.2797/727567

Šį dokumentą galima rasti ir internete:
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).

Tekstas baigtas rengti 2014 m. gegužę.

© Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga, 2014 m.

Leidinių atgaminti galima tik nurodant šaltinį.

Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga
(*Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*)
Švietimo ir jaunimo politikos analizės skyrius
Avenue du Bourget 1 (BOU 2 – Unit A7)
B-1049 Brussels
Tel. +32 22995058
Faks. +32 22921971
El. paštas eacea-eurydice@ec.europa.eu
Interneto svetainė <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

PRATARMĖ

Ekonomikos krizė buvo tarytum žadintuvo signalas, verčiantis sutelkti dėmesį į išties svarbius klausimus. Švietimas ir yra vienas tokių pamatinių klausimų, kadangi jame glūdi ateities kūrimo ir išsaugojimo raktas.

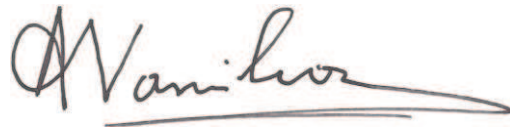
Beprecedenčių iššūkių laikotarpiu švietimas buvo pačiame Europai ypač svarbios pažangaus ir tvaraus augimo strategijos „Europa 2020“ centre, todėl esu įsitikinusi, kad jo svarba nesumažės ir Europai žengiant į priekį. Ši „Eurydice“ ataskaita, kurioje didžiausias dėmesys skirtas galimybėms siekti aukštojo mokslo, lankstiams mokymosi būdams, galimybėms studentams baigti studijas ir įsidarbinti, padės suprasti, ko pavyko pasiekti ir ką dar reikia nuveikti aukštajame moksle. Europos Komisija nuosekliai ir ryžtingai pataria valstybėms narėms ir toliau investuoti į aukštojo mokslo sistemas.

Nekyla abejonių, kad aukštojo mokslo sistemos keičiasi – tampa atviros didesniui skaičiui studentų ir reaguoja į visuomenės reikalavimus, kurių kasdien daugėja. Akivaizdu, kad valdžios institucijos ir ypač aukštosios mokyklos daug dirba, siekdamos padidinti besimokančiųjų skaičių, užtikrinti paramą studentams ir jų rengimą sudėtingiems sparčiai besivystančios darbo rinkos reikalavimams. Ataskaitoje pateikiama daug gerosios politikos ir gerosios patirties pavyzdžių, tačiau nuveikti reikia dar daugiau.

Visoje Europoje vis labiau įsisąmoninama, kad privalome investuoti į aukštąjį mokslą ne tik daugiau, bet ir išmintingiau. Nepakanka skatinti jaunos žmonės siekti aukštojo mokslo. Taip pat privalome padėti jiems sėkmingai baigti studijų programas, kadangi tai gyvybiškai svarbu kuriant naujas darbo vietas, ekonomikos augimui bei jų pačių savigarbai. Būtina užtikrinti, kad studentams, prieš pradėdant studijas aukštosiose mokyklose, būtų suteiktos akademinės konsultacijos, kad studijuojant jiems būtų teikiama reikiama parama ir kad baigdami jie žinotų apie galimybes įsidarbinti.

Kaip ir visi „Eurydice“ leidiniai, ši ataskaita pagrįsta patikima informacija, kuri gauta iš atitinkamų valstybių. Ataskaitoje pateikiamas aiškus, lyginamasis požiūris į nacionalines politikas ir veiksmus, kuriais remiami aukštojo mokslo siekiantys studentai studijų metu ir pereinant į darbo rinką. Joje taip pat pateikiama įdomių institucinės praktikos skirtingose Europos šalyse pavyzdžių, kuriais iliustruojama, kaip aukštosios mokyklos siekia nacionalinės politikos tikslų.

Esu įsitikinusi, kad kuo daugiau nagrinėsime ir apmąstysime Europos valstybėse sukurtas metodikas, tuo daugiau vieni iš kitų pasimokysime ir tuo didesnės pažangos pasieksime modernizuodami savo aukštojo mokslo sistemas. Viliuosi, kad ši ataskaita padės daugeliui iš mūsų – politikos kūrėjams, aukštosioms mokykloms ir visuomenei – geriau suprasti Europoje įgyvendinamas skirtingas politikas ir veiksmus ir kad mums pavyks priimti tinkamus sprendimus kuriant geresnę ateitį.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'A. Vassiliou', with a long horizontal flourish extending to the right.

Androulla Vassiliou

Komisijos narė, atsakinga už švietimą,
kultūrą, daugiakalbystę ir jaunimą

TURINYS

Pratarmė	3
Paveikslėlių sąrašas	6
Kodai	7
Pagrindiniai duomenys ir išvados	9
Įvadas	13
1 skyrius. Galimybė studijuoti ir dalyvavimo plėtra	14
2 skyrius. Galimybė baigti studijas	28
3 skyrius. Aukštojo mokslo studijų lankstumas	44
4 skyrius. Galimybės įsidarbinti ir perėjimas į darbo rinką	62
Literatūros sąrašas	82
Padėkos	84

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

1.1 pav. Valstybių dalyvavimo plėtros politikos metodai, 2012–2013	15
1.2 pav. Studentų charakteristikų stebėsena, 2012–2013	17
1.3 pav. Aukštosiose mokyklose besimokančių studentų įvairovės pokyčiai, 2002–2003 – 2012–2013	18
1.4 pav. Baigusių vidurines mokyklas asmenų teisė stoti į aukštąsias mokyklas, 2012–2013	20
1.5 pav. Stojimo į aukštąsias mokyklas būdai ir studentų stebėsena, 2012–2013	21
1.6 pav. Papildomosios programos, 2012–2013	21
1.7 pav. Ankstesnio mokymosi pripažinimas (AMP), 2012–2013	22
2.1 pav. Paskatos studentams baigti studijas per ribotą laiką, 2012–2013	35
2.2 pav. Baigusių studijas / nubyrėjusių studentų dalies įtaka AM finansavimui, 2012–2013	36
2.3 pav. Studijų baigimo / nubyrėjimo rodiklis kaip išorinio kokybės užtikrinimo kriterijus	37
2.4 pav. Sistemingai skaičiuojami studijų baigimo rodikliai, 2012–2013	38
2.5 pav. Studijų baigimo rodiklio skaičiavimo metodas, 2012–2013	39
2.6 pav. Sistemingas nubyrėjimo rodiklių skaičiavimas, 2012–2013	40
3.1 pav. Oficialus iššestinių studijų studento statuso ir (arba) iššestinių studijų programų pripažinimas Europos valstybėse, 2012–2013	46
3.2 pav. Oficialaus studento statuso poveikis su aukštojo mokslo studijomis susijusiems finansiniams aspektams, 2012–2013	48
3.3 pav. Iššestinių studijų pasiūla, kai egzistuoja oficialus iššestinių studijų studento arba programų statusas, 2012–2013	49
3.4 pav. Aukštosios mokyklos, didžiausią dėmesį skiriančios nuotolinių ir e. studijų programoms, 2012–2013	51
3.5 pav. Studijų nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu organizavimas tradicinėse aukštosiose mokyklose, 2012–2013	52
3.6 pav. Ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimas įskaitant aukštojo mokslo studijų programų reikalavimų įvykdymą, 2012–2013	55
4.1 pav. Pozicijos ir požūriai į aukštųjų mokyklų absolventų galimybes įsidarbinti, 2012–2013	66
4.2 pav. Darbo rinkos prognozavimas Europos valstybėse, 2012–2013	67
4.3a pav. Darbdavių dalyvavimas studijų turinio kūrime, 2012–2013	69
4.3b pav. Darbdavių dalyvavimas dėstymo veikloje, 2012–2013	69
4.3c pav. Darbdavių dalyvavimas planavimo ir valdymo veikloje sprendimų priimamuosiuose arba patariamuosiuose organuose, 2012–2013	69
4.4 pav. Profesinio orientavimo teikimas per visą studento studijų ciklą, 2012–2013	72
4.5 pav. Profesinis orientavimas absolventams ir (arba) alumnams, 2012–2013	73
4.6 pav. Su galimybėmis įsidarbinti susiję kriterijai kokybės užtikrinimo procedūrose, 2012–2013	74
4.7 pav. Darbdavių dalyvavimas išoriniame kokybės užtikrinime, 2012–2013	74
4.8 pav. Absolventų stebėjimo tyrimai, 2012–2013	77
4.9 pav. Absolventų stebėsenos sistemų pavyzdžiai, 2012–2013	79

KODAI

Valstybių kodai

EU/EU-27	Europos Sąjunga	MT	Malta
BE	Belgija	NL	Nyderlandai
BE fr	Belgija – prancūzakalbė bendruomenė	AT	Austrija
BE de	Belgija – vokiškai kalbančioji bendruomenė	PL	Lenkija
BE nl	Belgija – flamandų bendruomenė	PT	Portugalija
BG	Bulgarija	RO	Rumunija
CZ	Čekijos Respublika	SI	Slovėnija
DK	Danija	SK	Slovakija
DE	Vokietija	FI	Suomija
EE	Estija	SE	Švedija
IE	Airija	UK	Jungtinė Karalystė
EL	Graikija	UK-ENG	Anglija
ES	Ispanija	UK-WLS	Velsas
FR	Prancūzija	UK-NIR	Šiaurės Airija
IT	Italija	UK-SCT	Škotija
HR	Kroatija	CH	Šveicarija
CY	Kipras	IS	Islandija
LV	Latvija	LI	Lichtenšteinas
LT	Lietuva	ME	Juodkalnija
LU	Liuksemburgas	NO	Norvegija
HU	Vengrija	TR	Turkija

Statistiniai kodai

:	Nėra duomenų	(–)	Netaikytina
---	--------------	-----	-------------

PAGRINDINIAI DUOMENYS IR IŠVADOS

Įvadas ir metodologija

Tai antroji ataskaita iš serijos, kurioje apžvelgiama aukštojo mokslo modernizavimo Europoje darbotvarkės raida. Pirmoji ataskaita „Aukštojo mokslo modernizavimas: finansavimas ir socialinė dimensija“ buvo paskelbta 2011 m. Dabartinėje ataskaitoje su studentų patirtimi aukštajame moksle susijusi politika ir praktika nagrinėjama trimis etapais: galimybė studijuoti, išsiaiškinus aukštojo mokslo pasiūlymus ir reikalavimus, kurie turi būti įvykdyti, norint įstoti, bei priėmimo procesą, studijų programos įsisavinimas, įskaitant paramą, kuri gali būti teikiama susidūrus su problemomis, ir perėjimas iš aukštojo mokslo į darbo rinką.

Informacija buvo renkama iš trijų skirtingų šaltinių; pagrindinis šaltinis yra „Eurydice“ nacionaliniai skyriai, kurie pildydami išsamų klausimyną pateikė informaciją apie politiką ir praktiką, susijusią su nagrinėjamomis temomis. Ši informacija buvo papildyta duomenimis, kuriuos pateikė kokybės užtikrinimo agentūros iš dvylikos šalių, ir vizitais į aukštąsias mokyklas aštuoniose šalyse. Kokybės užtikrinimo agentūros pildė neilgą klausimyną, kuriame buvo domimasi joms keliamais reikalavimais dėl galimybių studijuoti, baigti studijas ir įsidarbinti. Vizitai buvo surengti į aštuonias aukštąsias mokyklas skirtingose Europos valstybėse, siekiant geriau suprasti valstybės politikos ir institucijų praktikos sąryšį.

Galimybė studijuoti

Nors Europos politikos dokumentuose pabrėžiamas aukštojo mokslo socialinio aspekto pirmumas, o šalys, dalyvaujančios Bolonijos procese, įsipareigojo kurti strategijas ir apibrėžti pamatuojamus tikslus, vos devynios valstybės išties apibrėžė konkrečių grupių rezultatų siekinius. Vis dėlto šios valstybės pateikia įdomių šios srities politikos vystymo pavyzdžių, atskleidžiančių, kad veiksmai vyksta nacionaliniu lygmeniu ir egzistuoja politikos modelių ir metodikų įvairovė.

Duomenys apie stebėseną rodo, kad vis dar esama daug sričių, kuriose galima žengti į priekį. Stebimos studentijos charakteristikos ir aukštojo mokslo proceso etapai, kuriuose tai daroma, smarkiai skiriasi. Todėl reikia nueiti dar ilgą kelią, kol pavyks susidaryti įtikinamą, įrodymais grįstą visą Europą atspindintį pažangos suteikiant daugiau galimybių studijuoti vaizdą.

Atrodo, kad dažnai tokie klausimai, kurie sudaro didžiąją diskusijos apie nepakankamą įvairių visuomenės grupių atstovavimą aukštajame moksle, nacionaliniu lygmeniu nėra sprendžiami. Duomenys apie migrantų padėtį fiksuojami 13 švietimo sistemų, o apie studentų ir darbuotojų etninę kilmę – tik aštuoniose. Tik 13 švietimo sistemų renkami duomenys apie studentų padėtį darbo rinkoje prieš jiems pradėdant studijuoti aukštosiose mokyklose.

Netgi tada, kai duomenys renkami, jais nebūtinai visada pasinaudojama. Paklausus, kokie svarbiausi pokyčiai įvyko per dešimt metų, 19 švietimo sistemų, įskaitant daugumą jų, kurios renka su skirtingomis studentų charakteristikomis susijusią informaciją, negalėjo pateikti informacijos apie studentų įvairovės pokyčius.

Stebėseną taip pat yra svarbi vertinant, kaip studentai patenka į aukštąsias mokyklas. Kai kuriose valstybėse, kur kaip viena iš priemonių siekiant suteikti daugiau galimybių studijuoti buvo parengti alternatyvūs būdai siekti aukštojo mokslo, nevykdoma oficiali stebėseną, kiek studentų iš tikrųjų įstoja į aukštąsias mokyklas naudodamiesi skirtingais galimais būdais. Tose valstybėse, kur stebėseną vykdoma, labai dažnai vienas iš būdų dominuoja kaip pagrindinis patekimo į aukštojo mokslo sistemą būdas.

Ir papildomosios programos, ir ankstesnio mokymosi pripažinimas padeda suteikti daugiau galimybių studijuoti maždaug pusėje Europos aukštojo mokslo sistemų. Vis dėlto matyti aiškūs geografiniai dėsninčiai, kadangi minėtoji veikla išlieka daugiausia paplitusi Europos šiaurinėje ir vakarinėje dalyje. Tėra nedaug pavyzdžių, kai alternatyviu patekimo į aukštąsias mokyklas būdu pasinaudoja daugiau negu 10 proc. stojančiųjų.

Remiantis kokybės užtikrinimo agentūrų pateiktais įrodymais, galima manyti, kad jų vaidmuo suteikiant daugiau galimybių studijuoti yra itin ribotas ir kad dėmesys galimybėms studijuoti ir įstoti toli gražu nėra norma. Nors kokybės užtikrinimo agentūros galbūt ir nagrinėja kai kuriuos su stojimo sistemomis susijusius probleminius klausimus, dažniausiai jos tai daro nesiekdamos užtikrinti, kad sistema būtų pajėgi suteikti daugiau galimybių studijuoti. Agentūros veikiau linkusios tik tikrinti, ar stojimo procesas atitinka programos reikalavimus. Nė viena agentūra nepareiškė tirianti skirtingo stojimo sistemų poveikio įvairių tipų arba profilių studentams.

Galimybė baigti studijas

Studijas baigiančių studentų skaičius gali būti laikomas pagrindiniu ir svarbiausiu aukštojo mokslo sistemų darbo kokybės rodikliu. Turėtų būti siekiama, kad kuo daugiau studentų tęstų studijas ir sėkmingai jas baigtų. Jeigu plėsdamos dalyvavimą vyriausybės skatins įvairesnių grupių studentus studijuoti aukštosiose mokyklose, jos turėtų jausti ir socialinę atsakomybę padėti mažinti psichologinius, finansinius ir (arba) emocinius rizikos, kad studentas nebaigs studijų, veiksnus.

Ataskaitoje pateikti duomenys rodo, kad pirmiausia gali tekti patikslinti apibrėžtis – ir valstybių politikos dokumentuose, ir statistiniams tikslams vartojamas apibrėžtis. Pavyzdžiui, „studijų baigimo rodiklis“ vienose šalyse gali reikšti studentų, kurie įstojo ir po kelerių metų baigė pasirinktas studijas, dalį procentais, o kitose valstybėse šis rodiklis skaičiuojamas tik nuo paskutiniame programos kurse besimokančių studentų.

Vis dėlto susirūpinimą kelia tai, kad nemažas skaičius valstybių (13) nevykdo sistemingų baigusiujų ir (arba) metusiųjų mokslus rodiklių skaičiavimų. Į šį skaičių patenka ir valstybės, patvirtinusios politikas, kuriomis siekiama spręsti studijų tęsimo ir baigimo klausimus, tačiau akivaizdžiai stokojančios pagrindinių duomenų jų poveikiui įvertinti. Net tada, kai renkami duomenys apie baigusiuosius studijas, jie beveik niekada nediferencijuojami pagal konkrečius studentų profilius arba charakteristikas.

Aiškūs ir tikslūs tikslai, susiję su pažangiai studijuojančių studentų rodiklio gerinimu, nėra dažni. Vietoje to šalys paprastai mini bendrą, visiems rūpimą tikslą mažinti metančiųjų mokslą skaičių ir didinti tęsiančiųjų bei baigiančiųjų studijas skaičių.

Nors ir galima tikėtis, kad finansavimas turės reikšmingą poveikį politikai, kuria siekiama gerinti pažangių studentų rodiklius, ataskaitoje pastebima, kad tęsti ir baigti studijas skatinančių priemonių tobulinimas turėtų įtakos aukštųjų mokyklų finansavimui vos pusėje valstybių. Veiklos rezultatais grindžiamos finansavimo priemonės, pagal kurias dalis įstaigos gaunamų lėšų priklauso nuo to, ar per apibrėžtą laiką bus pasiekti sutarti rezultatai, aptinkamos tik dešimtyje švietimo sistemų.

Vis dėlto įdiegtos kai kurios priemonės, kuriomis siekiama skatinti studentus baigti studijas per „įprastą“ laiką. Pastebima tendencija didžiausią dėmesį skirti priemonėms, pagal kurias per apibrėžtą laiką mokslą baigiantiems studentams skiriamos paskatos, o tiems, kuriems nepavyko, – nuobaudos.

Tendencija skatinti studentus įsipareigoti ir užbaigti studijas laiku stebima lygiagrečiai su lankstesnių studijų variantų plėtote.

Vienas pagrindinių būdų, kaip sprendžiama nebaigtų studijų problema, yra informacijos, konsultacijų ir patarimų teikimas, o ypač tiems, kuriems gresia didžiausias pavojus „iškristi“. Nors konsultacijos teikiamos visose švietimo sistemose, ir valstybių pateikta informacija bei per vizitus įgyta patirtis rodo, kad dažnai susiduriama su sunkumais, kurie susiję su ištekliais: paprastai konsultavimo ir orientavimo tarnybos vos susitvarko, stengdamosi patenkinti didėjančią paklausą ir padėti bei pasiekti tuos, kuriems pagalbos reikia labiausiai.

Nors maždaug pusė aukštojo mokslo sistemų tvirtino kokybės užtikrinimo procesuose naudojančios duomenis apie tęsiančius ir metančius studijas studentus, esama mažai įrodymų, kad remiantis tokia informacija būtų imamasi tolesnių veiksmų, siekiant suprasti ir spręsti priežastis, lemiančias sprendimą mesti studijas. Panašiai kaip ir su galimybėmis studijuoti bei stojimu, kokybės užtikrinimo agentūrų vaidmuo ribotas, kadangi nebaigiančių mokslo studentų dalis vertinama vien kaip programų ir (arba) įstaigų sėkmės ir naudingumo rodiklis.

Lankstumas

Lankstumas gali būti susijęs su įvairiomis studijų organizavimo dimensijomis, įskaitant laiką (nuolatinės arba iššęstinės), mokymosi režimais (atvirasis ir nuotolinis mokymasis) arba su labiau į studentus orientuota mokymo metodika. Ataskaitoje parodoma, kad daugelyje Europos valstybių studentams yra siūlomos galimybės formaliai organizuoti savo studijas lankstesniu būdu, palyginti su tradiciniais nuolatinų studijų planais. Vis dėlto iššęstinių studijų supratimas atskirose Europos valstybėse gerokai skiriasi, ir netgi tose šalyse, kurios formaliai nesiūlo iššęstinių studijų, studentams gali būti suteikiama galimybė organizuotis studijas taip, kad galėtų studijuoti *de facto* iššęstinių studijų forma.

Formalus iššęstinių programų ir (arba) iššęstines studijas pasirinkusių studentų statusas tampa ypač svarbus, svarstant asmens finansines investicijas į studijas. Keletame valstybių iššęstinių studijų reikalauja arba tikėtina, kad reikalaus didesnių asmeninių finansinių investicijų, palyginti su tradicinėmis studijų formomis. Be to, iššęstine forma besimokantys studentai dažnai gali pretenduoti gauti tik ribotą finansinės paramos sumą. Tokia realybė leidžia manyti, kad iššęstinės studijos ne visada organizuojamos siekiant užtikrinti palankių sąlygų neturinčių visuomenės grupių platesnį dalyvavimą, o veikiau taikomos kitoms populiacijos kategorijoms.

Beveik visose šalyse aukštosios mokyklos gali spręsti dėl siūlomų iššęstinių studijų programų, ir dauguma jų tvirtina, kad daugelis aukštųjų mokyklų siūlo iššęstines studijas. Vis dėlto per vizitus surinkta informacija rodo, kad skirtinguose fakultetuose ir katedrose šios veiklos pobūdis gali gerokai skirtis.

Galimybė įsidarbinti

Ataskaitoje pastebima, kad nors aukštojo mokslo absolventų galimybės įsidarbinti yra tema, kuriai teikiamas nemažas dėmesys aukštojo mokslo politikos debatuose, metodika ir dalyvavimo lygis gerokai skiriasi.

Vienose valstybėse galimybė įsidarbinti siejama su užimtumu ir laikomasi požiūrio, kad didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas visų pirma absolventų užimtumo lygiui. Kitos valstybės akcentuoja įgūdžių ugdymą, pabrėždamos darbo rinkai svarbias kompetencijas, kurios turi būti įgyjamos per aukštąjį mokslą. Kai kuriose valstybėse derinamos šios dvi perspektyvos.

Taip pat skiriasi ir priemonės, kuriomis valstybės skatina aukštąsias mokyklas gerinti absolventų galimybes įsidarbinti. Dažniausiai pasitaikanti priemonė yra kokybės užtikrinimas: daugelyje švietimo

sistemų dabar reikalaujama, kad aukštosios mokyklos kokybės užtikrinimo procedūrose teiktų su galimybe įsidarbinti susijusią informaciją. Be to, kelios valstybės yra nustačiusios skatinimo priemones aukštosioms mokykloms, kad pastarosios gerintų absolventų galimybių įsidarbinti rodiklius. Viena labiausiai vertų paminėti priemonių yra su galimybėmis įsidarbinti susijusios informacijos viešinimas esamiems ir būsimiems studentams. Kai kuriose valstybėse su galimybių įsidarbinti rodikliais susietas viešasis finansavimas.

Vis dėlto kokybės užtikrinimo agentūros informaciją apie absolventus analizuoja ribotai. Ypač stinga įrodymų, kad kuri nors valstybė arba agentūra sistemingai analizuotų galimybes įsidarbinti pagal absolventų socialinį profilį. Todėl neįmanoma sužinoti, ar tokie veiksniai kaip nepalankios socialinės ir ekonominės sąlygos arba etninė kilmė, kurie, kaip žinoma, daro poveikį galimybėms studijuoti ir baigti aukštąjį mokslą, gali taip pat turėti poveikio ir galimybėms įsidarbinti baigus aukštąjį mokyklą.

18-oje švietimo sistemų reikalaujama, kad mokyklos įtrauktų darbdavius bent į vieną iš šių sričių: studijų turinio kūrimas, dėstymas, dalyvavimas priimančiam sprendimui ir išorinis kokybės užtikrinimas. Kelios valstybės taip pat įpareigoja aukštąsias mokyklas įtraukti praktinius mokymus į (kai kurias) aukštojo mokslo studijų programas.

Kai kuriose valstybėse aptinkama finansinių paskatų aukštosioms mokykloms kurti universitetų ir verslo bendradarbiavimo projektus. Taip pat pasitelkiant finansavimą skatinama rengti praktinius mokymus studentams, siekiant pagerinti jų su darbu susijusius įgūdžius.

Įvertinti esamų priemonių poveikį nėra paprasta. Vienas iš sėkmingesnių būdų, kaip tai padaryti, yra absolventų apklausa nacionaliniu ir Europos lygmenimis. Šiuo metu apklausa vykdoma ne visose valstybėse, o ten, kur vykdoma, tai ne visada daroma reguliariai.

Neatsižvelgiant į požiūrį ir priemones, kurių buvo imtasi siekiant padidinti galimybes įsidarbinti, valstybės yra linkusios vertinti studentus arba absolventus kaip visumą, nesigilindamos į konkrečias – su nepalankiomis sąlygomis susiduriančias – studentų grupes. Tai rodo, jog siekiant aprėpti studijų tęsimo klausimus, o taip pat galimybių įsidarbinti politikas bei praktiką, dažnai iškyla būtinybė įgyvendinti dalyvavimo plėtos darbotvarkę.

IVADAS

Tai antroji ataskaita iš serijos, skirtos paskatinti aukštojo mokslo modernizavimo Europoje darbotvarkės raidą (Europos Komisija, 2011 m.). Pirmoji ataskaita „Aukštojo mokslo modernizavimas: finansavimas ir socialinė dimensija“ buvo paskelbta 2011 m.

Modernizavimo darbotvarke skatinamos Europos valstybių aukštojo mokslo sistemų pastangos reaguoti į vis labiau žiniomis grįstos ekonomikos ir visuomenės poreikius. Siekiant plėsti žinių bazę ir skatinti pažangą, vis didesniai skaičiai Europos piliečių būtinos aukšto lygio žinios ir kompetencijos. Taigi parama kokybiškoms masinio aukštojo mokslo sistemoms kurti užima svarbią vietą politinėse darbotvarkėse ir nacionaliniu, ir Europos lygmenimis.

Atsižvelgiant į šiuos tikslus ir siekiant skatinti tinkamai formuoti veiklos kryptis, šioje ataskaitoje nagrinėjama Europos politika ir praktika, susijusi su trimis aukštojo mokslo etapais: galimybe studijuoti, kuri aprėpia aukštojo mokslo prieinamumo, stojimo reikalavimų bei priėmimo proceso išmanymą; galimybe baigti studijas, įskaitant judėjimą iš kurso į aukštesnį kursą studijų programoje ir paramą, kuri gali būti teikiama susidūrus su problemomis; ir galimybe įsidarbinti, įskaitant priemones, kuriomis remiamas studentų perėjimas iš aukštojo mokslo į darbo rinką.

Metodologija

Rengiant šią ataskaitą buvo remtasi trimis šaltiniais. Pagrindinis šaltinis yra duomenys, paimti iš oficialių aukštąjį mokslą reglamentuojančių dokumentų, surinktų per „Eurydice“ tinklą nuo 2013 m. gegužės iki rugsėjo, kuriuose didžiausias dėmesys skiriamas su nagrinėjamomis temomis susijusiai politikai ir praktikai. Informacija ataskaitai iš 36 švietimo sistemų (visų valstybių narių, išskyrus Liuksemburgą ir Nyderlandus, o taip pat Islandijos, Lichtenšteino, Juodkalnijos, Norvegijos ir Turkijos) buvo gauta už 2012–2013 metus.

Ši medžiaga buvo papildyta informacija, kurią pateikė dvylikos valstybių kokybės užtikrinimo agentūros, ir vizitais į aukštąsias mokyklas aštuoniose šalyse. Kokybės užtikrinimo agentūros pildė neilgą klausimyną, kuriame buvo domimasi joms keliamais reikalavimais dėl galimybių studijuoti, baigti studijas ir įsidarbinti.

Vizitai buvo surengti į aštuonias aukštąsias mokyklas skirtingose Europos valstybėse, siekiant geriau suprasti valstybės politikos ir mokyklų praktikos sąryšį. Visose mokyklose tyrimo komanda susitiko su vadovybės atstovais, dalimi akademinio personalo, grupe skirtingų fakultetų studentų, studentams paslaugas teikiančių tarnybų darbuotojais ir darbuotojais, atsakingais už instituciniu lygmeniu surinktus duomenis. Mokyklos buvo pasirinktos ne kaip „reprezentatyvios“, tačiau pagal autonomijos laipsnį, kurį jos turi rinkdamosi studentus ir darbuotojus. Šio pirminio pasirinkimo tikslais tyrimo komanda pasinaudojo Europos universitetų asociacijos atlikto autonomijos vertinimo ataskaitoje pateiktais rodikliais (EUA 2011).

Taigi buvo aplankyti aštuoni universitetai: Gento universitetas Belgijoje (flamandų bendruomenė), Prahos Karlo universitetas Čekijoje, Acheno technikos universitetas („RWTH Aachen“) Vokietijoje, Talino technologijos universitetas (Estija), Korko universitetas Airijoje, Atėnų ekonomikos ir verslo universitetas, AUEB (Graikija), *Université Paris-Est Créteil* (Rytų Paryžiaus universitetas, Prancūzija) ir Uveskiulės universitetas (Suomija). Kadangi informacija, surinkta per apsilankymus aukštosiose mokyklose, yra kitokio pobūdžio nei agentūrų atsakymai į anketos klausimus, ji ataskaitoje pateikiama atskirai kaip papildoma informacija.

1 SKYRIUS. GALIMYBĖ STUDIJUOTI IR DALYVAVIMO PLĖTRA

1.1. Įvadas: galimybės studijuoti samprata

Skatinti masinio aukštojo mokslo sistemų tobulinimą reaguojant į vis labiau žiniomis besiremiančią visuomenę yra vienas svarbiausių politikos tikslų nacionaliniu ir Europos lygmenimis. Europos modernizavimo darbotvarkėje ir ES 2020 strategijoje vis daugiau dėmesio skiriama dalyvavimo aukštajame moksle plėtrai, o vienas pagrindinių siekinių – pasiekti, kad iki 2020 m. 40 proc. jaunimo įgytų aukštojo mokslo laipsnį arba gautų diplomą.

Galimybė studijuoti vis dėlto nėra tik skaičių klausimas, tačiau vienas svarbiausių aukštojo mokslo socialinio aspekto bruožų, ir todėl susijusi taip pat ir su aukštąjį išsilavinimą įgijusių žmonių socialine sudėtimi. Socialinėje ir ekonominėje aplinkoje, kur vis didesnę svarbą įgauna per aukštąjį mokslą įgyjami ir išstobulinami įgūdžiai bei kompetencijos (Europos Komisija, 2010), itin svarbu skatinti visuomenę studijuoti, užtikrinant „vienodas galimybes gauti kokybišką švietimą bei teisingą elgesį, be kita ko, pritaikant mokymą prie asmenų poreikių“, kad „teisingomis švietimo ir mokymo sistemomis... būtų siekiama suteikti vienodas galimybes, užtikrinti galimybę siekti mokslo, patirti vienodą požiūrį ir siekti rezultatų nepaisant socialinių ir ekonominių aplinkybių bei kitų veiksnių, galinčių sudaryti nepalankias švietimo sąlygas“⁽¹⁾.

Šiame skyriuje išdėstyti būdai, kaip minėtieji politikos tikslai apibrėžiami ir įgyvendinami nacionaliniu lygmeniu, bei nagrinėjama, kokia apimtimi buvo sukurtos stebėsenos sistemos, kuriomis sekama pažanga. Lyginamos kai kurios iš svarbiausiųjų atskirose valstybėse įgyvendinamų priemonių, o iš vizitų gauta informacija papildomas bendras vaizdas, kaip šie socialiniai pokyčiai ir politikos raida suvokiami ir išgyveniama instituciniu lygmeniu.

Žodis „prieiga“ (angl. *access*) gali pasirodyti esąs akivaizdi sąvoka. Vis dėlto būtina paaiškinti, kadangi *prieiga* nėra vartojama vienintele universaliąja prasme. Tiesą sakant, tarptautiniuose dokumentuose galima aptikti dvi labai skirtingas šio žodžio apibrėžtis, kurias per vienus metus priėmė ta pati organizacija – Europos Taryba. Pirmoji apibrėžtis, kuri vartojama 1997 m. Kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, pripažinimo Europos regione konvencijoje (Lisabonos pripažinimo konvencija), yra gana ribojanti. Šiame dokumente teisė (į aukštąjį mokslą) apibrėžiama kaip „kvalifikuotų kandidatų teisė kreiptis ir būti svarstomiems dėl priėmimo į aukštojo mokslo studijas“.

Nors tai aiškiausias termino tarptautinis teisinis apibrėžimas, jis nebūtinai atitinka dažniausiai pasitaikančias jo vartojimo situacijas. Iš tiesų kasdienėje kalbėsenoje prieiga dažniau laikoma įstojimo arba įstojimo ir dalyvavimo sinonimu. Vis dėlto šis terminas turi dar ir kitą prasmę, kurią Europos Taryba pavartojo 1998 m. Rekomendacijoje dėl teisės į aukštąjį mokslą⁽²⁾. Šiame dokumente „galimybių siekti aukštojo mokslo politika“ apibrėžiama kaip „politika, kuria siekiama plėsti dalyvavimą aukštajame moksle, kad jis taptų prieinamas visiems visuomenėms sluoksniams, ir užtikrinti, kad šis dalyvavimas būtų efektyvus (tai yra tokiomis sąlygomis, kuriomis užtikrinama, kad žmogaus dedamos pastangos leis sėkmingai baigti studijas)“.

Tokia „galimybių siekti aukštojo mokslo politikos“ apibrėžtis artima socialinio aspekto, kuris buvo apibrėžtas Bolonijos procese, tikslams ir uždaviniams. 2007 m. Londone ministrai sutarė, kad „į aukštojo mokslo įstaigas stojanti, aukštojo mokslo studijų programose studijuojanti ir jas baigianti studentija turėtų visais lygmenimis atspindėti gyventojų įvairovę“. Ministrai taip pat pabrėžė, kad „studentams [turėtų būti] sudaryta galimybė baigti studijas be kliūčių, susijusių su socialinėmis ir

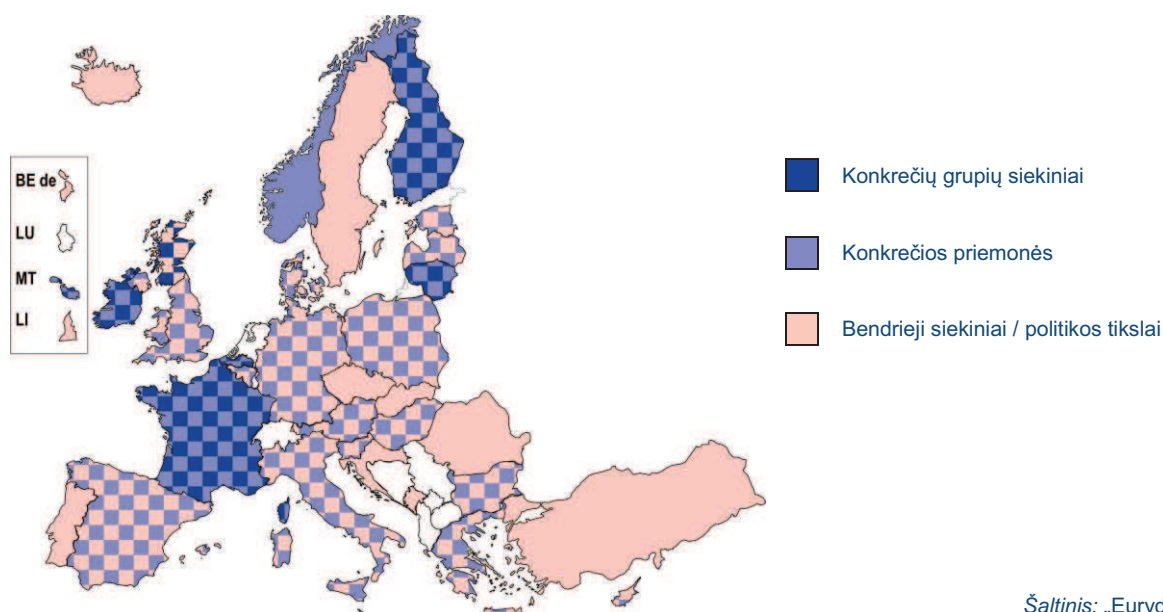
⁽¹⁾ 2010 m. gegužės 11 d. Tarybos išvados dėl švietimo ir mokymo socialinio aspekto, OL C 135, 2010-05-26, p. 2.

⁽²⁾ Europos Tarybos rekomendacija Nr. R (98) 3 dėl teisės į aukštąjį mokslą.

ekonominėmis prielaidomis“⁽³⁾). Tolesnės veiklos, susijusios su Bolonijos procesu, darbo grupės 2007 m. ataskaitoje dėl socialinio aspekto ir judumo duomenų toliau paaiškinta, kad socialinis aspektas suprantamas kaip šio visiems rūpimo tikslo siekimo procesas (Bolonijos proceso darbo grupės ataskaita dėl socialinio aspekto ir darbuotojų ir studentų judumo duomenų dalyvaujančiose valstybėse, 2007 m.). Vadinasi, socialinis aspektas suprantamas kaip plati veiklos sfera, kurioje vyriausybės gali vykdyti politikas, kuriomis siekiama plėsti dalyvavimą aukštajame moksle.

Toliau 1.1 paveikslėlyje vaizduojamas politikos metodų pobūdis. Žemėlapyje nagrinėjami trys pagrindiniai elementai: bendrosios politikos ir siekiniai, susiję su dalyvavimu ir rezultatais, konkrečių grupių siekiniai ir konkrečių priemonių įgyvendinimas, siekiant pažangos platesnio dalyvavimo procese. Nors pagrindiniai šių elementų deriniai yra parodyti, buvo stengtasi supaprastinti vaizdą ir sutelkti dėmesį į pačius svarbiausius elementus. Visos valstybės, kurios yra nustačiusios konkrečių grupių dalyvavimo ir rezultatų siekinius, iš tiesų turi ir bendruosius siekinius, o valstybės, kuriose taikomos konkrečios priemonės, taip pat yra iškėlusios ir bendrosios politikos tikslus. Šia prasme konkrečių priemonių ir konkrečių grupių siekinių elementai gali būti suprantami kaip išreiškiantys pažangesnius veiksmus įgyvendinant socialinio aspekto darbotvarkę.

1.1 pav. Valstybių dalyvavimo plėtros politikos metodai, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Vos devynios valstybės yra apibrėžusios konkrečių grupių rezultatų siekinius, tačiau jos vis tiek pateikė bene įdomiausių politikos tobulinimo šioje srityje pastaraisiais metais pavyzdžių. Įdomu pastebėti, kad nurodytos grupės smarkiai skiriasi. Belgijoje (flamandų bendruomenė) siekinys taikytinas vaikams, kurių tėvai neturi aukštojo išsilavinimo. Užsibrėžta iki 2020 m. pasiekti, kad 60 proc. tokių vaikų turėtų aukštąjį išsilavinimą. Suomijoje dėmesys sutelktas į vyrų dalyvavimo plėtrą, siekiant, kad jauno amžiaus grupėse lyčių skirtumas iki 2020 m. sumažėtų, o iki 2025 m. būtų sumažintas perpus. Lietuva taip pat sprendžia lyčių klausimą, siekdama didinti matematiką ir tiksliuosius mokslus studijuojančių moterų skaičių. Malta yra užsibrėžusi siekti, kad 4 proc. suaugusiųjų dalyvautų mokymosi visą gyvenimą kursuose.

Airijos siekinių sąrašas gausiausias; jis susijęs su nepakankamai atstovaujamų grupių rodikliais. Be bendrojo dalyvavimo siekinių, užsibrėžti konkretūs siekiniai vyresnio amžiaus studentų grupėms

⁽³⁾ Londono komunikatas: Europos aukštojo mokslo erdvės link: atsakas į globalizacijos apimto pasaulio iššūkius. 2007 m. gegužės 18 d.

(20 proc. naujai priimtų į nuolatinės studijas studentų iki 2013-ųjų) ir su nepalankiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis susiduriančių studentų grupėms, kur stojančiųjų dalis iki 2020-ųjų turėtų pasiekti bent 54 proc. Be to, 2006 m. Airija taip pat užsibrėžė iki 2013-ųjų padvigubinti studentų su negalia skaičių.

Prancūzija taip pat yra patvirtinusi su nepalankiomis sąlygomis susiduriančių socioekonominių grupių siekinius: 31,5 proc. stojančiųjų į bakalauro programas ir kiek mažiau (22 proc.) stojančiųjų į magistrantūros programas iki 2015-ųjų. Tai, kad pirmajai ir antrajai pakopoms nustatyti skirtingi siekiniai, savaime byloja apie sunkumus, su kuriais studijuodami susiduria studentai. Be to, Prancūzija yra užsibrėžusi, kad iki 2015 metų studentų, kurių finansinė padėtis prastesnė ir kurie gauna stipendijas, dalis išrankių ir prestižinių aukštųjų mokyklose turėtų pakilti iki 30 proc.

Įdomu tai, kad Jungtinė Karalystė (Škotija) yra vienintelė valstybė, skirianti dėmesio geografinei kilmei. Nors Škotija nėra nustačiusi kiekybinių siekinių valstybės mastu, šalies politikos dokumentuose pirmenybė teikiama studentų iš valstybinių mokyklų, studentų, baigusių privalomąją mokymo programą ir studijavusių tolesnio mokymosi neaukštosiose mokyklose, o taip pat vyresnio amžiaus studentų, kurie gyvena sunkesnėmis sąlygomis, skaičiui aukštosiose mokyklose didinti. Vis dėlto siekiniai apibrėžiami ir jų stebėseną vykdoma daugiau vietos lygmeniu, nors kiekybiniai siekiniai, susiję su studentų socioekonominėmis charakteristikomis, nustatomi instituciniu lygmeniu.

Jungtinė Karalystė (Anglija) taip pat neseniai parengė nemažai poveikio rodiklių, kurie parodo, kokia mokinių dalis procentais, kurie gauna nemokamą maitinimą mokyklose, įstoja toliau mokytis į aukštąsias mokyklas. Kadangi galimybę gauti nemokamą maitinimą mokykloje lemia socioekonominis statusas, tai leidžia įvertinti politikos sėkmę plečiant su nepalankiomis sąlygomis susiduriančių grupių dalyvavimą.

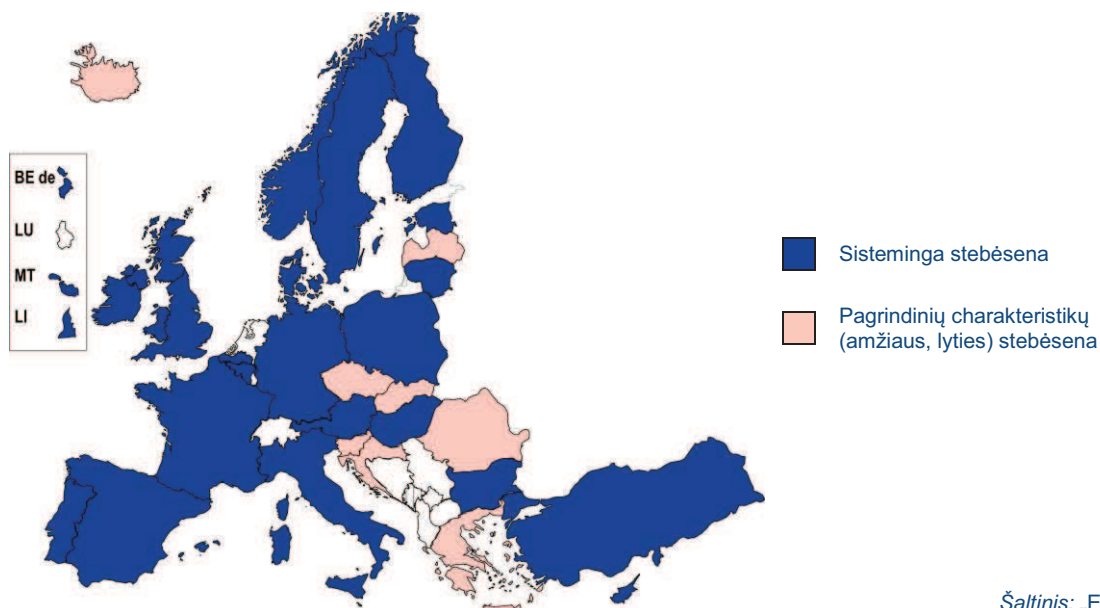
Slovėnija taip pat yra viena iš valstybių, kurios ketina ateityje sutelkti dėmesį į konkrečias grupes, tačiau grupės kol kas nenurodytos, o tai padaryti ketinama remiantis suplanuoto tyrimų projekto rezultatais.

Nors Estija nėra nurodžiusi nepakankamai atstovaujamų grupių rezultatų siekinių, šalyje numatytos priemonės, kaip plėsti jų galimybes studijuoti. Svarbiausia tai, kad siekiant teikti labiau visapusę paramą aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigose besimokantiems studentams, įskaitant poreikiais grįstą studijų finansavimo ir studijų paskolų sistemą iššęstinių studijų studentams, pertvarkyta paramos studentams sistema. Suaugę besimokantieji – viena iš sričių, kurioms skiriamas didžiausias dėmesys ir keliamas tikslas siūlyti aukštos kokybės mokymus bei ugdyti svarbiausias kompetencijas ir socialinius įgūdžius mokymuisi visą gyvenimą (įskaitant IKT, verslumo ir kalbos bei mokymosi įgūdžių ugdymą). Antrasis tikslas yra padėti grįžti į švietimo sistemą nebaigusiems profesinio mokymo arba aukštųjų mokyklų. Taip pat sprendžiamas klausimas, kaip padėti studentams su negalia pasinaudoti teise į aukštąjį mokslą ir vėlgi finansinėmis priemonėmis – valstybės stipendijomis, priemokomis ir išmokomis švietimo įstaigoms.

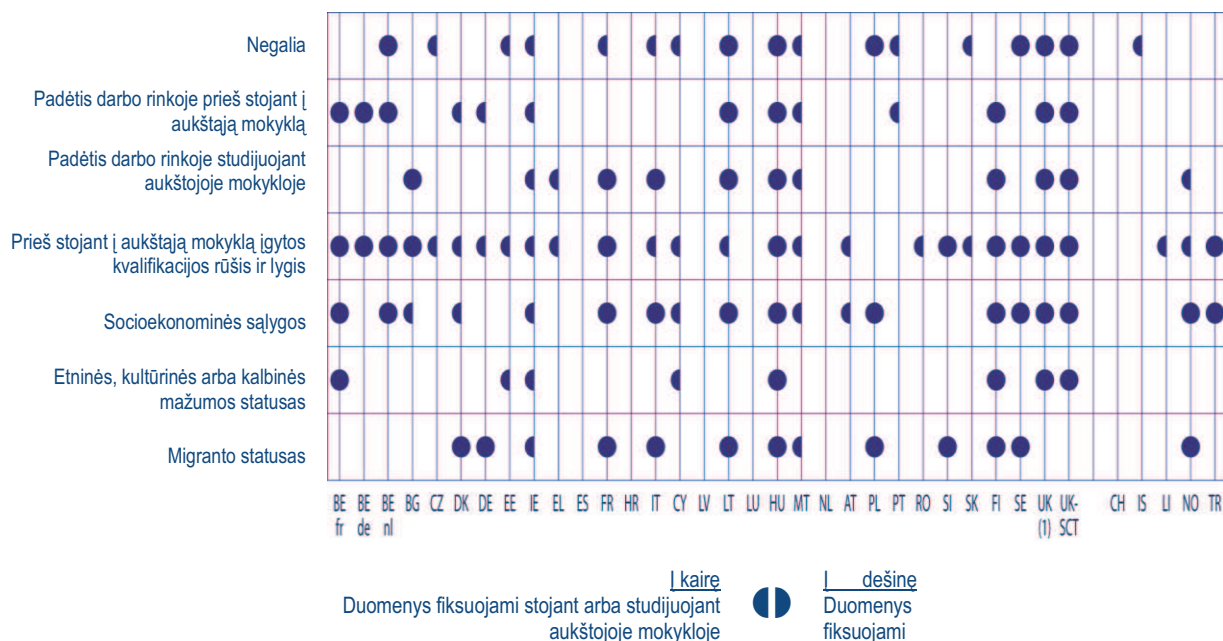
1.2. Stebėseną

Pastaruoju metu retai pasitaiko rasti valstybių, kurios nevykdo stebėsenos, kokiomis charakteristikomis pasižymi studentija. Vis dėlto gerokai skiriasi pačios stebimos charakteristikos ir aukštojo mokslo studijų proceso etapai, kuriuose tai atliekama. 1.2 paveikslėlyje pateikiama valstybėse vykdomos praktikos apžvalga, išskiriant šalis, kurios sistemingai stebi būdingas charakteristikąs, stebi tik ribotą skaičių pagrindinių charakteristikų (amžius, lytis ir pan.) ir kuriose centralizuota stebėseną neatliekama.

1.2 pav. Studentų charakteristikų stebėsena, 2012–2013

1.2 paveikslėlyje nenurodomi dažniausiai fiksuojami aspektai, todėl labai svarbi ir toliau pateikta diagrama.

Šaltinis: „Eurydice“.

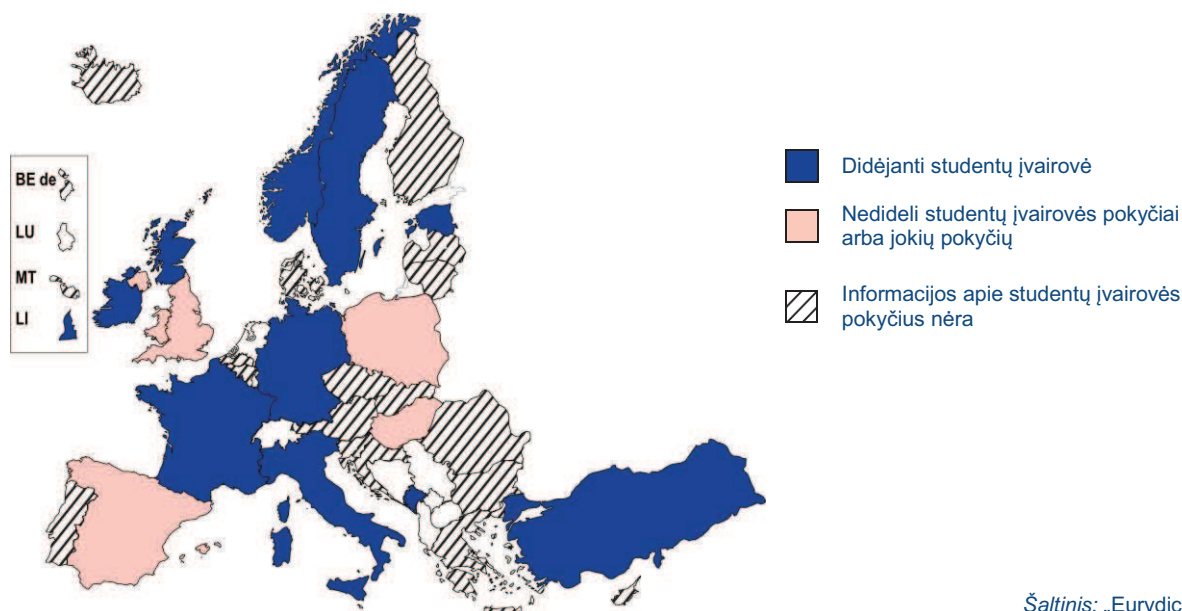
Vertinant pagal apibrėžtų problemų sąrašą, dažniausiai minėta iki stojimo į aukštąją mokyklą įgyta kvalifikacija; apie tai duomenys renkami 27 švietimo sistemose. Socioekonominės sąlygos stebimos 19 švietimo sistemų, negalia – 17-oje.

Vis dėlto kiti probleminiai aspektai, dėl kurių daug diskutuojama kalbant apie nepakankamą kai kurių grupių atstovavimą aukštajame moksle, stebimi gerokai rečiau. Informacija apie migranto statusą fiksuojama 13 švietimo sistemų, apie studentų ir darbuotojų etninę kilmę – tik aštuoniose. Nepaisant retorikos apie tai, kad aukštojo mokslo sistemoms reikėtų lanksčiau reaguoti į darbo rinką, vos 13 švietimo sistemų renkami duomenys apie studentų padėtį darbo rinkoje prieš stojant į aukštąsias

mokyklas. Jungtinė Karalystė vienintelė prašo aukštojo mokslo įstaigų rinkti duomenis apie studentų tikėjimą. Kategorijoje „kita“ dažniausiai nurodomas atsakymas buvo „tautybė“.

Iš šios informacijos atrodytų, kad surenkama nemažai duomenų apie besikeičiantį aukštosiose mokyklose studijuojančių asmenų profilį. Vis dėlto iš 1.3 paveikslėlio galima spręsti, kad šiais duomenimis nebūtinai visada pasinaudojama. Šis žemėlapis sudarytas pagal valstybių atsakymus į prašymą, remiantis nacionaliniu mastu vykdant studentijos charakteristikų stebėseną surenkamais duomenimis, apibrėžti pagrindinius pokyčius, kurie įvyko per dešimt metų. 19 švietimo sistemų, įskaitant daugumą, kurios renka informaciją, susijusią su skirtingomis studentų charakteristikomis, negalėjo pateikti atsakymų apie studentijos įvairovės pokyčius. Vietoje to jos aprašė pokyčius, susijusius tik su studentų skaičiaus didėjimu (arba keletu atvejų – mažėjimu) ir lyčių atstovavimu. Nors šios studentų skaičiaus ir lyčių pasiskirstymo tendencijos yra svarbios ir įdomios, paprastai jos sietinos su pokyčiais visuomenėje, kurie vyksta neatsižvelgiant į konkrečias politikos priemones.

1.3 pav. Aukštosiose mokyklose besimokančių studentų įvairovės pokyčiai, 2002–2003 – 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Iš pateiktos informacijos galima spręsti, kad geriausių rezultatų pateikia Airija. Šalis praneša, kad aukštųjų mokyklų studentų su negalia skaičius nuo 2004 m. iki 2012 m. patrigubėjo (nuo 2 proc. iki 6 proc.), vyresnio amžiaus stojančiųjų (kuriems stojant buvo 23 m. ir daugiau) tuo pačiu laikotarpiu padaugėjo nuo 9 proc. iki 13 proc. Ištestinių studijų studentų skaičius taip pat padidėjo ir dabar sudaro 16 proc. aukštojo mokslo sistemos dalyvių, palyginti su 7 proc. 2006-aisiais. Lichtenšteino ataskaitoje nurodyta, kad studentų su negalia skaičius nuo 2004 m. iki 2012 m. išaugo tris kartus. Škotijos aukštojo mokslo sistemoje padaugėjo stojančiųjų, kurie gyvena sunkiomis sąlygomis (nuo 14,2 proc. 2003 m. iki 15,1 proc. 2011 m.), ir iš etninių mažumų grupių (nuo 6,2 proc. 2002 m. iki 11,3 proc. 2012 m.). Švedija praneša, kad kitataučių studentų dalis nuo 2001 m. iki 2011 m. išaugo nuo 14 proc. iki 18 proc.

Vis dėlto neaišku, kodėl daugelyje kitų valstybių, kur veikia duomenų rinkimo sistemos, nacionaliniu lygmeniu taip stinga informacijos. Kai kuriais atvejais gali būti ir taip, kad stebėsenos sistemos sukurtos tik neseniai ir todėl neįmanoma atlikti palyginimų per dešimt metų. Tačiau taip pat panašu, kad kai kuriose valstybėse su įvairove susiję klausimai ne itin rūpi visuomenei ir valstybei, ir todėl surinkti duomenys nėra analizuojami arba skelbiami.

Taip pat pažymėtina, kad kokybės užtikrinimo agentūrų atsakymai rodo, jog vyriausybės nekelia didelių reikalavimų studentijos socialinės sudėties charakteristikoms nagrinėti. Iš dvylikos respondenčių vos dvi agentūros – iš Estijos ir Šveicarijos – tvirtino turinčios įtakos nagrinėjant šį klausimą. Šveicarijos agentūros atveju jos vaidmuo apsiribojo lyčių klausimais, o Estijoje įstaigų akreditavimo procese nagrinėjami specialiųjų poreikių klausimai. Kitose šalyse, kurios tvirtino sistemingai stebinčios studentų charakteristikas (Bulgarijoje, Danijoje, Vengrijoje ir Norvegijoje), įdomu pažymėti, kad kokybės užtikrinimas šioje stebėsenoje neatlieka jokio vaidmens.

1.3. Stojimas į aukštąsias mokyklas

1.3.1. Teisė stoti į aukštąją mokyklą

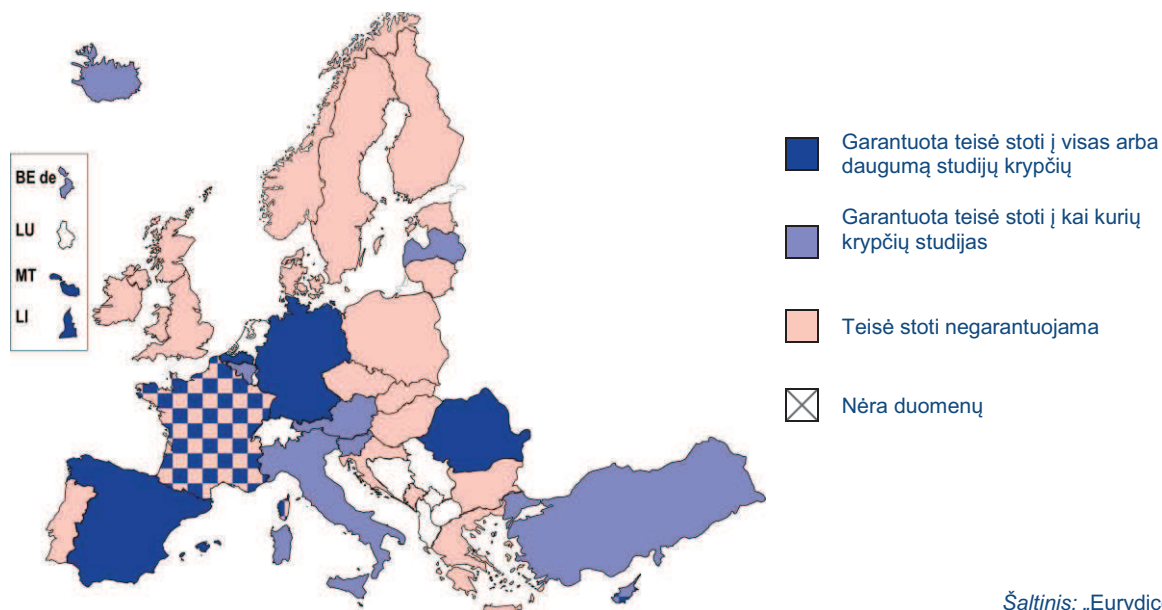
Vienas iš kritinių dalyvavimo aukštajame moksle etapų yra perėjimas iš vidurinio į aukštojo mokslo sistemą. Tai sritis, kurioje valstybių kultūros ir praktika gali gerokai skirtis, kaip iliustruojama 1.4 paveikslėlyje. 15 švietimo sistemų sėkmingai išlaikyti vidurinės mokyklos baigiamieji egzaminai savaime suteikia teisę į vietą aukštojo mokslo studijų programose, paprastai studento pasirinktoje mokykloje ir studijų kryptyje. Šios sistemos dažnai vadinamos „atvirosios prieigos“ sistemomis, nors tokia etiketė gali būti pernelyg supaprastinta ir klaidinanti, kadangi sistemos turi savų išskirtinių bruožų, kurie retsykiais parodo, jog ištis atvirosios prieigos nėra.

Vis dėlto daugumoje švietimo sistemų aukštosios mokyklos savarankiškai renkasi studentus arba pagal jų vidurinės mokyklos baigiamųjų egzaminų rezultatus, arba pačios mokyklos rengiamų stojamųjų egzaminų rezultatus ar kriterijus, arba taikydamos vienų ir kitų derinį. Šios sistemos gali būti laikomos daugiau arba mažiau „atrankiomis“. Taip pat yra švietimo sistemų, patenkančių kažkur tarp šių dviejų polių, kai priėmimas į kai kurių kryptių studijas, dažniausiai specializuotų profesinių sričių, kaip antai medicina, reguliuojamas pagal *numerus clausus* (t. y. studentai varžosi dėl fiksuoto vietų skaičiaus, kuris priklauso nuo paklausos), o į kitų kryptių studijas gali stoti visi reikalavimus atitinkantys kandidatai.

Nepaisant to, nėra aiškiai apibrėžto skirtumo tarp atvirosios prieigos ir atrankiųjų sistemų. Pavyzdžiui, Ispanijoje, teisės aktuose nustatyta teisė į aukštąjį mokslą, ir iš tiesų taip pat ir studento teisė studijuoti savo pasirinktame universitete. Vis dėlto tokių nuostatų įgyvendinimo praktikoje mechanizme atsižvelgiama ir į sėkmingai baigtą vidurinę mokyklą, ir į universiteto stojamųjų egzaminų rezultatus. Taigi universitetai skirsto vietas remdamiesi „priėmimo balu“, kuris sudaromas pagal vidurinės mokyklos ir stojamųjų egzaminų rezultatus. Kitaip tariant, formaliai teisė garantuojama, bet praktikoje vyksta atranka.

Kitose dviejose valstybėse, Prancūzijoje ir Kipre, situacija iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti prieštaringa, tačiau iš tiesų turi paprastą paaiškinimą. Prancūzijoje garantuota teisė stoti taikoma visiems universitetams. Vis dėlto teisė stoti į itin išrankias aukštąsias mokyklas *grandes écoles*, į universitetų institutus, kurie specializuojasi technologijų srityje, arba aukštojo mokslo kursus technikams (*Section de Technicien Supérieur*) nėra garantuojama. Kipre studentai, kurie atitinka standartinius stojamuosius reikalavimus, turi garantuotą teisę stoti į bet kokios krypties studijų programą universitete, išskyrus keletą itin atrankių profesinių studijų kryptių.

1.4 pav. Baigusią vidurines mokyklas asmenų teisė stoti į aukštąsias mokyklas, 2012–2013

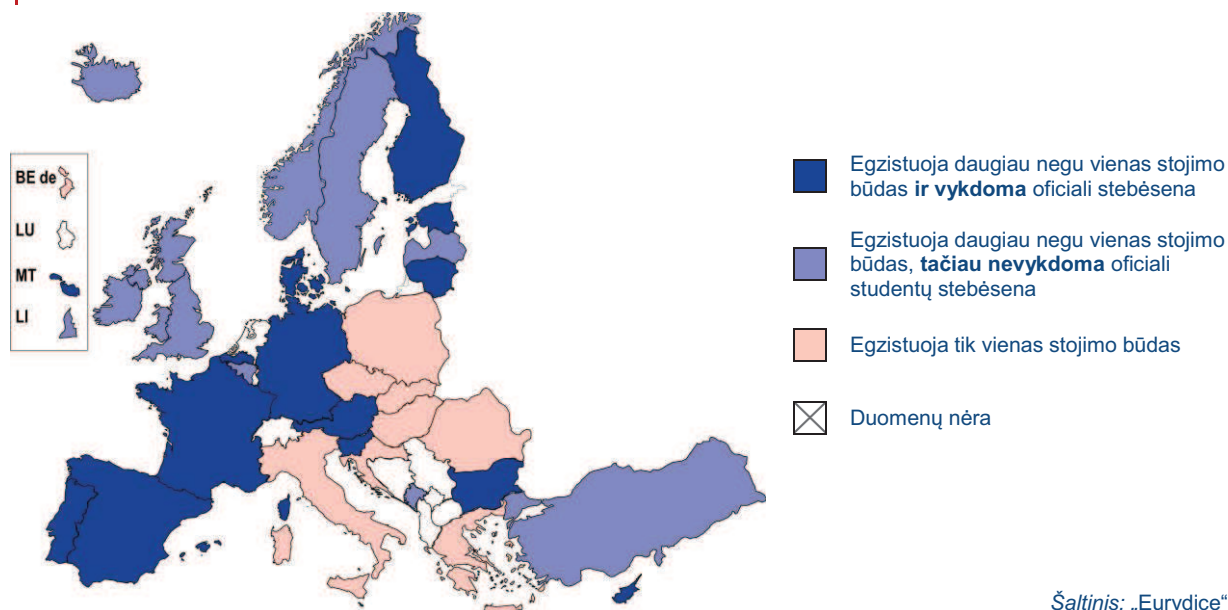
1.3.2. Stojimo būdai

Be teisės stoti į aukštąsias mokyklas klausimo, egzistuoja ir kitas aspektas: kokie būdai iš tiesų pasirenkami siekiant įstoti. Kaip parodyta 1.5 paveikslėlyje, rausvai nuspalvintose šalyse atsakyti į šį klausimą paprasta, kadangi egzistuoja tik vienas būdas. Vis dėlto visose kitose švietimo sistemose studentai turi įvairesnių galimybių įstoti. Įdomu tai, kad nemažai valstybių nevykdoma oficiali apskaita, kiek studentų įstoja naudodamiesi skirtingais būdais.

Valstybėse, kur stebėsena iš tiesų vykdoma, labai dažnai dominuoja vienas iš būdų kaip pagrindinė priemonė patekti į aukštąją mokyklą. Išties beveik visose šiose valstybėse pagrindiniu būdu stojančiųjų skaičius svyruoja nuo 75 proc. (Graikijoje) iki 98 proc. (Italijoje). Pavyzdžių, kai alternatyviu būdu įstoja daugiau negu 10 proc. stojančiųjų, nėra.

Vis dėlto šiam bendram dėsningumui būdingos trys išimtys, ir tai yra šalys su dvinare sistema, kurioje diferencijuojamas akademinis ir profesinis aukštasis mokslas. Jose pagrindinis stojimo būdas dominuoja ne taip stipriai. Suomijoje 71 proc. studentų stoja naudodamiesi pagrindiniu būdu, pagal vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos egzaminų rezultatus, o 18 proc. – per vidurinio profesinio mokymo įstaigas. Slovėnijai būdingas panašus dėsningumas, tačiau 55 proc. stoja baigę bendrąją ugdymo programą, o 43 proc. – baigę profesines mokyklas. Juodkalnija yra vienintelė valstybė, kurioje dominuoja į profesijas orientuotas aukštasis mokslas (61 proc. studentų įstoja būtent tokiu būdu), ir tik 30 proc. studentų įstoja baigę vidurines mokyklas.

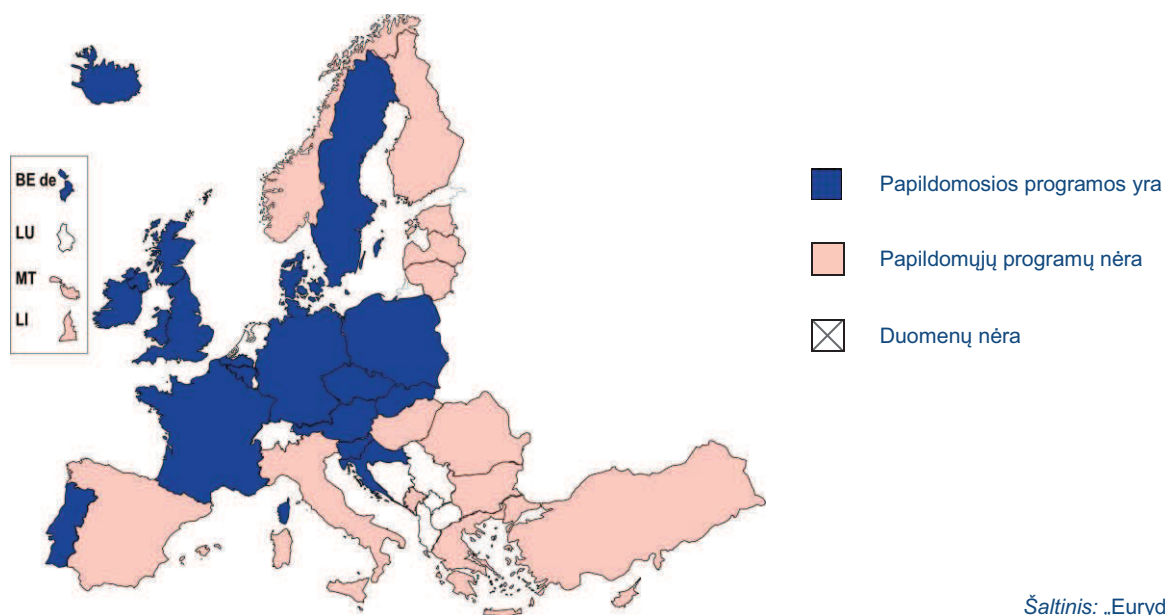
1.5 pav. Stojimo į aukštąsias mokyklas būdai ir studentų stebėseną, 2012–2013

1.3.3. Papildomosios programos ir ankstesnio mokymosi pripažinimas

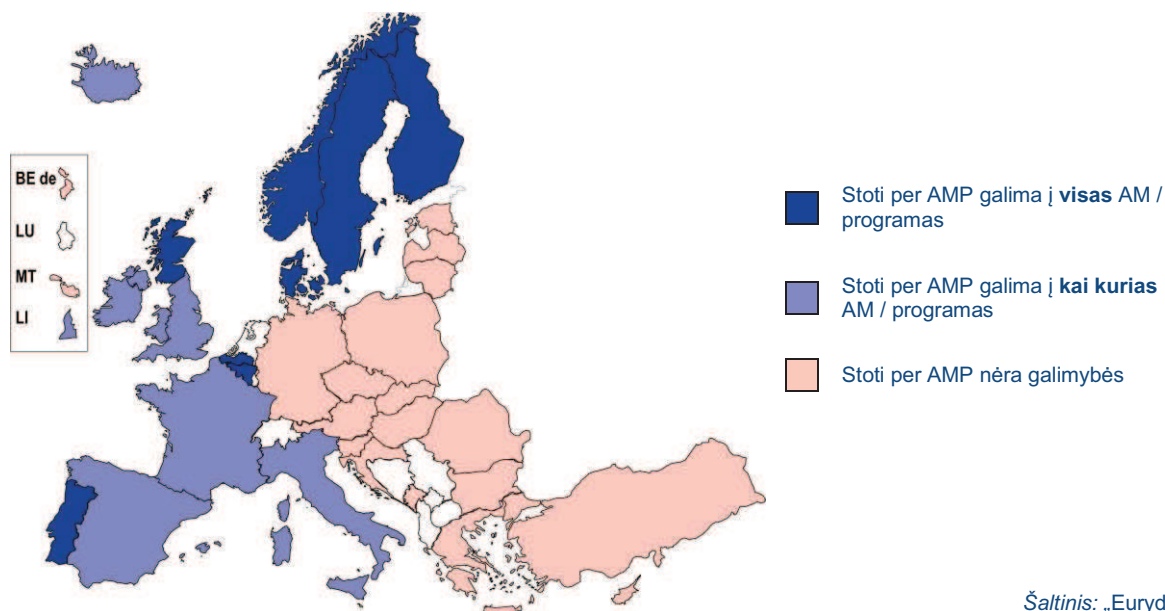
Su stojimo į aukštąsias mokyklas būdais glaudžiai susijusios papildomosios programos ir ankstesnio mokymosi pripažinimas, kaip priemonės patekti į aukštojo mokslo sistemą. Iš tikrųjų tokios programos ir praktika gali būti viena pagrindinių formų, atveriančių tiesiogines galimybes piliečiams, kurie dėl kokių nors priežasčių sėkmingai nebaigė vidurinio mokymo programos, siekti aukštojo mokslo. Kaip parodyta 1.6 ir 1.7 paveikslėliuose, papildomosios programos ir ankstesnio mokymosi pripažinimas būdingi maždaug pusei Europos aukštojo mokslo sistemų, o labiausiai įsigalėję Europos šiaurinėje ir vakarinėje dalyse.

1.6 pav. Papildomosios programos, 2012–2013

Ten, kur papildomosios programos vykdomos, jos dažniausiai organizuojamos vidurinio išsilavinimo neįgijusiems piliečiams, o taip pat tiems, kurių baigta vidurinio išsilavinimo forma nesuteikia galimybės tiesiogiai stoti į aukštąją mokyklą (AM). Ispanijoje papildomosios programos siūlomos tik norintiesiems kelti kvalifikaciją, bet ne prie universitetinių aukštojo mokslo programų. Taip pat pažymėtina, kad esama svarbių Šiaurės ir Vakarų Europos valstybių skirtumų.

1.7 pav. Ankstesnio mokymosi pripažinimas (AMP), 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Šalyse, kur stoti į aukštąsias mokyklas galima pagal pripažintus neformaliojo mokymosi ir savišvietos pasiekimus, taikomi skirtingi šio mechanizmo įgyvendinimo metodai. Pavyzdžiui, Šiaurės Europos valstybėse ir Jungtinėje Karalystėje aukštosios mokyklos turi autonomijos teisę organizuoti savas procedūras. Ispanijoje teisės aktuose apibrėžtos ir besimokančiųjų, kurie gali pretenduoti į tokias procedūras, kategorijos, ir būdai bei metodai, kuriais derėtų naudotis vertinant netradicinių stojančiųjų žinias ir įgūdžius.

1.3.4. Konsultacijos būsimiems studentams

Geras patarimas žmonėms tuo metu, kai formuojasi asmenybė, yra labai būtinas, ypač pasaulyje, kur aukštojo mokslo paklausa didėja, o daugelis naujų studentų neturi tokių artimųjų, kurie galėtų patarti, kaip pasirinkti tinkamą akademinį kelią. Patarimai gali būti be galo naudingi padedant studentams prisitaikyti prie naujos aplinkos, tikslinantis lūkesčius ir aiškinantis aukštojo mokslo patirtį. Taip numčius klausimus ir problemas ir į juos atsakius, būsimuosius studentus galima iš anksto parengti jų laukiančiai patirčiai ir sušvelninti sutrikimą, kurį daugelis pajunta pradėję mokytis aukštojoje mokykloje. Todėl akademinį patarimą ir konsultacijų teikimas pripažįstamas kaip esminis veiksnys gerinant pažangių studentų ir mokyklos nebaigusiujų rodiklius.

Atsakymai į klausimus šia tema nuteikia optimistiškai. Visoje Europoje laikoma norma, kad akademinės konsultacijos teikiamos nemokamai visiems mokiniams ir aukštųjų mokyklų studentams. Iš tiesų būtent dėl to, kad ši praktika akivaizdžiai taip plačiai paplitusi, ir yra įmanoma išskirti šalis, kuriose galima rasti viešųjų paslaugų spragų.

Juodkalnija aiškina, kad paslaugos teikiamos tik aukštosiose mokyklose, o vidurinių mokyklų vyresniųjų klasių mokiniai tokių paslaugų negauna. Kroatijos ir Rumunijos studentai, priešingai, gali gauti akademinės konsultacijos mokykloje, tačiau aukštosiose mokyklose jos neteikiamos.

Paskutinis dalykas, kurį derėtų paminėti šiame iš pažiūros teigiamame paveiksle, yra tas, kad paslaugų buvimas nepasako nieko apie jų teikimo kokybę ir aktualumą. Tai galima įvertinti tik atliekant tyrimus, kuriuose nagrinėjama paslaugų gavėjų patirtis.

1.3.5. Priemonės, kuriomis skatinama arba trukdoma baigus vidurinę mokyklą stoti tiesiai į aukštąsias mokyklas

Kultūriniai skirtumai dėl amžiaus, kurio sulaukus stojama į aukštąsias mokyklas, yra gerai žinomas reiškinys. Peržvelgus medianinį aukštųjų mokyklų studentų amžių, matyti, kad jis svyruoja nuo 20 metų Belgijoje, Prancūzijoje ir Airijoje iki 26 metų Islandijoje (*Eurostat 2012*). Šiame kontekste ir tais atvejais, kai itin siekiama užtikrinti, kad lėšos aukštajam mokslui būtų panaudojamos kuo taupiau ir naudingiau, nacionalinės valdžios institucijos gali imtis priemonių nustatyti, nuo kada būsimeji studentai gali pradėti aukštojo mokslo studijas.

Remiantis valstybių pateiktais įrodymais, galima teigti, kad tokios priemonės vis dėlto pasitelkiamos ganėtinai retai. Prancūzija yra patvirtinusi amžiaus reikalavimus studentams, kurie nori stoti į aukštąją mokyklą neturėdami vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimo. Vokietija konkrečiai paminė priemonės, kurių tikslas – paskatinti studentus atidėti studijų pradžios laiką. Taip siekiama praplėsti studentų akiratį. Iš tiesų šios priemonės – tai tam tikra grupė savanoriškų socialinių ir kultūrinių programų, kuriomis siekiama suteikti mokyklų absolventams patirties kitoje aplinkoje, prieš jiems pradėdant studijuoti aukštojo mokslo programose.

Penkios valstybės įgyvendina arba, kaip Suomija, planuoja įgyvendinti tiesiogines priemones, kuriomis siekiama kaip tik priešingo Vokietijos metodikai poveikio, t. y. skatinti studentus nieko nelaukus pradėti studijas aukštosiose mokyklose. Tarp šių šalių yra ir trys Skandinavijos valstybės (Danija, Suomija ir Norvegija), kur studijuoti aukštosiose mokyklose pradedama palyginti vėlai. Suomijoje (nuo 2014 m. rudens) ir Norvegijoje rezervuojamas tam tikras skaičius vietų studijų programose jaunesniems, negu nustatytas amžius studentams. Danijoje, siekiant paskatinti studentus baigus mokyklą iškart pradėti studijas ir kuo greičiau jas baigti, taikomi finansiniai ribojimai stipendijoms ir paskoloms. Panašūs ribojimai taikomi ir Maltoje, kur studentai gali gauti paramą tik iki sukanka 30 metų. Italijoje siekiama stiprinti ryšius tarp vidurinių ir aukštųjų mokyklų, kad studentai galėtų registruotis iš anksto, ir taip būna geriau informuoti bei pasiruošę aukštajam mokslui.

Netiesioginės priemonės taip pat gali turėti poveikio studijų baigimo laiko trumpinimui. Pavyzdžiui, septyniose valstybėse (Belgijoje, Čekijos Respublikoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Austrijoje ir Portugalijoje) šeimos gali kreiptis dėl pašalpos, jeigu išlaikomas vaikas yra studentas ir jaunesnis negu nustatyto amžiaus, dažniausiai 24–25 metų.

1.3.6. Paskatos aukštosioms mokykloms

Atsižvelgiant į dalyvavimo plėtrai teikiamą retorinę svarbą, būtų pagrįsta tikėtis, kad valstybės galėtų finansiškai skatinti aukštąsias mokyklas, kurios sėkmingai pritraukia ir išlaiko studentus iš pernelyg mažai atstovaujamų grupių. Vis dėlto vos dviejose šalyse, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje), yra įdiegta sistema, kurioje finansavimas specialiai naudojamas kaip paskata aukštosioms mokykloms, kad šios plėstų dalyvavimą. Be to, netgi šis teiginys būtų ginčytinas, kadangi nors dalyvavimo plėtrai ir skiriama nemažai lėšų (daugiau negu 140 mln. svarų sterlingų 2012–2013 m. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje), šis finansavimas nelaikytinas atlygiu arba paskata už sėkmę plečiant dalyvavimą, bet veikiau kompensacija, kad patiriamos išlaidos neatgrasytų nuo tokios veiklos.

Airijos ir JK finansavimo institucijų formulė atspindi pripažintą realybę, kad studentų iš pernelyg menkai atstovaujamų grupių pritraukimas ir parama joms kainuoja papildomai. Tai ir yra priežastis, kodėl universitetai, kuriuose mokosi daugiau tokių studentų, gauna daugiau lėšų.

Finansinių paskatų aukštosioms mokykloms stoka kitose švietimo sistemose leidžia suprasti, kad arba plėsdamos dalyvavimą papildomų išlaidų patiria aukštosios mokyklos tik Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje, arba kad finansavimą skirstančios institucijos kitose sistemose papildomų išlaidų iki galo nepripažįsta. Atsižvelgiant į tai, kad daugelis valstybių mažai tereikalauja veiksmingos daugelio nepakankamai atstovaujamų grupių stebėsenos, labai tikėtina, jog jos iš tiesų nežino, kokios sąnaudos yra susijusios su studentų pritraukimu ir pagalba jiems sėkmingai daryti akademinę pažangą.

Taip pat įdomu tai, kad daugelis atsakymų į klausimą, ar siūlomos kokios nors paskatos aukštosioms mokykloms, buvo suformuluoti taip: „Ne, bet...“ ir toliau dažnai išdėstomos skatinimo priemonės studentams iš nepakankamai atstovaujamų grupių. Nors gali būti, kad valstybės traktuoja, jog į individus orientuota parama paaiškina paskatų įstaigoms stoką, gali būti ir taip, jog šis faktas atskleidžia kultūrinę realybę, kai valstybės mano, kad jų vaidmuo yra ne kištis į aukštųjų mokyklų priėmimo procesus, bet veikiau jau padėti tiems piliečiams, kurie priima atitinkamą sprendimą.

Įdomų paskatų ir aukštosioms mokykloms, ir studentams derinio pavyzdį galima aptikti Prancūzijoje, kur užtikrintos vienodos galimybės visiems stoti į universitetus (kartu su atrankiosios prieigos sistema stojant į *grandes écoles*). Prancūzijoje daugiau nei 300 įstaigų, pradedant įvairių rūšių vidurinėmis mokyklomis ir baigiant aukštosiomis (bendro pobūdžio, profesinėmis ir technikos), yra užmezgusios partnerystę (*Cordées de la réussite*), kuria siekiama mažinti socialinę ir ekonominę studentų nelygybę skirtingose aukštosiose mokyklose, teikiant kuravimą, konsultuojant apie akademines programas ir profesines galimybes bei kartais aprūpinant gyvenamuoju plotu.

1.4. Per vizitus įgyta patirtis

Vizitai į mokyklas suteikė išsamesnių įžvalgų, kaip iš tiesų veikia tam tikros sistemos, ir paakino klausimus tolesniems apmąstymams. Iš aštuonių aplankytų mokyklų, tik viena (Korko universitetinis koledžas) buvo sąmoningai susikūrusi strategiją ir politiką, kaip didins galimybes studijuoti skirtingų profilių studentams. Įdomu pažymėti, kad ši mokykla taip pat rinko išsamiausius duomenis apie studentus. Nepaisant to, į aukštojo mokslo paklausos pokyčius reaguoja visos įstaigos, o jų skirtinga patirtis leido išryškinti nemažai problemų ir klausimų.

Gera sistema nebūtinai užtikrina gerus rezultatus

Per vienus vizitus susidaryta aiški nuomonė apie puikią institucinę praktiką, per kitus – įsitikinta, jog sistema organizuota labai protingai. Gento universitete gera praktika instituciniu lygmeniu derinama su įspūdingai suprojektuota sistema. Universitetas pateisino skaitant atsakymus į nacionalinės anketos klausimus susidarytą įspūdį, jog aukštojo mokslo politika rutuliojosi labai atviros, lanksčios ir į besimokantįjį orientuotos sistemos link. Be to, universitetas susidūrė su sunkumais teikdamas aukštos kokybės mokymo paslaugas ir užtikrindamas mokymosi galimybes sparčiai didėjančiam būriui studentų: nuo 15 000 iki maždaug 38 000 per pastaruosius 20 metų.

Universitetas (kartu su visomis kitomis aukštosiomis mokyklomis Belgijos flamandų bendruomenėje) atsakingai renka informaciją apie studentų socialines charakteristikas, todėl gali pagrįstai tvirtinti, kad socioekonominis šiandienos studentų profilis šiame plėtros procese smarkiai nepakito. Vadinas, sunkesnėmis sąlygomis gyvenančių socioekonominių grupių ir migrantų bendruomenių atstovų tarp studentų yra nepakankamai. Nors ir esama galimybių patekti į universitetą naudojantis alternatyviais

priėmimo būdais, kaip antai ankstesnio mokymosi ar mokymosi darbo vietoje pasiekimų pripažinimas, šiomis galimybėmis naudojamosi retai.

Gento universitetas ir apskritai flamandų sistema išryškina paradoksą, kad masinio aukštojo mokslo sistema, kuri buvo sukurta atvira ir prieinama visiems, iš tiesų realybėje ir toliau pirmiausia tenkina to paties, kaip ir praeityje, profilio studentų poreikius.

Šio paradokso paaiškinimas, anot mūsų pašnekovų universitete, glūdi tame, kad tobulinant politiką buvo siekiama gerinti sistemą visiems, kurie joje dalyvauja, bet nepakankamai atstovaujamos arba su nepalankiomis sąlygomis susiduriančioms visuomenės grupėms didelio dėmesio neskirta. Be to, kitos visuomeninės ir kultūrinės realijos, ypač susijusios su mokyklų sistemos organizavimu, turi gerokai didesnį poveikį su nepalankiomis sąlygomis susiduriančių grupių atskirčiai *de facto* nei „teigiamos“ priemonės, kurios buvo įdiegtos aukštojo mokslo lygmeniu. Ir išties vienas didžiausių iššūkių yra tai, kad gerokai mažiau tikėtina, jog su nepalankiomis sąlygomis susiduriantys mokiniai gaus vidurinės mokyklos baigimo atestatą – štai todėl jie net negali svarstyti galimybės studijuoti aukštojoje mokykloje.

Universiteto atstovai taip pat paaiškino, kad universitetas nemano galintis labai rinktis, kokie studentai įstos, kadangi sistema iš esmės grįsta „atvirąją prieiga“, juolab kad akademinio orientavimo tarnyba, nors gerai organizuota ir veiksminga, dirba su ganėtinai ribotais žmogiškaisiais ištekliais. Prieigos prasme jų vaidmuo apsiriboja aiškios informacijos teikimu vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių mokiniams, kurie galvoja apie aukštąjį mokslą. Tai gali būti atliekama lankantis mokyklose arba pasikviečiant mokinius į universitetą. Vis dėlto tarnyba neturi užtektinai išteklių, kad galėtų tikslingai dirbti su konkretais profilio mokiniais, ir todėl į jos funkcijas neįeina darbas, kuris būtų labiau sutelktas į gabių jaunų žmonių, kurie dėl priežasčių, susijusių su socialine padėtimi, gali ir negalvoti apie aukštąjį mokslą, siekių didinimą.

Šis pavyzdys labai svarbus, nes atskleidžia du dalykus: pirma, nėra politikos recepto, kuris galėtų užtikrinti dalyvavimo plėtos sėkmę, ir antra, kadangi nelygybė prasideda daug ankstesniame švietimo etape, norint pasiekti esminių pokyčių studentų įvairovės prasme, prireiks ilgalaikių suderintų veiksmų visais švietimo lygmenimis.

Kaip pasiekti reikiamas studentų grupes?

Vizitai į kitas įstaigas palyginti atviros prieigos švietimo sistemose suteikė panašios informacijos. Vokietijos Acheno technikos universitetas daugiausia priima studentus pagal vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą – *abitur*. Teisė įgyti aukštąjį išsilavinimą suteikiama visiems, studentai dažniausiai priimami į pirmuoju sąraše nurodyto dalyko studijas, tačiau akademinis personalas ne visus studentus laiko kvalifikuotais mokytis pasirinktose studijų programose. Pavyzdžiui, galima bandyti stoti į inžinerinių studijų programas neturint aukštų matematikos pasiekimų mokyklos baigimo pažymėjime. Universitetas taip pat pabrėžė, kad nors tiems, kuriems vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimas nesuteikia teisės stoti iškart arba kuriems būtina papildoma akademinė pagalba, rengiami papildomieji kursai, studentai, kuriems jie būtų naudingiausi, dažnai jų nelanko. Vadinasi, įstaigoms vienas dėmesio vertų klausimų būtų ne tik tas, ar yra tam tikros priemonės ir pasiūlymai, bet kaip geriausiai užtikrinti, kad jie pasiektų reikiamus studentus.

Labai geros dalyvavimo plėtos politikos pavyzdys buvo surastas Korko universitetiniame koledže Airijoje. Čia buvo parengta labai išsami dalyvavimo plėtos darbotvarkė, ir greta įvairių grupių, kurios buvo pritrauktos į aukštąjį mokslą, universitete mokosi didžiausia dalis negalią turinčių studentų visoje Airijoje. Dalyvavimo plėtos finansinės skatinimo priemonės Airijoje taip pat labai svarbios: tai rodo, jog gerai apmąstytos finansinės paskatos gali išties padėti pasiekti pageidaujamą rezultatą.

Norėdami įgyti galimybę studijuoti, vyresnio amžiaus studentai neprivalo turėti mokyklos baigimo pažymėjimo, tačiau turi atitikti katedrų nustatytus kriterijus. Nors galimybė įstoti gali atsirasti pripažinus ankstesnio mokymosi pasiekimus (AMP), tai nėra vienas iš formaliai patvirtintų stojimo būdų. Pasirinkus netradicinį būdą, galimybė stoti suteikiama remiantis „asmeniniu pareiškimu“, kuriame pateikiama informacija apie darbo patirtį ir studijas, kurios pripažįstamos neformaliai.

Vienas būdų įgyti teisę stoti į aukštąją mokyklą yra UCC+ programa studentams iš regionų, kurie susiduria su socioekonominiais sunkumais, susijusi su plačiai išvystyta įvairia veikla ikistojamuoju lygmeniu. UCC dirba su 32 mokyklomis Korko regione nuo pat pirmųjų vidurinės mokyklos mokslo metų (maždaug 12 m. mokiniai) iki paskutiniųjų metų. Norintys stoti per UCC+ programą studentai vertinami pagal tokius kriterijus kaip pajamos, socialinės rūpybos statusas, sveikatos draudimas, profesija, mokykla ir gyvenamoji vieta. Pagal šiuos kriterijus sprendžiama, ar studentas gali pretenduoti dalyvauti programoje, tačiau vietos tai negarantuoja. Taip pat paliekamas tam tikras skaičius vietų studentams, kurie nesurenka pakankamai taškų pagal nustatytus kriterijus.

Netipiškiems stojimo būdams patvirtintos labai konkrečios taisyklės: stoti per DARE (studentams su negalia) ir gauti paramą dėl negalios gali tik studentai, kurių negalia pripažinta oficialiai. Stojant per DARE ir HEAR (susiduriantiems su nepalankiomis socialinėmis sąlygomis), pakanka surinkti mažesnį balų skaičių. Įvadinis kursas, kurį sudaro socialiniai, akademiniai ir profesiniai elementai, – šio sumanymo pagrindas. Bendradarbiaujant su studentų mentoriais, organizuojami bendrojo pobūdžio įvadiniai kursai visiems studentams bei tiksliniai orientavimo kursai ir susitikimas studentams, pasinaudojusiems specifiniais stojimo būdais. Iš tiesų dėl didėjančio studentų skaičiaus paramos ir konsultavimo sistema patiria spaudimą. Kadangi spaudimas vienaip ar kitaip jau yra, studentų, kuriems būtina papildoma parama, skaičiaus didėjimas, be abejonės, sudaro dar daugiau sunkumų konsultavimo ir paramos tarnyboms.

Didelė praktikų, susijusių su studentų profilio duomenų rinkimu, įvairovė

Vizitai į mokyklas patvirtino valstybių pateiktą informaciją apie skirtingus studentų duomenų rinkimo metodus. Kai kuriais atvejais universitetai pranešė, kad jiems rinkti ir naudoti duomenis, susijusius su individualiomis charakteristikomis, trukdo duomenų apsaugos įstatymai. Pavyzdžiui, Acheno technikos universitete galima registruoti tik studentų amžių, lytį ir vietą, kur buvo įgytas vidurinio išsilavinimo pažymėjimas (*abitur*). Visiškai kitoje situacijoje yra Korko universitetinis koledžas, kuris privalo teikti duomenis apie naujai priimtų studentų socioekonominę padėtį, etninę kilmę ir negalią, pildydamas Airijos vienodų galimybių studijuoti apklausą (*Irish Equal Access Survey*), o taip pat teikti informaciją apie visus naujai įstojusius ir į aukštesnį kursą perkeliamus studentus bei absolventus. Gento universitetas irgi panašiai teikia ataskaitas ministerijai apie tam tikras studentų socialines charakteristikas ir taip pat, jeigu norėtų, galėtų rinkti papildomą informaciją savo stebėsenos tikslais. Kiti universitetai pagal duomenų rinkimo metodiką patenka tarp šių dviejų pozicijų, tačiau akivaizdu, kad šioje srityje nusistovėjusi tvarka labai skiriasi.

Išvados

Nors Europos politikos dokumentuose pabrėžiama aukštojo mokslo socialinio aspekto svarba, o valstybės yra įsipareigojusios, įgyvendindamos Bolonijos procesą, rengti strategijas ir apibrėžti pamatuojamus siekinius, labai nedaugelis valstybių yra iš tiesų apibrėžusios konkrečių grupių dalyvavimo ir rezultatų siekinius. Nepaisant to, šios valstybės vis tiek pateikė įdomių politikos kūrimo pavyzdžių, kuriais iliustruojama, kad veikla nacionaliniu lygmeniu vykdoma, ir įdomių politikos modelių analizei.

Ataskaitos duomenys rodo, kad sisteminga socialinio aspekto charakteristikų stebėseną dar nėra tapusi norma daugelyje aukštojo mokslo sistemų ir kad dėl to dar reikia daug padaryti. Taip pat smarkiai skiriasi fiksuojamos studentų charakteristikos bei aukštojo mokslo proceso etapai, kuriuose toji stebėseną vykdoma. Tai reiškia, kad dar daug reikia nuveikti, kol pavyks susidaryti vaizdą, kokia pažanga padaryta visos Europos lygmeniu plečiant galimybes dalyvauti aukštajame moksle.

Nacionaliniu lygmeniu, panašu, kad įvairūs aspektai, dėl kurių daug kalbama diskutuojant apie nepakankamą tam tikrų grupių atstovavimą aukštajame moksle, dažnai iš viso nėra stebimi. Duomenys apie migranto statusą fiksuojami 13 švietimo sistemų, o duomenys apie studentų etninę kilmę – tik aštuoniose. Vos 13 švietimo sistemų renkami duomenys apie studentų padėtį darbo rinkoje prieš stojant į aukštąsias mokyklas. Todėl ši politikos ir stebėsenos praktikos atsaja yra vienas iš spręstinių klausimų.

Netgi tada, kai duomenys renkami, jais ne visada pasinaudojama. Paklausus apie svarbiausius pokyčius, kurie įvyko per dešimt metų, 19 švietimo sistemų, įskaitant daugumą, kurios renka su įvairiomis studentų charakteristikomis susijusią informaciją, negalėjo atsakyti, kokie studentų įvairovės pokyčiai pastebėti.

Taip pat klausimų kelia ir stojimo būdų stebėseną. Nors kai kuriose valstybėse, siekiant padėti plėsti galimybes stoti į aukštąsias mokyklas, buvo numatyti alternatyvūs būdai siekti aukštojo mokslo, oficiali stebėseną, kiek studentų iš tiesų įstoja pasinaudodami šiais skirtingais būdais, nevykdoma. Valstybėse, kur tokia stebėseną vykdoma, labai dažnai vienas būdas dominuoja kaip pagrindinis kelias įstoti į aukštąją mokyklą. Esama nedaug pavyzdžių, kai valstybėje alternatyviu būdu įstoja nemaža dalis studentų. Šie duomenys iškelia klausimą, kodėl alternatyvūs stojimo būdai tiems gyventojams, dėl kurių jie ir buvo sumanyti, neatrodo patrauklūs.

Papildomosios programos ir ankstesnio mokymosi pripažinimas yra įtraukti į galimybių studijuoti aukštajame moksle plėtros mechanizmą maždaug pusėje Europos aukštojo mokslo sistemų. Vis dėlto regima aiški geografinė takoskyra, kadangi šios priemonės labiausiai paplitusios Europos vakarinėje ir šiaurinėje dalyje.

2 SKYRIUS. GALIMYBĖ BAIGTI STUDIJAS

2.1. Įvadas: pažangos ir nubyrėjimo samprata

Europos Sąjunga yra nustačiusi siekinį, kad 30–34 m. amžiaus gyventojų, turinčių tretinį arba jam lygiavertį išsilavinimą, dalis iki 2020-ųjų turėtų sudaryti mažiausiai 40 proc. 2011 m. Komunikate „Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė“ pabrėžiama, kad norint padidinti aukštųjų mokyklų absolventų skaičių, reikia sutelkti dėmesį į dvi sritis: plėsti galimybes dalyvauti aukštajame moksle ir dalyvavimą jame (didinti žmonių skaičių sistemoje) bei gerinti baigiančiųjų rodiklius (užtikrinti, kad kiek įmanoma mažiau studentų mestų studijas). Studijas aukštosiose mokyklose baigiančių studentų dalies didinimas numatytas kaip vienas iš pagrindinių aspektų valstybėms narėms ir aukštosioms mokykloms. Be to, Komunikate nurodoma, kad Europai reikia pritraukti į aukštąjį mokslą įvairesnių visuomenės grupių ir mažinti mokyklos nebaigusius asmenų skaičių (Europos Komisija, 2011 m., p. 3).

Šis skyrius apie galimybę studentams baigti studijas padalytas į tris skirsnius. Pirmajame aiškinamos nacionalinės studentų pažangos skatinimo politikos ir nagrinėjamos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose pateikiamos apibrėžtys ir tikslai. Taip pat jame pateikiami konkrečių valstybių užsibrėžti studijas baigiančių studentų dalies siekiniai. Be to, pirmajame skirsnyje aprašomos finansinės ir nefinansinės paskatos studentams ir aukštosioms mokykloms, kad pastarosios skirtų daugiau dėmesio absolventų dalies didinimui. Antrajame skirsnyje kalbama apie studijas baigiančių studentų dalies matavimą, o trečiajame pateikiama informacija apie nubyrėjusių studentų dalies apskaičiavimo metodus.

2.1.1. Pagrindinės naujausių švietimo tyrimų išvados

Nėra bendros ir visuotinai sutartos studijas baigiančių ir nubyrėjusių studentų rodiklio apibrėžties. Dažniausiai suprantama, kad studijas baigusius studentų skaičius parodo, kiek įstojusiųjų lieka aukštosiose mokyklose ir per duotą laiką baigia studijų programas. Su šia samprata susijusi ir „nubyrėjusiojo“ arba „studijas nutraukusio“ studento, kaip individo, kuris pirma laiko pasitraukia iš aukštojo mokslo programos, jos nebaigęs ir neįgijęs kvalifikacijos, samprata. Terminas „studijų baigimo rodiklis“ reiškia apytikrą apskaičiavimą, kokia dalis įstojusių studentų baigs studijas. Kai kuriose valstybėse kaip baigiantieji studijas „priskaičiuojami ir tie, kurie prieš baigdami pereina į kitą programą“ (Quinn, 2013, p. 61). Taip pat turimos ir dvi dažniausiai vartojamos pažangių – į aukštesnį kursą perkeliamų – studentų apibrėžtys: tęsiantieji aukštojo mokslo studijas iki baigimo ir aukštajame moksle studijuojančių studentų dalis praėjus vieniems metams po įstojimo (Gazeley ir Aynsley, 2012, p. 5).

Siekiant didinti studijas baigiančių studentų rodiklį, svarbu, kad aukštosios mokyklos išsiaiškintų ir tenkintų skirtingų studentų grupių poreikius. Tyrimai rodo, kad ypatingas dėmesys skirtinas pirmojo kurso studentams ir jų įgūdžių ugdymui. Informacijos teikimas, konsultavimas ir orientavimas – vienos svarbiausių priemonių, kuriomis palaikomas studentų noras tęsti studijas ir sėkmingas jų baigimas (Gazeley ir Aynsley, 2012).

„Nors pažangių studentų skaičius – vienas pagrindinių veiklos kokybės rodiklių, iš tikrųjų socialinio teisingumo reikalas užtikrinti, kad pritrauktieji į aukštąjį mokslą įgyvendinant dalyvavimo plėtros darbotvarkę būtų aktyviai saugomi nuo psichologinių, finansinių ir (arba) emocinių nuostolių, susijusių su nebaigtomis studijomis tais atvejais, kai jos nutrūksta ne dėl atitinkamo asmens pozityvaus pasirinkimo“ (Gazeley ir Aynsley, 2012, p. 15). Kaip pastebi Quinn, nubyrėjimą lemia socialiniai veiksniai, tokie kaip aukštojo mokslo politika ir praktika (Quinn 2013, p. 60). Ir iš tiesų nacionalinė

aukštojo mokslo politika, o taip pat konkrečių priemonių priėmimas bei jų įgyvendinimo paskesnė kontrolė yra gyvybiškai svarbūs žingsniai siekiant numatytų sėkmingos dalyvavimo aukštajame moksle plėtros tikslų.

2.2. Nacionalinės politikos, kuriomis sprendžiama studentų pažangumo problema

2.2.1. Apibrėžtys

Nors „pažangumas“, „studijų baigimas“, „kvalifikacijos įgijimas“ ir „nubyrėjimas“ yra dažnai politikos dokumentuose vartojami terminai, jų tikslios apibrėžtys skirtingose valstybėse gali skirtis. Jeigu vienos švietimo sistemos apibrėžia visus arba bent jau kai kuriuos terminus, daugelis valstybių juos vartoja nepateikdamos apibrėžčių. Kaip rodo tyrimai, net ir terminus apibrėžiančios valstybės skirtingais laikotarpiais tam tikslui naudojo skirtingus komponentus ir rodiklius skaičiavo skirtingais būdais (Quinn, 2013, p. 61).

Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, apie du trečdalius valstybių savo aukštojo mokslo sistemose apibrėžia terminus „į aukštesnį kursą perkeliama arba pažangūs studentai“, „studijų baigimas“ ir „nubyrėjimas“. Kai kurios valstybės aiškina, kad šių terminų apibrėžtys buvo parengtos statistinių duomenų rinkimo tikslais, tačiau aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose jų nėra. Vis dėlto kelios valstybės vartoja šiuos terminus savo įstatymuose ir kituose oficialiuose dokumentuose, nors nėra jų apibrėžusios. Pavyzdžiui, Čekijos Respublika pamini, kad terminai neturi oficialių apibrėžčių, tačiau plačiai vartojami aukštojo mokslo dokumentuose ir ataskaitose, kurios skelbiamos valstybės ir institucinių lygmenimis. Vadinasi, įmanoma užfiksuoti, kaip jie aiškinami įvairiuose dokumentuose. Taip pat ir Vengrija aukštojo mokslo įstatymuose vartoja terminus „perkėlimas į aukštesnį kursą“ ir „studijų baigimas“, nors jų pačių neapibrėžia.

Iš šių trijų terminų, dažniausiai apibrėžiamas „studijų baigimas“. Tikslios jo apibrėžtys nėra vienodos, ir jose išryškunami skirtingi aspektai. Vienose švietimo sistemose didžiausias dėmesys skiriamas sėkmingam egzaminų išlaikymui ir kvalifikacijos įgijimui paskutiniaisiais studijų programos metais (Belgijos vokiškai kalbančioji ir flamandų bendruomenė bei Lenkija), kitose (Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Juodkalnijoje ir Norvegijoje) į apibrėžtis įtraukiami kreditai („reikalaujamas kreditų skaičius“), metai („tam tikras skaičius metų“) arba kitos studijų trukmės formuluotės („nominali trukmė / numatytas laikas“). Galiausiai Austrijoje ir Švedijoje studijų baigimas apibrėžiamas taikant skerspjuvio vertinimo sampratą. Tai reiškia, kad šiose valstybėse studijų baigimas suprantamas kaip tam tikrais kalendoriniais metais studijas baigusių studentų, kurie įstojo į programą prieš tam tikrą skaičių metų, skaičius.

Kelios valstybės pateikia „perkėlimo į aukštesnį kursą“ arba „pažangaus studento“ apibrėžtį. Užuo sutelkusios dėmesį į aukštojo mokykloje toliau besimokančių ir iš kurso į kursą keliamų studentų dalį, kai kurios valstybės dažniausiai aiškina, kokie „reikalavimai“ keliami studentų pažangai. Pavyzdžiui, nustato didžiausią trukmę, kiek gali tęstis studijos, kad būtų laikomos sėkmingai užbaigtos. Perkėlimas iš kurso į kursą taip pat gali būti susietas su tam tikrais egzaminų pažymiais.

Belgijoje (vokiškai kalbančioji bendruomenė) į kitą kursą perkeliama tie studentai, kurių kiekvieno egzamino žinios įvertintos bent 50 proc., o bendras žinių įvertinimas sudaro bent 60 proc.

Čekijos Respublikos statistinėje apibrėžtyje nurodyta, kad pažangiais laikomi studentai, kurie pradėjo studijas aukštojo mokykloje ir kol kas jų nebaigė arba nepadarė ilgesnės kaip treji metai studijų pertraukos. Aukštojo mokslo įstaigos paprastai savo studijų ir egzaminų reglamentuose nustato „didžiausią studijų trukmę“, į kurią pertrauka gali būti įskaičiuojama arba ne.

Graikijoje studijų trukmė neturi būti viršijusi semestrų skaičiaus, būtino norint gauti kvalifikaciją pagal indikacinį studijų turinį, daugiau kaip keturiais papildomais semestrais.

Studentai, kurie sėkmingai pereina iš vieno semestro ir kurso į kitą (**Norvegijoje**), tęsia studijas toje pačioje aukštojo mokykloje tame pačiame kurse arba toje pačioje įstaigoje pagal kitą programą (**Jungtinė Karalystė – Škotija**).

Terminas „nubyrėjusieji“, kuris dažnai laikomas menkinamu, vartojamas retai ir dažnai pakeičiamas formalesniais biurokratiniais terminais, tokiais kaip „nebetęsiantys studijų“, „nebaigusieji“ arba „nutraukusieji mokymąsi“.

Valstybės, kurios pateikė nubyrėjusiųjų statistines apibrėžtis, vartojo labai panašias formuluotes. Studentai yra įtraukti į sąrašus vienais akademiniiais metais, tačiau „po vieno metų“ jų sąrašuose nebėra (Suomija, Portugalija ir Jungtinė Karalystė). Jungtinė Karalystė praplečia apibrėžtį išstėtinėms studijoms, numatydama laiką „po dvejų metų“.

Kai kurios valstybės apibrėžia didžiausią studijų trukmę, reikalaujamos, kad studentai baigtų studijas, antraip bus traktuojami kaip nubyrėjusieji:

Exmatrikulation, kaip apibrėžia **Belgija (vokiškai kalbančioji bendruomenė)**, reiškia asmenį, kuriam reikia dvigubai daugiau laiko nei standartinė studijų trukmė.

Čekijos Respublikoje nubyrėjimas reiškia, kad studentai pradėjo studijuoti aukštojoje mokykloje ir sėkmingai studijų nebaigė arba nestudijuoja tame pačiame švietimo lygmenyje trejus metus iš eilės. Jeigu studentas tuo pačiu metu pradeda mokytis daugiau negu vienoje programoje, o baigia tik vieną, tai nelaikoma nubyrėjimu.

Kelios valstybės taip pat sieja nubyrėjimą su tuo, kad ateinančių akademinių metų pradžioje studentas nėra įtrauktas į sąrašus (Ispanija, Italija ir Norvegija).

2.2.2. Tikslai ir siekiniai

Remiantis valstybių respondenčių pateikta informacija, studentų pažangos skatinimo politikose išskeltuose tiksluose galima išskirti toliau pateiktus pagrindinius bruožus.

1. Studijuoti greičiau: užbaigti studijų programą per įprastą laiką

Masinio aukštojo mokslo ir ekonominių suvaržymų amžiuje laiko, per kurį įgyjamas mokslo laipsnis, ribojimas gali tapti vienu iš esminių elementų darbotvarkėje, kuria siekiama gerinti viešųjų finansų naudojimą. Kai kurios valstybės taiko įvairias priemones, kuriomis studentai skatinami baigti studijas per įprastą laiką. Tokių valstybių kaip Danijos, Vengrijos, Slovėnijos ir Norvegijos aukštojo mokslo tikslai – šią tendenciją atitinkantys pavyzdžiai. Danija pabrėžia, kad pastaraisiais metais daug dėmesio skiriama studentų skatinimui stoti anksčiau arba jaunesniems ir baigti aukštąją mokyklą greičiau. Vengrija taip pat prašo aukštųjų mokyklų atkreipti dėmesį į studijas baigiančių studentų skaičių bei skatina studentus baigti studijų programą per jai skirtą laiką. Taip pat ir Slovėnija pabrėžia, kad reikia gerinti studijas baigiančių studentų rodiklius ir trumpinti studijų laiką. Geresnis baigiančiųjų studijas rodiklis yra ir vienas Norvegijos aukštojo mokslo kokybės reformos tikslų, kur studijų programos baigimas per nustatytą trukmę laikomas vienu pagrindinių aukštojo mokslo kokybės kriterijų.

Šie duomenys rodo, kad pastaraisiais metais išryškėjo aiški tendencija trumpinti studijoms skiriamą laiką.

2. Dėmesys konkrečiai studijų krypciai, pakopai arba studentų grupei

Nors kai kuriose valstybėse pastebima tendencija skirti didžiausią dėmesį laikui, per kurį visi studentai baigia studijas, Ispanija ir Jungtinė Karalystė (Škotija) savo strateginiuose dokumentuose akcentuoja konkretias studentų grupes. Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) keliamas konkretus tikslas didinti studentų iš skurdesnių rajonų, baigiančių studijas, dalį, o taip pat gerinti baigiančiųjų studijas studentų rodiklį apskritai. Studentų pažangos skatinimo politikoje Ispanija taip pat sutelkia dėmesį į vienodas studijuojančių merginų ir vaikinų, o taip pat studentų su negalia teises.

Keletas šalių skiria itin didelį dėmesį studijų baigimo rodikliams tose kryptyse, kurios laikomos prioritetinėmis, ypač dėl jų suvokiamos reikšmės ekonominiam vystymuisi. Taip yra Estijoje, Airijoje, Juodkalnijoje ir Lenkijoje, kur dėmesys sutelktas į matematiką, gamtos mokslus ir technologijas.

Kaip matyti iš visų paminėtų valstybių pavyzdžių, dedamos sąmoningos pastangos apibrėžti tikslus, kuriuos lemia žinių ekonomikos poreikiai. Jomis siekiama, derinant ekonominius poreikius su socialinio teisingumo tikslais, užtikrinti, kad darbo rinkoje būtų geriau išsimokslinusių darbuotojų.

3. Nubyrėjusiųjų skaičiaus mažinimas išlaikant atvirosios prieigos politiką

Daugelis valstybių taiko neatrankią arba atvirosios prieigos politiką priimdamos studentus į aukštąsias mokyklas (žr. 1 skyrių). Vis dėlto gauti duomenys rodo, kad nubyrėjusiųjų dalis tokio tipo sistemoje didesnė. Kai kurios valstybės, pavyzdžiui, Austrija, deda konkrečias pastangas mažinti nubyrėjusiųjų skaičių, kartu užtikrindamos galimybes visiems siekti aukštojo mokslo.

Austrija nurodo, kad būtinas galimybių siekti aukštojo mokslo ir studentų skaičiaus didėjimo populiariausiose studijų programose reguliavimas, tačiau aukštosios mokyklos turėtų siekti mažinti didelį nubyrėjimo rodiklį ir drauge palaikyti „atvirosios prieigos“ aukštojo mokslo politiką.

Italija, kurioje priimta atvirosios prieigos politika, tačiau kai kurių kryptių studijoms taikomi ribojimai, ir Kipras, kuriame visi turi vienodas galimybes stoti į universitetus, tačiau yra ribojamos galimybės stoti į profesines aukštąsias mokyklas (žr. 2.1 pav. 1 skyriuje), taip pat nurodo būtinybę mažinti nubyrėjimo rodiklį ir pateikia tai kaip vieną pagrindinių aukštojo mokslo tikslų.

4. Siekiniai

Aiškūs ir tikslūs siekiniai, susiję su studijas baigiančių studentų dalies didinimu, aptinkami nedažnai. Vietoje jų valstybės paprastai mini visiems rūpimą nubyrėjusių studentų dalies skaičiaus mažinimo, pažangių ir studijas baigusių studentų dalies didinimo tikslą. Daugelis valstybių taip pat pažymi ES 2020 strategijos nacionalinius siekinius dėl tretinio išsilavinimo rezultatų (pasiekti, kad 40 proc. 30–34 metų ES gyventojų turėtų aukštąjį išsilavinimą). Vis dėlto pažymėtina, kad nuoroda į šiuos ES siekinius ne itin aktuali kalbant apie pažangių ir nubyrėjusių studentų dalį, kadangi rezultatų siekiniai gali būti pasiekti ir negerinant pažangių studentų rodiklio.

Nepaisant to, kai kurios šalys nurodo konkrečius siekinius:

Airijos IKT veiksmų plane nustatytas siekinys iki 2014 m. padidinti STEM (gamtos mokslų, matematikos ir technologijų) programose pažangiai besimokančių studentų dalį 7 proc. universitetų sektoriuje ir 9 proc. technologijos institutų sektoriuje.

Kipras stengiasi mažinti pakartotinai sesijų neišlaikančių studentų skaičių; keliamas tikslas mažinti studentų, kurie per 6 studijų metus taip ir nebaigia studijų, skaičių.

Slovėnija nurodo, kad studentų, kurie įstoja į aukštąsias mokyklas ir jų nebaigia, procentas iki 2020 m. turėtų būti sumažintas dviem trečdaliais; šiuo metu jis siekia 35 proc.

Suomija siekia mažinti politechnikos mokslų absolventų medianinį amžių iki 24,1 m., o magistrantūros absolventų – iki 26,3 m.

Jungtinėje Karalystėje pažangiai besimokančių ir baigiančių studentų dalį visose aukštosiose mokyklose (AM) vertina Aukštojo mokslo statistikos agentūra (angl. HESA). **Anglijoje** AM sudaro sutartis dėl galimybių siekti aukštojo mokslo, kurias vertina Lygių galimybių siekti aukštojo mokslo biuras (*Office for Fair Access*), lygindamas AM veiklos rodiklius su HESA dalyvavimo plėtros ir studentų pažangos rodikliais bei standartais. **Škotijoje** duomenys naudojami vertinant pažangą, padarytą siekiant universiteto rezultatų sutartyse nustatytus pažangių studentų dalies siekinius. 2012–2013 mokslo metais AM yra užsibrėžusios siekti, kad studentų iš 20 proc. ir 40 proc. populiacijos dalių pagal Škotijos įvairaus pobūdžio nepritekliaus indeksą (SIMD 20/40), kurios susiduria su didžiausiu įvairaus pobūdžio nepriteklumi, pažangumo rodikliai liktų tokie pat arba net pakiltų. Taip pat nenustojama skirti dėmesio studentų iš visų visuomenės grupių pažangos rodikliams. Tikslūs nustatyti siekiniai skiriasi atsižvelgiant į įstaigą.

Juodkalnijoje siekiama iki 2020 m. sumažinti nubyryjimo rodiklį iki 10 proc. ir kasmet po 10 proc. didinti gamtos mokslų ir technologijų programų absolventų skaičių.

2.3. Priemonės

Siekiant centriniu, regioniniu arba instituciniu lygmenimis užsibrėžtų tikslų ir siekinių, nacionalinėse sistemose turi būti kuriamos ir įgyvendinamos konkrečios priemonės. 2.3.1 skirsnyje aprašomos bendrosios priemonės, kuriomis siekiama gerinti studentų pažangą, o 2.3.2 skirsnyje apžvelgiamos konkrečios finansinės ir nefinansinės paskatos studentams bei aukštosioms mokykloms.

2.3.1. Bendrosios studentų pažangos gerinimo ir nubyryjimo mažinimo priemonės

Studentų pažanga

Valstybės pateikia įvairių priemonių, kuriomis siekiama skatinti studentus studijuoti pažangiai ir baigti aukštojo mokslo studijas. Kai kurios švietimo sistemos pabrėžia į studentus orientuotas priemones, skirtas padėti studentams įveikti studijų krūvį ir geriau suprasti medžiagą. Valstybės taip pat siūlo perorientavimo politikos sistemą, kurioje sudaromos sąlygos studentams keisti programą neišskiriant iš aukštosios mokyklos (Belgijos prancūzakalbė ir flamandų bendruomenė). Prancūzija, pavyzdžiui, yra parengusi bendrąjį paramos priemonių paketą, kuriuo siekiama gerinti studentų pažangumo rodiklius.

Danija yra priėmusi keletą konkrečių priemonių, susijusių su studijų organizavimu. Studentai kiekvienais mokslo metais privalo būti užsiregistravę į 60 ECTS kreditų apimties mokomuosius dalykus ir egzaminus. Galimybė atšaukti registraciją į pirmąjį egzaminą buvo panaikinta. Siekiant padėti studentams įsisavinti studijų turinį, visos aukštosios mokyklos privalo iki 2020 m. padidinti vasaros kursų pasiūlą. Taip pat taikoma ir kita institucinė priemonė – studentams sudarytos geresnės sąlygos persikelti kreditus į kitą įstaigą arba keisti studijų programą. Geresnis perėjimas iš pirmosios į antrosios pakopos studijų programas – dar vienas siektinas tikslas. Universitetų plėtros sutartyje su Aukštojo mokslo ir studijų ministerija numatomi trys–penki privalomieji tikslai, kuriuos nustato ministras, ir trys–penki įstaigos pasirinkti tikslai. Vienas iš privalomųjų tikslų – studentai privalo greitai baigti studijas.

Valstybės taip pat analizuoja situaciją centriniu lygmeniu remdamosi aukštųjų mokyklų darbo praktika ir bando prisidėti prie keitimosi gerąja patirtimi.

Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija) įgyvendina projektus, kuriais siekiama surasti, vertinti ir skleisti įstaigų analizę ir gerąją patirtį, susijusią su studentų pažangos gerinimu. Atskiros įstaigos aprašo savo numatytuosius studentų pažangos skatinimo metodus prieigos sutartyse, tačiau nėra privaloma nustatyti siekinius skaitine išraiška.

Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) Škotijos finansavimo taryba (angl. SFC), kuri skirsto lėšas Škotijos universitetams, su kiekvienu jų sudaro sutartis dėl rezultatų. Šiose sutartyse išdėstoma, ką šiuo metu daro universitetas ir ką ketina daryti, kad įvertintų ir pagerintų studentų pažangą. Kur taikytina, SFC su aukštosiomis mokyklomis nustato studentų pažangos rodiklio gerinimo arba esamo lygio palaikymo siekinius.

Nubyryjimas

Švietimo sistemos sprendžia studentų nubyryjimo klausimą įvairiais būdais, tačiau pritaria nubyryjimo rodiklio mažinimo tikslui. Dažniausiai siekiama šalinti įstaigose įsišaknijusias problemas arba kurti į studentus orientuotas politikas. Skiriančiosios didžiausią dėmesį įstaigoms bando rasti būdų paskatinti jas sumažinti nubyryjimo rodiklius. Pavyzdžiui, Belgijoje (flamandų bendruomenė) akcentuojamas aukštųjų mokyklų finansavimas pagal studijų išdavus; tai reiškia, kad aukštosios mokyklos yra finansiškai suinteresuotos domėtis studentų pažanga. Jeigu mažiau studentų baigs studijas, finansavimas bus mažesnis. Austrija, siekdama spręsti su nubyryjimu susijusias problemas, sudaro su universitetais sutartis dėl veiklos rezultatų.

Aukštosios mokyklos keliose valstybėse tikslingai dirba su studentais ir stengiasi įgyvendinti procesus, kurie padėtų jiems sėkmingai baigti studijas, taip išvengiant nubyrėjimo. Antai Kipre aukštosios mokyklos išsiaiškina, kurie studentai pakartotinai neišlaiko egzaminų, ir teikia jiems papildomas akademinio orientavimo paslaugas.

Sunku rasti pavyzdžių, kad valstybės vykdytų stebėseną, kaip sekasi studentams, nebaigusiems studijų aukštojoje mokykloje. Vis dėlto Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo statistikos agentūra seka, ar studentai toliau tęsia studijas toje pačioje įstaigoje, ar mokosi kitoje, ar išvis pasitraukia iš aukštojo mokslo.

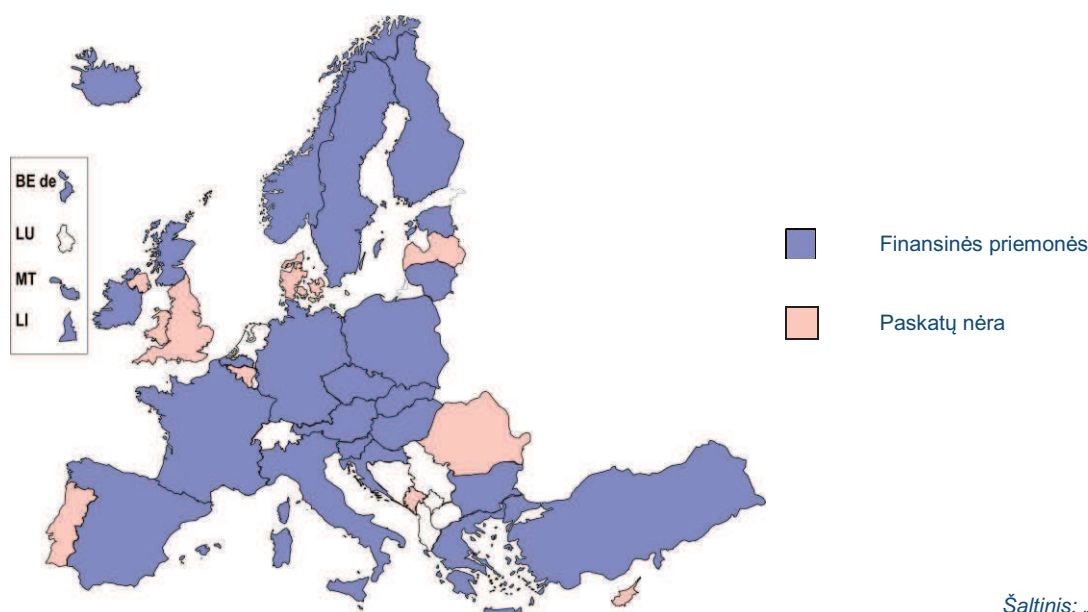
2.3.2. Paskatos studentams ir aukštosioms mokykloms

Paskatos studentams

26 švietimo sistemos nurodo turinčios finansinių priemonių, kuriomis studentai skatinami baigti studijas per ribotą laiką.

Vos aštuonios švietimo sistemos pamini, kad priemonių, kuriomis studentai būtų skatinami baigti studijas per ribotą laiką, nėra. Paskatų nebuvimas kai kuriais iš šių atvejų gali būti glaudžiai susijęs su nacionalinių mokesčių už mokslą ir paramos sistemų pobūdžiu. Pavyzdžiui, reikalavimas sumokėti tam tikro dydžio mokesť gali būti laikomas veiksmu, kuris pakankamai motyvuoja studentus baigti studijas per įprastą laiką.

2.1 pav. Paskatos studentams baigti studijas per ribotą laiką, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Danija: tikimasi įvesti skatinimo priemones nuo 2015 m. sausio 1 d.

Mokesčiai gali būti suprantami kaip reikšminga priemonė netgi tose šalyse, kur mokesčiai už mokslą oficialiai negalimi. Švietimo sistemose, kuriose įvesti administraciniai mokesčiai, arba sistemose su valstybės finansuojamomis vietomis studentai moka mokesčius tik tada, jeigu studijos viršija įprastą studijų trukmę, nustatytą aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose (Čekijos Respublikoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Slovakijoje ir Turkijoje). Ispanijoje studentai moka didesnę mokesčio už mokslą dalį, jeigu daugiau negu kartą registruojasi kartoti konkretų dalyką:

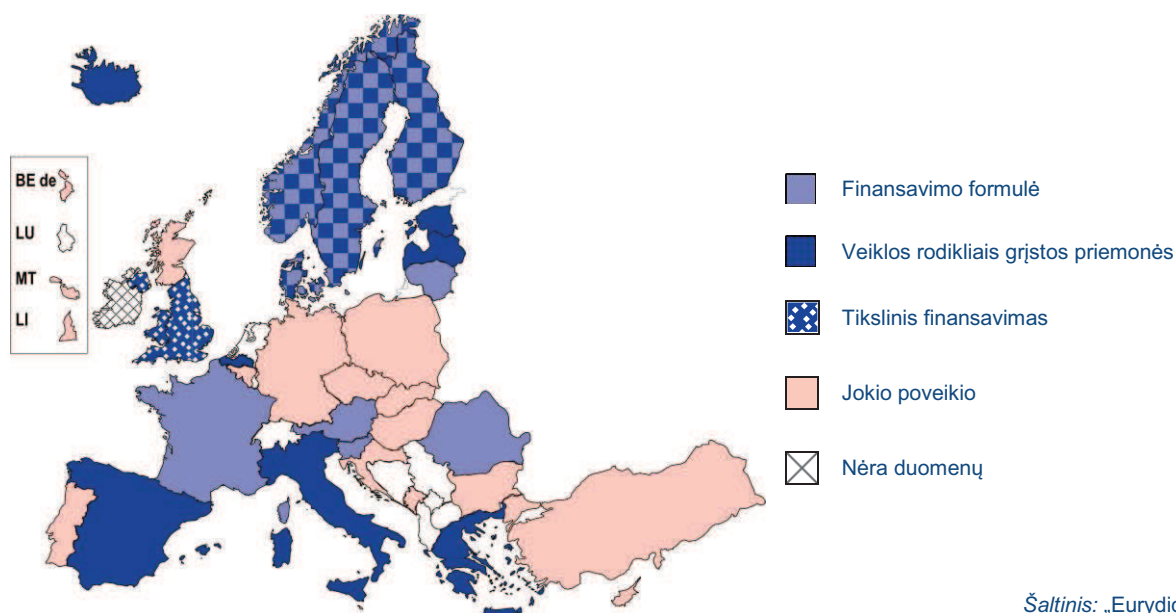
Ispanijoje, registruodamiesi studijuoti dalyką pirmąjį kartą, studentai moka 15 proc. faktinės kreditų kainos, antrąjį kartą – 50 proc., o nuo trečiojo karto – 100 proc.

Paklausus apie finansines priemones, kuriomis studentai skatinami baigti studijas per ribotą laiką, šalys dažniausiai mini finansinės paramos studentams priemones, kurios taikomos ribotą laiką. Pavyzdžiui, 18 šalių studentai, kuriems skiriamos stipendijos, ir toliau gali į jas pretenduoti, jeigu sėkmingai arba per tam tikrą laiką, kuris nustatytas aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose, baigia kiekvieną kursą.

Paskatos aukštosioms mokykloms

Šalys taip pat gali taikyti priemones, kuriomis užtikrinamos papildomos lėšos aukštosioms mokykloms, jeigu šios įrodo, kad studentai įsisavinimą programą per įprastai jai skirtą studijų laiką. 2.2 paveikslėlyje iliustruojama sąsaja tarp baigusių studijas / nubyrėjusių studentų dalies ir aukštųjų mokyklų finansavimo. Vis dėlto įdomu pastebėti, kad baigusių studijas / nubyrėjusių studentų rodiklių pagerėjimas pusėje Europos aukštojo mokslo sistemų neturėtų jokio poveikio įstaigų finansavimui. Likusioje pusėje poveikis būtų pastebimas, tad matyti, kad valstybės taiko skirtingas priemones.

2.2 pav. Baigusių studijas / nubyrėjusių studentų dalies įtaka AM finansavimui, 2012–2013

Vienuolika valstybių naudoja veiklos rezultatais grįstas priemones, todėl dalis įstaigos finansavimo siejama su tam tikro laikotarpio pasiekimais. Toks finansavimas gali būti skiriamas remiantis pasiektais rezultatais, pavyzdžiui, absolventų skaičius, arba pirminiais duomenimis, pvz., studentų / darbuotojų, pasižyminčių tam tikromis charakteristikomis, skaičius.

Devynios valstybės taiko finansavimo formulę, pagal kurią tam tikri veiksniai savaime nulemia lėšų paskirstymą įstaigoms. Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija) yra vienintelė šalis, kurioje taikomas tikslinis finansavimas. Šis finansavimas grindžiamas išlaidų kategorijomis, kai aukštųjų mokyklų išlaidos tiesiogiai susiejamos su tam tikromis funkcijomis, užduotimis ir tikslais (Salmi ir Hauptman 2006, 9 p.; Lepori ir kt. 2007, 88 p.).

Kaip parodyta 2.2 pav., Šiaurės Europos šalys yra vienintelės Europoje, kur paprastai taikomos dviejų rūšių skatinimo priemonės – finansavimo formulė ir veiklos rezultatais grįstos priemonės.

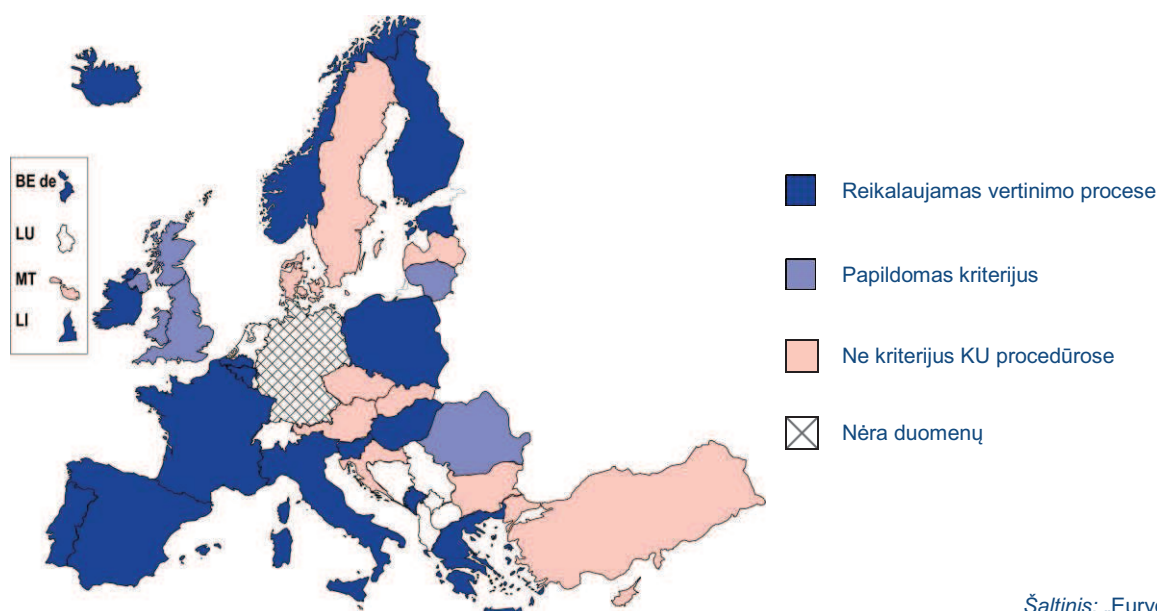
18 valstybių išorinės kokybės užtikrinimo sistemos studijų baigimo rodiklius ir (arba) nubyrėjusių studentų dalį savo procedūrose laiko būtiniais kriterijais. Septyniose valstybėse į juos atsižvelgiama atliekant programų ir įstaigų vertinimus. Dar 11 aukštojo mokslo sistemų jie naudojami kaip kokybės užtikrinimo kriterijus instituciniu (Airijoje, Italijoje, Vengrijoje, Suomijoje ir Norvegijoje) arba programų (Belgijos prancūzakalbėje, flamandų ir vokiškai kalbančiojoje bendruomenėje, Graikijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje) lygmenimis.

Lietuvoje, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje atliekant vertinimą studijų baigimo / nubyrėjimo rodikliai traktuojami kaip papildomas kriterijus. Škotijos kokybės kodekse, pagrindiniame dokumente, kuriuo

remdamasi kokybės užtikrinimo agentūra vykdo veiklos vertinimą, yra nurodyta, jog tikimasi, kad aukštojo mokslo teikėjai bus įdiegę sistemas, kuriomis siekiama gerinti studijų baigimo rodiklį. Vis dėlto studijų baigimo / nubyrimo rodikliai nėra tiesioginiai kokybės užtikrinimo kriterijai. Panašiai ir Belgijoje (flamandų bendruomenėje): nubyrimo rodiklio mažinimas ir studijų baigimo rodiklio didinimas nėra „reikalavimas“, tačiau keliamas reikalavimas, kuris yra susietas su laipsniu, kiek studentui įmanoma sėkmingai baigti kursą, jeigu bus dedamos tinkamos pastangos. Šiame kontekste nubyrimo rodiklis parodo studento galimybes sėkmingai baigti kursą.

Vienuolika valstybių nurodo, kad informacija apie studijas baigusių / nubyrijusių studentų skaičių nėra vienas iš kriterijų, naudojamų išorinio kokybės užtikrinimo procedūrose.

2.3 pav. Studijų baigimo / nubyrimo rodiklis kaip išorinio kokybės užtikrinimo kriterijus

Šaltinis: „Eurydice“.

2.4. Studijų baigimo rodiklio apskaičiavimas

Daugelyje švietimo sistemų studijų baigimo rodiklis sistemingai skaičiuojamas pirmosios ir antrosios pakopos pabaigoje. Vis dėlto 13 valstybių sistemingas tokių rodiklių skaičiavimas neatliekamas. Tai kelia susirūpinimą, kadangi šioje valstybių grupėje yra ir tokių, kurios yra patvirtinusios politikas, kuriomis sprendžiama studentų pažangumo ir studijų baigimo problema, tačiau stokojama pagrindinių duomenų poveikiui įvertinti. Valstybės, kurios sistemingai neskaičiuoja baigimo rodiklių, pateikia skirtingus paaiškinimus. Vienos skaičiuoja rodiklius sporadiškai, kitos negali pateikti visų aukštųjų mokyklų rodiklių ir todėl negali sudaryti bendro šalies vaizdo. Kai kurios valstybės gali išvesti rodiklius iš kitų renkamų duomenų, tačiau reguliariai baigimo rodiklių neskaičiuoja ir neskelbia.

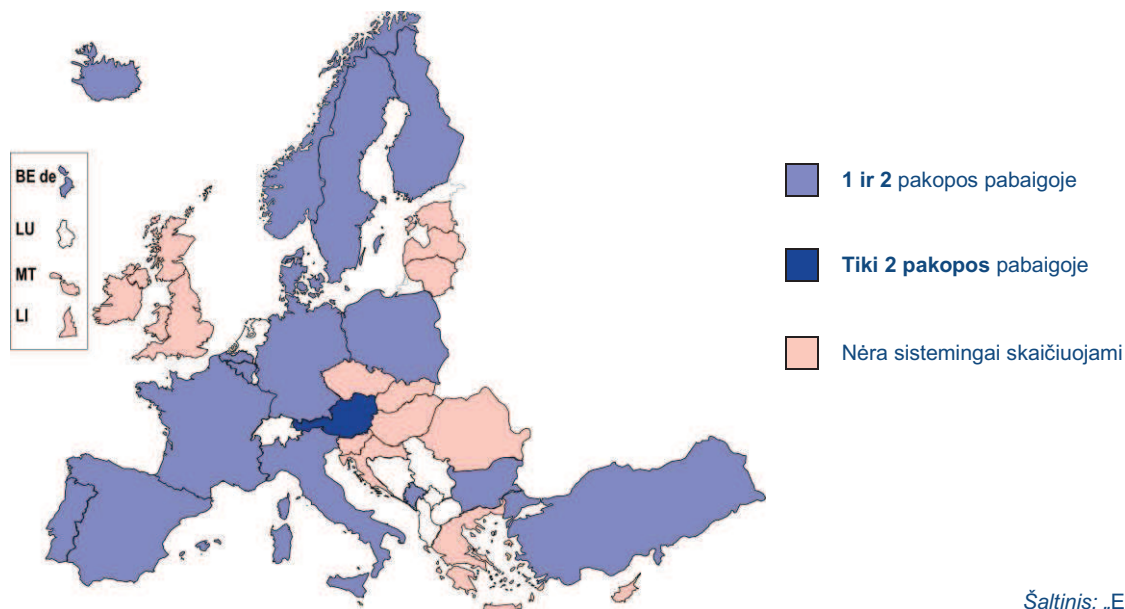
Čekijos Respublikoje studijų baigimo rodikliai skaičiuojami, tačiau nesistemingai. Paprastai jie apskaičiuojami „Eurostat“ specialiesiems tretinio švietimo moduliams, tačiau priimdami sprendimus strategijos kūrėjai jais dažniausiai nesinaudoja.

Ispanijoje studijų baigimo rodikliai skaičiuojami atliekant akreditacijos procedūras. Leidinyje „Ispanijos universitetas skaičiais“ nurodomi kai kurių universitetų studijų baigimo rodikliai, tačiau ne visų. Vis dėlto duomenimis nesinaudojama apskaičiuoti šalies vidurkį.

Latvijoje studijų baigimo rodikliai neskaičiuojami, tačiau juos galima išvesti iš statistinėse ataskaitose skelbiamų ir aukštųjų mokyklų pateikiamų duomenų.

Lietuva teikia duomenis apie studijas baigiančių studentų skaičių Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS), bet kol kas nėra nusistovėjusi baigimo rodiklių sistemingo skaičiavimo praktika. Nepaisant to, aukštųjų mokyklų išoriniame vertinime ir politikos debatuose naudojama specialiai parengta informacija apie studijas baigusius studentus.

2.4 pav. Sistemingai skaičiuojami studijų baigimo rodikliai, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Griekija: pirmoji studijų baigimo rodiklių aibė bus pateikta 2014–2015 mokslo metais.

Jungtinė Karalystė: studijų baigimo rodikliai Jungtinėje Karalystėje nėra skaičiuojami tiesiogiai. HESA renka „planuojamus rezultatus“, tai yra planus, kokia dalis į nuolatinės studijas siekdami įgyti pirmąjį laipsnį įstojusiųjų po 15 metų, tikėtina, bus pasiekę „galutinės būsenos“, tai yra įgiję kvalifikaciją (baigę studijas), perėję į kitą įstaigą arba dvejus metus iš eilės pasitraukę iš aukštojo mokslo sistemos.

Kai kurios valstybės nurodo absolventų skaičių, o ne studijų baigimo rodiklį:

Griekijoje kasmet renkami tik duomenys apie studentų, kurie baigė studijas per įprastą laiką, skaičių, o taip pat duomenys, kiek studentų baigė studijas per ilgesnį laiką (n+4 semestrai).

Nors **Maltos** universitetas skelbia skaičius, kiek kasmet išleidžia absolventų, nacionalinių statistinių duomenų apie baigimo rodiklius nėra.

Slovakijoje vertinamas tik absoliutus studentų (naujai įstojusių ir absolventų) skaičius. Vis dėlto Centrinis studentų registras, kuris šiuo metu dar testuojamas, teiks duomenis ir apie studijų baigimo rodiklius.

Rumunija ir Švedija aiškina, kad baigimo rodikliai neskaičiuojami, tačiau abi valstybės vis tiek turi informacijos apie išduotų diplomų skaičių.

Baigimo rodikliai **Rumunijoje** neskaičiuojami tiesiogiai, tačiau juos galima apskaičiuoti pagal įvairias procedūras, pavyzdžiui, laipsnį suteikiančių pažymėjimų išdavimo absolventams procedūrą.

Diplomų skaičius **Švedijoje** kasmet skaičiuojamas tiesiogiai pagal studijų pakopas ir programas, kurios į pakopas nedalijamos. Ne visi studentai nusprendžia pasiimti diplomą, todėl tikrasis pirmosios ir antrosios pakopos studijų baigimo rodiklis yra aukštesnis.

Įdomu pažymėti, kad remiantis 1 skyriaus 1.1 pav. pateiktais duomenimis, visos šalys turi dalyvavimo plėtros bendrąją politiką ir beveik visos vienodai tvirtina turinčios bendruosius rezultatų siekinius. Kita vertus, atsakymai apie renkamus duomenis rodo, kad kai kurios iš šių valstybių nevykdo sistemingo politikos išdavų vertinimo skaičiuodamos studijų baigimo rodiklius. Taigi lieka mažumėlė neaišku, kaip iš tiesų įgyvendinama nacionalinė politika.

Valstybių taip pat buvo klausiama, ar skaičiuojami konkrečių studentų grupių baigimo rodikliai, ypač nepakankamai atstovaujamų visuomenės grupių, kurias galima apibrėžti ir vykdyti jų stebėseną

atsižvelgiant į konkrečius politikos tikslus. Remiantis pateiktais duomenimis, su vos keliomis išimtimis akivaizdžiai stokojama su šiomis grupėmis susijusios informacijos. Renkami duomenys tik apie lytį, ir netgi ši informacija žinoma tik dėl to, jog yra sistemingai kaupiamos pagrindinės studentų charakteristikos, o ne tikslingai padarytas toks sprendimas dėl konkrečių grupių. Tik Lenkija konkrečiai žymi asmenų su negalia studijų baigimo rodiklius. Belgija (flamandų bendruomenė) vykdo pirmosios kartos studentų (kurių tėvai nebuvo įgiję aukštojo mokslo kvalifikacijos) studijų baigimo duomenų stebėseną. Prancūzija rinkdama studijų baigimo duomenis nurodo studentų socialinę ir ekonominę padėtį. Lietuva skaičiuoja konkrečių grupių studijų baigimo rodiklius tik valstybės finansuojamų studentų populiacijoje. Daugiau valstybės arba seka visos studentijos baigimo rodiklius, arba išvis nevykdo tokio pobūdžio stebėsenos.

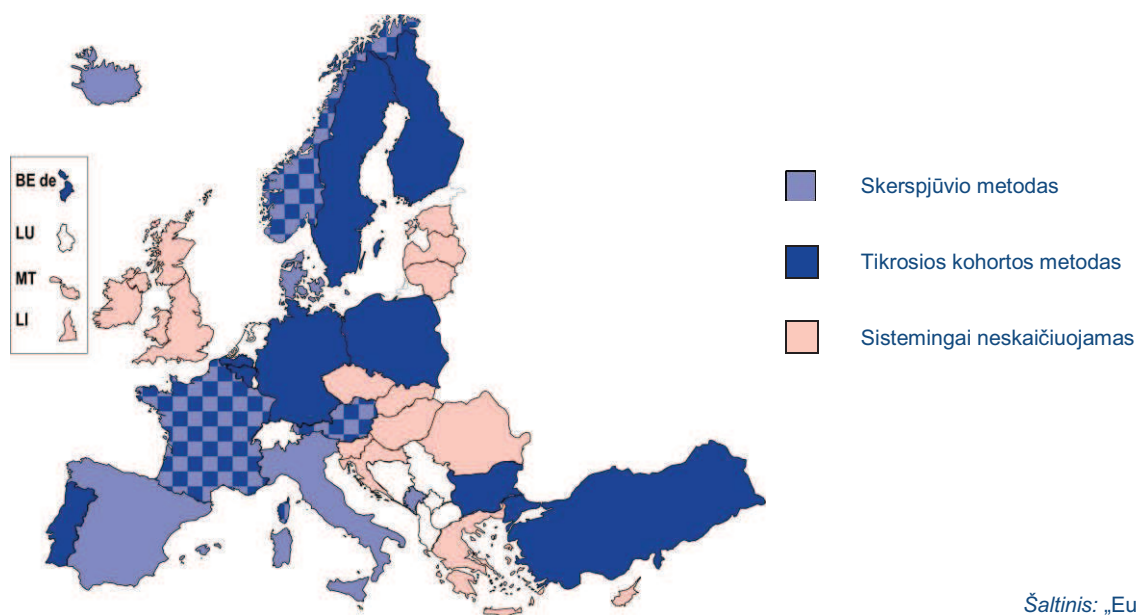
Didžiojoje daugumoje šalių studijų baigimo rodiklio reikalavimai nustatomi valstybiniu lygmeniu. Dažniausiai duomenų prašo tokios institucijos kaip nacionalinės statistikos tarnybos ir ministerijos. Greta kitų tarnybų, kurios, kaip buvo minėta, prašo skaičiuoti baigimo rodiklius, yra akreditacijos ir kokybės užtikrinimo agentūros, stebėsenos centrai ir „Eurostat“.

Studijų baigimo rodiklių skaičiavimo metodai

Šalys, kurios sistemingai skaičiuoja baigimo rodiklius, taiko arba skerspjūvio, arba tikrosios kohortos tyrimo metodą. Skerspjūvio metodu apskaičiuojamas absolventų, kurie įstojo į programą prieš tam tikrą skaičių metų, skaičius kalendoriniais metais (kai įmanoma, šiuose vertinimuose atsižvelgiama į skirtingą programų trukmę). Tikrosios kohortos metodas grindžiamas oficialių grupių (apklausų arba registrų), kurios seka pavienį studentą nuo įstojimo iki programos baigimo, surinktais duomenimis.

Pagal metodą, kuriam teikia pirmenybę, šalys pasiskirsto gana vienodai. Dvylika šalių naudoja skerspjūvio metodą, trylika – tikrosios kohortos metodą. Prancūzija, Austrija ir Norvegija naudoja abu metodus.

2.5 pav. Studijų baigimo rodiklio skaičiavimo metodas, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Duomenys apie baigimo rodiklius, kurie skaičiuojami sistemingai, paprastai prieinami viešai. Pagrindiniai šaltiniai yra statistikos tarnybų ir ministerijų svetainės. Kai kurios valstybės turi specialias statistikos tarnybas ir (arba) duomenų bazes, skirtas aukštajam mokslui (pvz., Lenkija, Jungtinė Karalystė ir Norvegija). Informacija paprastai skelbiama kartą per metus.

Kai kuriais atvejais viešai skelbiama tik tam tikra informacija. Pavyzdžiui, Belgijoje (prancūzakalbė bendruomenė) Aukštojo mokslo stebėsenos centras skelbia tik informaciją apie pirmosios kartos studentus, kurie sėkmingai baigė pirmąjį kursą.

Galiausiai tarp šalių, kurios sistemingai skaičiuoja studijų baigimo rodiklius, tačiau jų neskelbia, yra Belgija (vokiškai kalbančioji bendruomenė), Portugalija ir Turkija. Jose duomenimis teoriškai naudojamosi politikos kūrimo ir planavimo tikslais, o Turkijoje tyrėjai gali susipažinti su duomenimis pateikę prašymą.

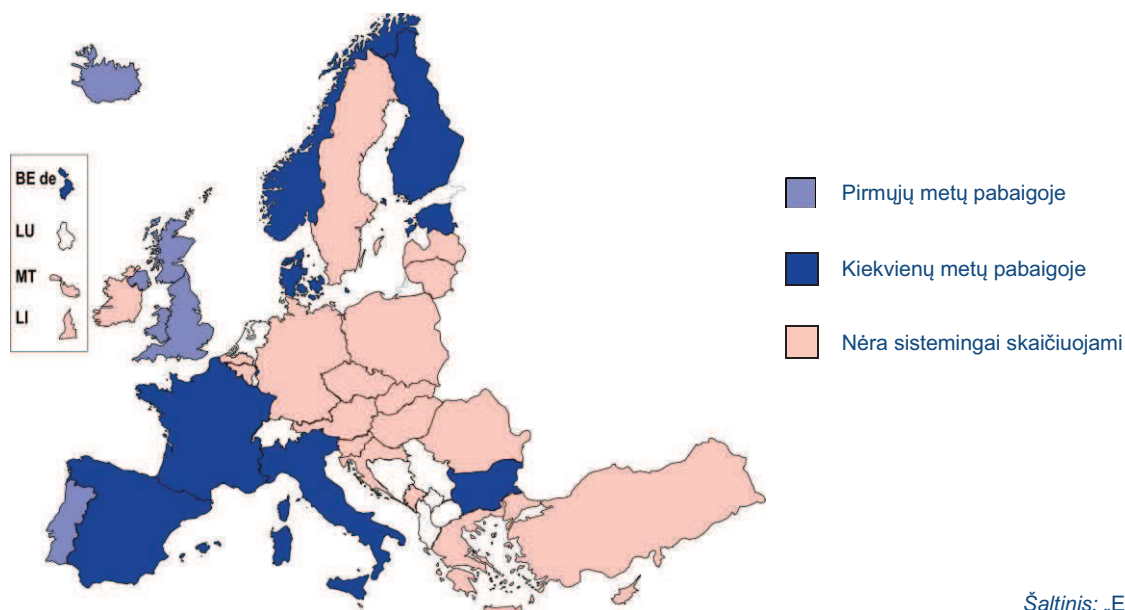
2.5. Studentų nubyrejimo rodiklių skaičiavimas

Be studijų baigimo rodiklių, valstybių respondenčių buvo prašyta nurodyti, kaip jos skaičiuoja nubyrejimo rodiklius. Situacija panaši kaip ir su baigimo rodikliais. Penkios šalys (Prancūzija, Italija, Portugalija, Jungtinė Karalystė ir Islandija) sistemingai pirmųjų metų pabaigoje skaičiuoja nubyrejimo rodiklius. Aštuonios švietimo sistemos (Belgijos vokiškai kalbančioji bendruomenė, Bulgarija, Danija, Estija, Prancūzija, Italija, Suomija ir Norvegija) teigia skaičiuojančios rodiklius kiekvienų metų pabaigoje. Vis dėlto dauguma švietimo sistemų nubyrejimo rodiklių sistemingai neskaiciuoja. Kartais jos tai daro ypatingais atvejais ir gavusios prašymą (Belgija (prancūzakalbė ir flamandų bendruomenė), Čekijos Respublika, Kipras, Lietuva ir Austrija).

Konkrečių studentų grupių nubyrejimo rodiklių nagrinėjimas nėra įprasta praktika. Tik Jungtinė Karalystė apibrėžia charakteristikas, kurias naudoja tokiai sistemingai analizei. Tai amžius, studijuojamas dalykas, stojimo metu turėta kvalifikacija, lytis, etninė kilmė, negalia, jaunuolių (įstojusių iki 19 m.) dalyvavimo lygis, vyresnio amžiaus studentų dalyvavimo lygis, ankstesnė mokykla (t. y. valstybinė arba nepriklausoma mokykla) bei regionas, kuriame yra įstaiga.

Iš valstybių, kurios skaičiuoja nubyrejimo rodiklius, Belgija (vokiškai kalbančioji bendruomenė), Bulgarija ir Portugalija jų neskelbia. Bulgarija skaičiuoja rodiklius tik oficialiam naudojimui. Belgijos vokiškai kalbančioji bendruomenė turi tik vieną aukštąją mokyklą, ir duomenys naudojami vidaus diskusijoms bei išoriniam kokybės užtikrinimui. Portugalijoje 2012–2013 m. buvo pirmieji, kai buvo įdiegta studentų stebėsenos sistema, tad nubyrejimo rodikliai dar neapskaiciuoti, bet informacija bus paskelbta 2014 m.

2.6 pav. Sistemingas nubyrejimo rodiklių skaičiavimas, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Valstybių respondenčių taip pat buvo klausiama, kaip traktuojami studentai, kurie pereina į kitą studijų programą. Daugelis švietimo sistemų nurodo, kad studentai įskaičiuojami tik į naujosios programos kohortą. Kitos švietimo sistemos skaičiuoja studentus kaip iškritusius iš tos programos, į kurios sąrašus jie buvo įtraukti. Vis dėlto kai kuriose valstybėse situacija sudėtingesnė, ir neįmanoma šiuo atžvilgiu nubrėžti aiškios linijos.

Išorinio kokybės užtikrinimo kontekste **Belgijos flamandų bendruomenėje** studentai, kurie pereina į kitą studijų programą, yra traktuojami kaip nubyrejusieji. Vis dėlto apskritai studentai, kurie pereina į kitą studijų programą, nėra traktuojami kaip nubyrejusieji, jeigu jie įrašyti kitoje studijų programoje.

Čekijos Respublikoje studentai, kurie pereina į kitą studijų programą, skaičiuojami kaip nubyrejusieji iš tos programos, kurioje jie buvo registruoti. Vis dėlto studentai neskaičiuojami kaip nubaigusieji aukštojo mokslo. Jeigu studentai baigia naują programą, skaičiuojant studijų baigimo rodiklius jie įskaičiuojami į „pirmosios programos, kuri buvo pradėta studijuoti, kohortą“ (pagal tikrosios kohortos metodą).

Danijoje traktuotė, ar studentas iškrito, priklauso nuo to, kiek glaudžiai naujoji programa yra susijusi su senąja, kiek išsamus šis paaiškinimas ir kiek laiko praėjo nuo studento pasitraukimo iš programos ir įstojimo į naują studijų programą.

Lietuvoje, Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) sąsajoje, leidžiami abu skaičiavimo variantai.

Perėjimą į kitą aukštąją mokyklą **Jungtinėje Karalystėje** fiksuoja Aukštojo mokslo statistikos agentūra. Duomenys apie nutrauktas studijas renkami vykdant studentų stebėseną nuo tų metų, kai jie įstojo į mokyklą, iki kitų metų (nuolatinių studijų studentai) arba kitus dvejus metus (iššestinių studijų studentai), o informacija teikiama apie tai, kur studentai tais metais mokosi: tęsia mokslus toje pačioje mokykloje (tame pačiame kurse arba pagal kitą programą toje pačioje įstaigoje), yra perėję į kitą mokyklą ar visiškai pasitraukę iš aukštojo mokslo. Aprašydama studento santykį su įstaiga, HESA vartoja terminą „atvejis“. Studentas gali būti užsiregistravęs daugiau negu į vieną kursą, ir todėl bus nurodyta daugiau „atvejų“.

2.6. Per vizitus įgyta patirtis

Orientavimas ir konsultavimas

Nors nubyrejimo masto vertinimas ir veiksmai jam mažinti gali būti nacionalinis iššūkis daugeliui valstybių, įstaigoms labiau rūpi tai, ką jos gali padaryti, kad užkirstų šiam reiškinii kelią. Bendra tema visiems universitetams akistatoje su didėjančia paklausa yra orientavimo paslaugų gerinimo svarba arba bent jau būdų, kaip užtikrinti, kad orientavimas būtų prieinamas tiems, kuriems jo labiausiai reikia, suradimas.

Šis klausimas buvo aptartas su keliais pašnekovais Rytų Paryžiaus universitete (*Université de Paris Est*) Prancūzijoje. Universitetas daug dėmesio skiria regiono plėtrai ir užtikrina paslaugų teikimą įvairių grupių studentams. Pastarieji paaiškino, kad prieš stojant į aukštąją mokyklą akademinio orientavimo jiems teko mažai arba jis išvis nebuvo suteiktas. Jų manymu, pirmaisiais metais studentai Prancūzijos aukštosiose mokyklose gana dažnai jaučiasi pasimetę ir nesiorientuojantys. Akademinis personalas taip pat patvirtino, kad šiame universitete realybė būtų tokia, ir paaiškino, kad netgi labiausiai atsidavę profesionalai nepajėgūs rasti laiko studentams, kurie pirmaisiais metais praranda susidomėjimą studijomis, kadangi paprasčiausiai yra pernelyg daug rimtų studentų, kurių mokymosi poreikių negalima ignoruoti pirmųjų sąskaita.

Ypač atviros prieigos aukštosiose mokyklose vyrauja nuomonė, kad orientavimo tarnybos nespėja plėstis taip sparčiai, kad spėtų su gausėjančiu studentų būriu. Vis dėlto Rytų Paryžiaus universitetas paminėtinas dėl savo parengto holistinio požiūrio į paslaugas su nepalankiomis sąlygomis susiduriantiems studentams ir pažeidžiamiems asmenims, kurį galima akcentuoti kaip gerosios patirties pavyzdį. Užuoat teikus atskiras paslaugas (socialinė rūpyba, įdarbinimas, karjera, orientavimas ir apgyvendinimas), paslaugos buvo organizuotos kaip integruotas tarpusavyje susijęs paramos tinklas, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas su nepalankiomis sąlygomis susiduriančių ir

pažeidžiamų studentų galimiems poreikiams. Vadinasi, studentas, kurio pirminė kreipimosi į tarnybą priežastis buvo būsto klausimas, vis tiek ras ir įvairiausiais kitais klausimais siūlomą informaciją, kuri gali būti svarbi jo integracijai universitete ir visuomenėje.

Be to, siūlomų paslaugų rūšys buvo parinktos reaguojant į nustatytus kitus pažeidžiamų studentų poreikius. Įdomu tai, kad šios paslaugos aprėpė platesnį poreikių diapazoną nei didžiumoje kitų aukštųjų mokyklų, o problemos kartais būdavo sprendžiamos netradiciškai. Pavyzdžiui, teikiant aprūpinimo būstu paslaugas buvo sąmoningai ieškoma galimybių apgyvendinti studentus su vietos bendruomenės nariais, užuot ieškojus būsto tarp studentų. Ši strategija pasirodė turinti teigiamą šalutinį poveikį, įskaitant baimės ir išankstinio nusistatymo studentų iš užsienio atžvilgiu mažinimą vietos bendruomenėje.

Be įprastų paslaugų, universitetas sutelkė dėmesį ir į nemažą skaičių kultūrinių paslaugų. Galimybė dalyvauti, pavyzdžiui, sporto, teatro, šokių ir muzikos užsiėmimuose pasirodė esanti lemiamą universitete integruojant studentus migrantus ir pabėgėlius.

Orientavimas ir konsultavimas taip pat virto vienu didžiausių iššūkių Talino technologijos universitete, kur kai kurių programų nubyrimo rodikliai siekė 50 proc. Kaip būdinga ir kitiems universitetams, kuriuose smarkiai padaugėjo studentų, daugelis problemų, susijusių su nubyrimu, buvo pernelyg didelės, kad universitetas jas spręstų vienas, be to, neišvengiama, kad kažkiek studentų vis vien nubyrės. Vis dėlto dabar universitetas renka itin gerus studentų stebėsenos duomenis, o dirbant fakultetų lygmeniu ir analizuojant pirmiau studentų pasirinktas studijas galima anksčiau imtis priemonių, kai studentams gresia pavojus iškristi. Nors dar pernelyg anksti vertinti šio darbo veiksmingumą, universitetas į galimus kokybiškų duomenų rinkimo ir naudojimo privalumus žvelgia teigiamai.

Ankstyvos intervencijos klausimą pabrėžė ir Gento universitetas. Čia buvo jaučiama, kad daugeliui studentų pavyktų suteikti pagalbą ir išvengti neigiamų iškritimo pasekmių, jeigu būtų anksti nustatoma, kam tokia pagalba būtina. Vis dėlto pagrindinė problema yra ta, kad daugelis „rizikos grupės“ studentų nesuvokia, su kokiais sunkumais susidūrė, kol nieko pataisyti nebeįmanoma. Deja, nors yra galimybių teikti akademinę pagalbą fakultetuose, o taip pat universiteto lygmeniu orientavimo ir konsultavimo tarnyboje, universitetas neturi išteklių aktyviomis priemonėmis bandyti pasiekti studentus, kuriems gali grėsti pavojus nubyrinti, ir vietoje to dirba su tais, kurie patys kreipiasi pagalbos.

Acheno technikos universitete tas pats iššūkis sprendžiamas ryžtingiau. Prieš dvejus metus buvo pradėta mentorystės programa, kurioje naudojamas iniciatyvus ir interaktyvus studentų konsultavimo modelis. Dabar ši programa vykdoma visuose fakultetuose. Visi mentorai yra iš akademinio personalo ir gali matyti studentų kursinių darbų ir egzaminų įvertinimus. Remdamiesi pasiekimų rezultatais, jie susisiečia su studentais, kurių pasiekimai yra žemesni, nei sutarta riba, ir pasikviečia juos pokalbiui. Studentas neprivalo sutikti, bet tai ypač rekomenduojama. Pokalbio tikslas yra išsiaiškinti geriausius būdus paskatinti studentą daryti pažangą. Įdomu tai, kad idėją taikyti šį metodą pasiūlė patys akademiniai darbuotojai, o mentorai taip pat patys susibūrė į tinklą, kad galėtų spręsti kolektyvinius klausimus. Tai suteikia jiems galimybę, pavyzdžiui, išsiaiškinti, kurie moduliai dažniausiai kelia problemų studentams, ir aptarti pakeitimus su kolegomis.

Išvados

Į aukštesnį kursą perkeliama studentų dalis gali būti laikoma vienu pagrindinių ir svarbiausių aukštojo mokslo sistemų veiklos rodiklių. Turėtų būti siekiama, kad kuo daugiau studentų galėtų būti perkeltami

į aukštesnį kursą ir sėkmingai baigtą aukštąją mokyklą. Dalyvavimo plėtros kontekste šis aspektas yra ir socialinio teisingumo reikalas. Jeigu vyriausybės skatina daugiau ir skirtingų grupių studentų mokytis aukštosiose mokyklose, jos taip pat atsakingos už pagalbą mažinant psichologinius, finansinius ir (arba) emocinius rizikos, kad studentas nebaigs studijų, veiksnius.

Šiame skyriuje pateikta informacija rodo, kad pirmiausia galbūt reikėtų geriau paaiškinti apibrėžtis nacionaliniuose švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose, o taip pat statistiniams tikslams vartojamas apibrėžtis. Pavyzdžiui, „studijų baigimo rodiklis“ vienoje šalyse gali reikšti studentų, kurie įstoja į programą ir po kelerių metų ją baigia, dalį, o kitose atsižvelgiama tik į programos paskutiniojo kurso studentų kohortą.

Nemažai valstybių sistemingai neskaičiuoja studijų baigimo ir (arba) nubyraimo rodiklių. Į šį skaičių įeina ir valstybės, kurios turi studentų pažangos skatinimo ir studijų baigimo klausimus sprendžiančias politikas, tačiau akivaizdžiai stokoja svarbiausių duomenų šių politikų poveikio analizei.

Aiškūs ir tikslūs siekiniai, susiję su pažangių studentų rodiklio gerinimu, sutinkami nedažnai. Šalys vietoje jų dažniausiai mini visiems rūpimą nubyraimo mažinimo ir į aukštesnį kursą perkeliama bei studijas baigiančios studentų dalies didinimo tikslą. Ypač retai renkami ir analizuojami su konkrečiomis grupėmis susiję duomenys.

Nors būtų galima tikėtis, kad finansavimas turės labai didelį poveikį politikai, kuria siekiama didinti pažangių studentų skaičių, ataskaitoje pastebima, kad geresni į aukštesnį kursą perkeliama ir studijas baigiančių studentų dalies rodikliai turėtų įtakos aukštųjų mokyklų finansavimui vos pusėje valstybių. Veiklos rezultatais grįstos finansavimo priemonės, pagal kurias įstaigai skiriamos lėšos priklauso nuo to, ar per nustatytą laiką bus pasiekti sutarti rezultatai, aptinkamos tik dešimtyje švietimo sistemų.

Vis dėlto įvyko pasikeitimų, siekiant paskatinti studentus baigti studijas per „įprastą“ laiką. Linkstama skirti didžiausią dėmesį priemonėms, kuriomis skatinami tie studentai, kurie baigia mokslą per apibrėžtą laiką, arba baudžiami tie, kuriems to padaryti nepavyksta. Ši laiko, per kurį įgyjamas laipsnis, ribojimo tendencija akivaizdžiai yra dalis platesnės darbotvarkės, kuri orientuota į viešųjų finansų veiksmingą naudojimą.

Tendencija skatinti studentus imtis ir baigti studijas laiku eina kartu su lankstesnių studijų galimybių plėtojimu.

Vienas pagrindinių būdų spręsti studijų nebaigimo problemą yra teikti informaciją, patarimus ir konsultacijas, ir ypač tiems, kuriems gresia didžiausias pavojus nebaigti aukštosios mokyklos. Nors orientavimas yra visose švietimo sistemose, valstybių pateikta informacija ir vizitai į aukštąsias mokyklas parodė, kad dažnai susiduriama su sunkumais dėl išteklių: dažniausiai orientavimo ir konsultavimo tarnybos vos spėja tenkinti padidėjusią paklausą ir dėl to yra nebepajėgios nustatyti ir pasiekti tuos, kuriems jų pagalba reikia labiausiai.

Nors apie pusę aukštojo mokslo sistemų tvirtina naudojančios duomenis apie pažangių ir nubyrančių studentų dalį kokybės užtikrinimo procesuose, esama mažai įrodymų, kad tokia informacija būtų naudojama toliau bandant išsiaiškinti ir spręsti pagrindines nubyraimo priežastis. Kokybės užtikrinimo agentūrų vaidmuo yra ribotas, o nubyraimo rodikliai vertinami vien kaip programų ir įstaigų sėkmės bei naudingumo indikatoriai.

3 SKYRIUS. AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJŲ LANKSTUMAS

Diskusijos apie didėjančią studentijos heterogeniškumą dažnai nukrypsta prie aukštojo mokslo studijų lankstumo klausimų. Kitaip tariant, lanksčios studijos dažnai nurodomos kaip priemonė susidoroti su studentų sudėties pokyčiais, patenkinti įvairesnių grupių studentų poreikius ir apeiti dėl to atsirandančius suvaržymus. Vadovaujantis šiuo požiūriu, Europos aukštojo mokslo modernizavimo darbotvarkėje lankstūs mokymosi ir dėstytojų metodai pripažįstami kaip priemonė gerinti aukštojo mokslo kokybę ir aktualumą, drauge didinant besimokančių asmenų skaičių, į mokymosi procesą įtraukiant įvairių visuomenės grupių atstovus ir mažinant mokyklos nebaigiančių asmenų skaičių (Europos Komisija, 2011). Šios darbotvarkės kontekste valstybės narės buvo paragintos „skatinti didesnę studijų formų (pvz., išėstinis, nuotolinis ir modulinis mokymasis, tęstinis į švietimo procesą grįžusių suaugusiųjų ir jau dirbančių asmenų mokymas) įvairovę, kur reikia, pritaikant finansavimo priemones“ (ten pat).

Šiame skyriuje lankstumas aukštajame moksle svarstomas dalijant temą į šešis skirsnius. Pirmajame nagrinėjama lankstumo samprata, išryškinant jos skirtingas dimensijas ir komponentus. Tolesniuose skirsniuose lankstumas aukštajame moksle analizuojamas didžiausią dėmesį skiriant atrinktoms darbotvarkėje palaikomoms sritims. Antrajame skirsnyje aiškinamasi, kiek aukštojo mokslo sistemos suteikia galimybių studentams organizuoti studijas išėstine forma, o taip pat vertinamas išėstinių studijų formų poveikis su mokslu susijusiems finansiniams aspektams. Trečiajame skirsnyje kalbama apie studijas nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu, nagrinėjant, iki kokio laipsnio aukštosios mokyklos Europoje užtikrina jų teikimą. Ketvirtajame skirsnyje didžiausias dėmesys skiriamas į ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimo ir patvirtinimo galimybes, siekiant aukštojo išsilavinimo. Penktajame skirsnyje pateikiama informacija apie kitas lankstumo aukštajame moksle didinimo priemones, o paskutiniame skirsnyje svarstoma per vizitus į aukštąsias mokyklas įgyta patirtis.

3.1. Lanksčių studijų sampratos traktuotė

Nepaisant to, kad visi supranta, ką reiškia lanksčios studijos, sampratą apibrėžti sunku. Apibrėžtyse dažniausiai minimas aukštas individualizavimo, palyginti su tradicinėmis studijomis, laipsnis ir daugybė skirtingų mokymosi patirties aspektų, iš kurių galima rinktis (Collis ir Moonen, 2001). Lanksčios studijos taip pat apibūdinamos kaip veikiau į besimokantįjį, o ne į dėstytoją, orientuotas mokymasis arba kaip mokymasis, kuriame išryškinamas besimokančiojo savarankiškumas, ir lektorius prisiima nebe dėstytojo, o fasilitatoriaus ir mentoriaus funkciją (Moran ir Myringer, 1999; cituojamas Cornelius ir Gordon, 2008).

Literatūroje apie lanksčias studijas dažnai minimos Collins ir kt. (1997) nurodytos penkios dimensijos, o konkrečiai – lankstumas, susijęs su laiku, turiniu, stojimo reikalavimais, mokymo metodika ir ištekiais ir pateikimu bei logistika. Kiekviena šių dimensijų aprėpia įvairius lankstumo variantus. Pavyzdžiui, sprendžiant su laiku susijusį lankstumo aspektą, gali būti numatyta (arba derinama) galimybė studijuoti tam tikromis valandomis darbo dienomis, vakarais arba savaitgaliais, arba per ilgesnį laiką, visiškai pasitraukus nuo įprasto darbo (ten pat, p. 206). Su medžiagos pateikimu ir logistika susijęs lankstumas gali reikšti pagalbą per informacijos tarnybą, konsultacijas akis į akį su dėstytoju, galimybę susisiekti su dėstytoju elektroninėmis priemonėmis, grupines sesijas ir kt. (ten pat, p. 207).

Be penkių lanksčių studijų dimensijų, Collis ir Moonen (2001) nustato ir keturis svarbiausius komponentus, kurie sąveikauja įgyvendinant lanksčias studijas: technologija, pedagogika, įgyvendinimo strategijos ir institucinės struktūros. Iš šių komponentų, aukštosioms mokykloms patiriant

vis didėjančią spaudimą, būtent internetas sudaro sąlygas pasiūlyti naujų galimybių lanksčiai studijuoti (ten pat).

Toliau svarstomi konkretūs lankstumo aukštajame moksle aspektai, nagrinėjant ištęstines studijas, nuotolinį mokymąsi ir ankstesnio mokymosi pasiekimų pripažinimą kaip studentų pažangą skatinančias priemones ir papildomas priemones studijų lankstumui didinti.

3.2. Ištęstinės aukštojo mokslo studijos

Vienas dažniausiai pasitaikančių būdų, kaip aukštasis mokslas pritaikomas asmenims, kurie negali dalyvauti tradicinėse nuolatinėse studijose, yra pasiūlyti studentams galimybę registruotis į alternatyvias studijas, kuriomis suteikiama daugiau lankstumo, palyginti su nuolatine studijų forma. Vis dėlto, kaip jau buvo akcentuota ankstesnėse lyginamosiose ataskaitose (pvz., Europos Komisija / EACEA / Eurydice, Eurostat & Eurostudent, 2012), sunku žvelgti į šį klausimą iš lyginamosios perspektyvos, kadangi tokių terminų kaip „nuolatinės“ ir „ištęstinės“ supratimas atskirose valstybėse smarkiai skiriasi. Kito skirsnio tikslas yra prisidėti prie situacijos Europoje supratimo gerinimo, ypač didelį dėmesį skiriant koncepciniams klausimams, finansinėms priemonėms, kurios yra susijusios su skirtingomis studijų formomis, ir mastui, kiek aukštosios mokyklos siūlo šiuos alternatyvius būdus studijuoti.

3.2.1. Ištęstinių studijų pasiūla ir apibrėžtis

3.1 pav. parodyta, kad dauguma Europos valstybių siūlo galimybę studentams oficialiai organizuoti studijas lankstesniu būdu, palyginti su tradiciniais nuolatinių studijų variantais. Vis dėlto ištęstinių studijų samprata Europos valstybėse gerokai skiriasi.

Keletame valstybių ištęstinės studijos apibrėžiamos atsižvelgiant į nuolatinių studijų studentų darbo krūvį, kai būti ištęstinių studijų studentu reiškia ne tokį intensyvų darbo krūvį. Studentų darbo krūvis gali būti išreiškiamas ECTS kreditais (pvz., Lietuvoje ir Airijoje), studijų valandomis arba savaitėmis (pvz., Jungtinėje Karalystėje – Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) arba derinant abu šiuos variantus (pvz., Latvijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje – Škotijoje).

Latvijoje nuolatinės studijos atitinka 40 LV kreditų (60 ECTS) per akademinius metus ir ne mažiau kaip 40 studijų valandų per savaitę. Ištęstinių studijų apimtis sudaro mažiau negu 40 LV kreditų (60 ECTS) per metus ir mažiau negu 40 studijų valandų per savaitę.

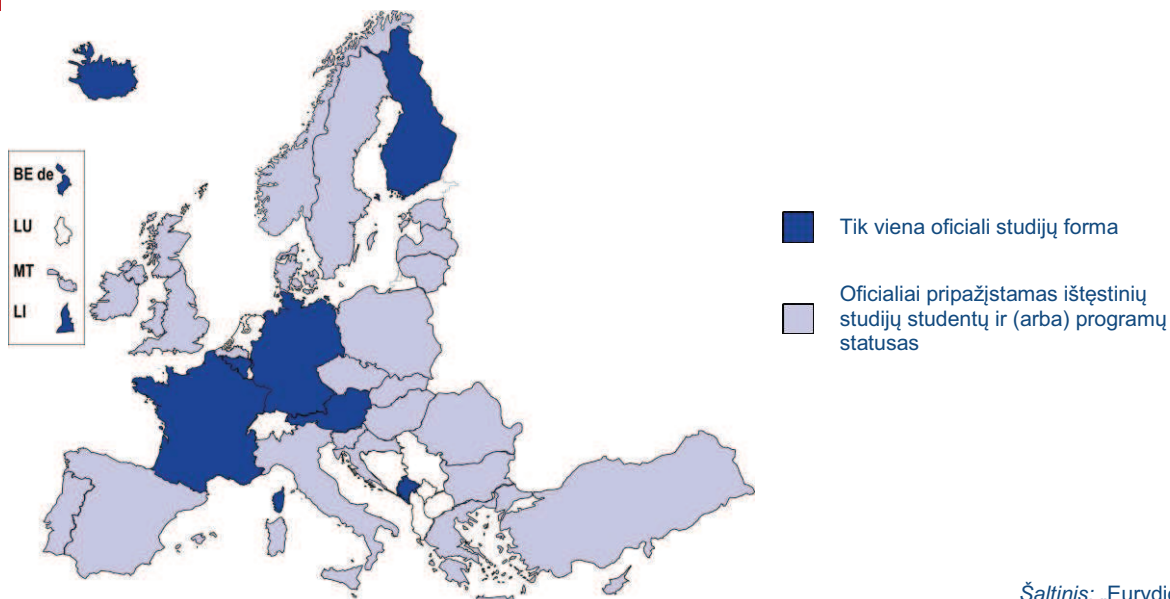
Lietuvoje siūlomos dvi studijų formos: nuolatinės ir ištęstinės. Pirmuoju atveju studentai privalo surinkti nuo 45 iki 60 kreditų per mokslo metus. Antruoju atveju studentas privalo surinkti ne mažiau kaip 45 kreditus per metus.

Švedijos įsake dėl aukštojo mokslo nurodyta, kad nuolatinės studijos trunka 40 savaičių per mokslo metus ir atitinka 60 ECTS kreditų. Ištęstinių studijų studentai mokosi ne taip intensyviai.

Jungtinėje Karalystėje (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija) studentai laikomi nuolatinių studijų studentais, jeigu jie studijuoja kursą, kuriame kiekvienais studijų metais reikalaujama mokytis ne mažiau kaip 24 savaites. Ištęstinių studijų studentais laikomi tie, kurie studijuoja mažesniu nei nuolatinių studijų intensyvumu. Jie gali mokytis pagal nuolatinę studijų formą, kai kursas reikalauja mažiau negu 24 savaičių per metus, tam tikrais laikotarpiais atitraukdami nuo darbo arba vakarais.

Estija ir Portugalija taiko panašią metodiką, tačiau jos apibrėžia nuolatinių ir ištęstinių studijų studentų skirtumą pagal nuolatinių studijų studentų darbo krūvio dalį procentais. Abi valstybės reikalauja, kad nuolatinių studijų studentai įveiktų mažiausiai 75 proc. numatyto metinio darbo krūvio, ir todėl ištęstinių studijų studentais laikomi tie, kurie atsiskaito už mažiau negu 75 proc.

3.1 pav. Oficialus iššestinių studijų studento statuso ir (arba) iššestinių studijų programų pripažinimas Europos valstybėse, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Aiškinojami pastaba

Paveikslėlyje neatsižvelgta į schemas, kurios skirtos išskirtinai konkrečių kategorijų studentams (pvz., studentams su negalia arba sportininkams). Taip pat neatsižvelgta į galimybę studentams laikinai pertraukti studijas.

Visi minėtieji variantai derinami Jungtinės Karalystės (Škotijos) aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose, kur reikalaujama, kad nuolatinų studijų studentai studijuotų mokykloje mažiausiai 24 savaites per metus ir skirtų studijoms bent 21 valandą per savaitę. Iššestinių studijų studentais laikomi tie, kurių studijų trukmė atitinka 50 proc. lygiareikšmės aukštojo mokslo programos trukmės nuolatine forma.

Bulgarijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje iššestinių studijų studentams darbo krūvis studijų valandomis arba kreditais nėra mažinamas, tačiau ribojamas jų tiesioginis dalyvavimas studijų užsiėmimuose (t. y. kontaktinės valandos). Pavyzdžiui, Vengrijoje iššestinių studijų studentai apibrėžiami kaip tie, kurių programoje numatyta bent 30 proc., tačiau ne daugiau kaip 50 proc. studijų programos nuoseklia forma kontaktinių valandų. Bulgarijoje, Kroatijoje ir Rumunijoje numatyta, kad iššestinių studijų studentai privalo išeiti tą patį studijų kursą kreditais, tačiau neprivalo dalyvauti visose paskaitose. Lenkijoje paskaitos iššestinių studijų studentams paprastai vyksta nuo penktadienio iki sekmadienio.

Kai kurių valstybių (pvz., Ispanijos, Italijos ir Slovėnijos) aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose minimos iššestinės studijos, tačiau tiksli apibrėžtis nepateikiama. Tai reiškia, kad aukštosios mokyklos gali savarankiškai apibrėžti savo nuostatuose, kokie reikalavimai keliami iššestinei studijų formai. Panaši situacija yra Norvegijoje, kur studentai gali registruotis į studijas nuolatine arba iššestine forma, tačiau su kiekvieno studento statusu susijęs darbo krūvis apibrėžiamas individualiai ir nustatomas individualiame mokymosi plane. Planą sudaryti privaloma visose programose, kurias finansuoja Švietimo ir mokslo ministerija.

Taip pat yra ir tokių aukštojo mokslo sistemų, kurių teisės aktuose aiškiai numatytos alternatyvios studijų formos, tačiau jos neskirstomos į „nuolatinę“ arba „iššestinę“. Taip yra Belgijos flamandų bendruomenėje, kur studentai gali rinktis iš trijų oficialių studento statusų arba „sutarčių“. Tai „diplomo / laipsnio sutartis“ dėl studijų, kurias baigus suteikiamas aukštojo mokslo laipsnis, „kreditų

sutartis“, kai po studijų įskaitomas tam tikras skaičius kreditų, ir „egzamino sutartis“, kai studentai nestudijuoja, o tik laiko egzaminus, siekdami įgyti tam tikrą skaičių kreditų. Čekijos Respublikoje ir Slovakijoje aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose minimos trys atskiros studijų formos, tai yra tiesioginės, kai studentas dalyvauja užsiėmimuose, nuotolinės ir mišriosios studijos. Nors pirmasis terminas reiškia tradicines „nuolatinės“ studijas, du pastarieji variantai leidžia studentams studijuoti lanksčiai. Ypač „mišriųjų“ studijų užsiėmimai dažniausiai vyksta savaitgaliais, o jų koncepcija panaši į alternatyviasias studijų formas, kurios egzistuoja Bulgarijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje (žr. ankstesnėse šio skirsnio pastraipose pateiktą informaciją).

Be terminologijos, kuri susijusi su alternatyviosiomis studijų formomis, verta paminėti, kad ištęstinės studijos nebūtinai prieinamos visiems studentams. Pavyzdžiui, Graikijoje teisės aktuose šiuo metu numatyta galimybė studijuoti ištęstine forma tik tiems studentams, kurie gali įrodyti, kad dirba mažiausiai 20 valandų per savaitę.

Galiausiai, jeigu valstybė nesiūlo galimybės studentams oficialiai registruotis ištęstinių studijų studentais, tai nebūtinai reiškia, kad studentai negali lanksčiai studijuoti. Pavyzdžiui, Austrijoje nėra oficialaus ištęstinių studijų studento statuso, tačiau studentai neprivalo studijuoti pagal studijų turinyje numatytą laiką. Panaši situacija stebima ir Prancūzijoje, kur aukštosios mokyklos gali sudaryti studentui sąlygas prisitaikyti studijavimo spartą prie savo poreikių. Dažniausiai tokia galimybė siūloma daug pasiekusiems sportininkams, studentams, kurie dirba, dalyvauja įvairiose aukštojo mokslo asociacijose ir (arba) organuose, o taip pat lygiagrečiai studijuoja pagal kelias aukštojo mokslo programas. Vokietijoje lankstumas siūlomas per dvilypes programas, kai darbo patirtis derinama su aukštojo mokslo studijomis, o taip pat individualizuotas programas, kurios skirtos sudaryti sąlygas žmonėms lengviau derinti studijas su šeiminiiais įsipareigojimais, tokiais kaip vaikų arba senyvų žmonių priežiūra.

3.2.2. Su ištęstinėmis studijomis susiję finansiniai aspektai

Analizuojant ištęstines studijas, vienas svarbiausių klausimų, ar jos daro poveikį su studijomis susijusiems finansiniams aspektams ir koks yra tas poveikis, t. y. ar studentai, kurie mokosi ne nuolatine forma, turi mokėti kitokius mokesčius ir ar jie gali pretenduoti į kitokią finansinę paramą.

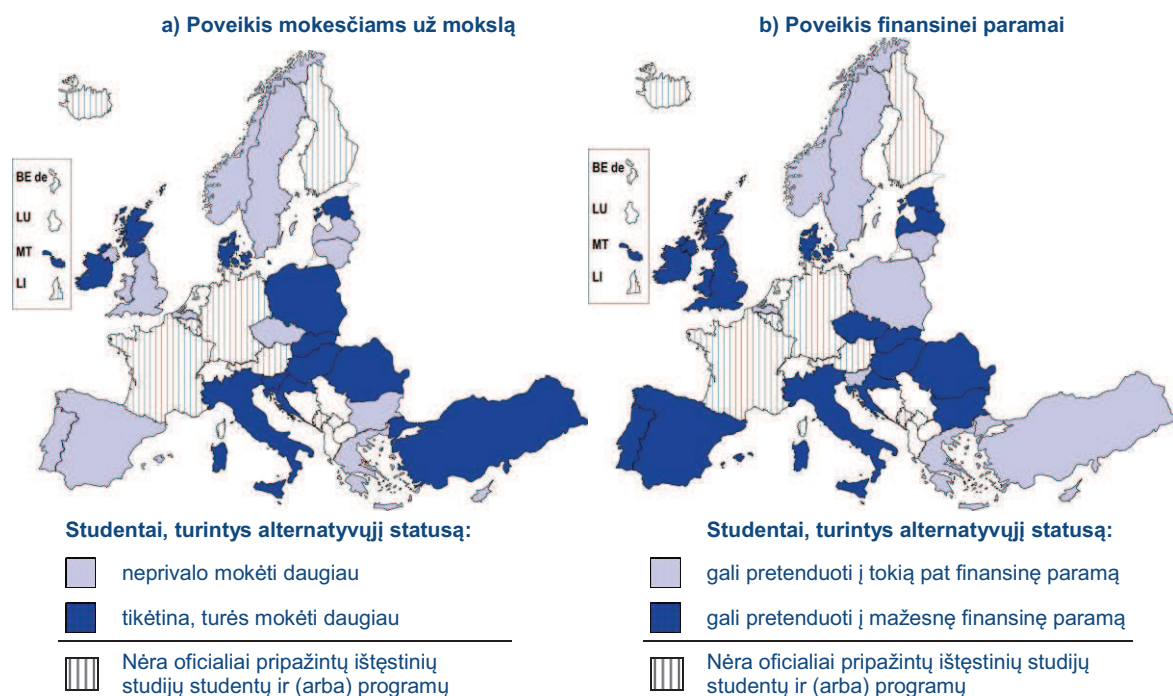
Turimi duomenys rodo (žr. 3.2a pav.), kad keliose aukštojo mokslo sistemose (Danija, Estija, Airija, Kroatija, Italija, Vengrija, Malta, Lenkija, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Jungtinė Karalystė (Škotija) ir Turkija) ištęstinės studijos yra arba gali būti susijusios su didesnėmis asmeninėmis finansinėmis investicijomis, palyginti su tradicinėmis studijomis.

Danijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje nuolatinių studijų studentai paprastai nemoka mokesčių už pirmąjį laipsnį suteikiančias studijas, o ištęstinių studijų studentai turi mokėti už mokslą. Panaši situacija yra Turkijoje, kur nuo 2012 m. mokesčių už mokslą nėra, išskyrus studentams, kurie mokosi vakarinėse laipsnį suteikiančiose programose. Kroatijoje vienu nuolatinių studijų kategorijų studentai moka mokestį už mokslą, kitų – ne. Mokestį moka visi ištęstinių studijų studentai, ir jis yra didesnis negu mokestį mokantiems nuolatinių studijų studentams. Lūkesčiai dėl didesnio finansinio indėlio gali būti išreikšti ir netiesiogiai, kaip valstybėse, kuriose mokesčiai už ištęstines studijas nėra reglamentuojami, o mokesčiai už nuolatinės studijas – reglamentuojami (Estijoje ir Jungtinėje Karalystėje – Škotijoje). Panaši situacija matoma Airijoje ir Italijoje, kur mokyklos turi šiek tiek savarankiškumo sprendžiamos dėl studentų mokėtino mokesčio, ir dėl to gali elgtis su ištęstinių studijų studentais kitaip negu su nuosekliųjų studijų studentais. Dar viena netiesioginė priemonė, kuria ištęstinių studijų studentai gali būti įpareigoti sumokėti daugiau, sutinkama Vengrijoje, kur vietų ištęstinių studijų programose, kai už mokslą mokėti nereikia, skaičius yra labai nedidelis, ir ištęstinių

studijų studentai dažniausiai moka mokesčius, kurie artimi apskaičiuotai bendrai nuolatinių studijų programos kainai.

Daugelyje valstybių, kur iššestinių studijų studentai moka arba tikėtina, kad moka didesnius mokesčius, jiems prieinama finansinė parama irgi yra ribota (žr. 3.2b pav.). Vis dėlto esama ir išimčių. Pavyzdžiui, Slovėnijoje iššestinių studijų studentai moka didesnius mokesčius, tačiau jie gali pretenduoti į tokią pat finansinę paramą, išskyrus studentus, kurie dirba arba yra registruoti bedarbiai.

3.2 pav. Oficialaus studento statuso poveikis su aukštojo mokslo studijomis susijusiems finansiniams aspektams, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Aiškinamoji pastaba

Paveikslėlyje atsižvelgta į situaciją tik tose valstybėse, kurios oficialiai pripažįsta iššestinių studijų studentų statusą ir (arba) programas.

Kalbant apie tokią pat finansinę paramą arba mokesčių už mokslą, paveikslėlyje turima mintyje suma, kuri apskaičiuojama proporcingai studentų studijų darbo krūviui.

Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Ispanijoje, Latvijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) iššestinių studijų studentai neprivalo mokėti didesnių mokesčių už mokslą, tačiau jie negali pretenduoti į tokio pat dydžio finansinę paramą kaip nuolatinių studijų studentai. Vis dėlto tai gali būti taikytina tik tam tikrų rūšių finansinei paramai. Pavyzdžiui, Ispanijoje iššestine forma studijuojantys asmenys dažniausiai gali pretenduoti į stipendiją, tačiau jiems nėra prieinamos kai kurios stipendijos sudedamosios dalys, įskaitant gyvenimo išlaidų kompensaciją ir premiją už gerus akademinis rezultatus. Panaši situacija yra ir Čekijos Respublikoje, kur iššestinių studijų studentai gali kreiptis dėl įvairių rūšių finansinės paramos, išskyrus tam tikros rūšies stipendijas, kurios prieinamos tik studijuojantiems nuolatine forma (t. y. tiesiogine forma, daugiau informacijos žr. 3.2.1 sk.). Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) iššestinių studijų studentai gali kreiptis dėl paskolos mokesčiui už mokslą sumokėti, tačiau paskolos gyvenimo išlaidoms jiems neteikiamos, nes atsižvelgiama į tai, kad jie laikomi sugebančiais derinti studijas ir darbą arba galinčiais gauti paramą pagal kitas paramos programas, jeigu yra bedarbiai. Panaši situacija matoma Slovakijoje, kur iššestinių studijų studentai

gali kreiptis dėl paskolų mokesčiui už mokslą susimokėti, tačiau ne dėl stipendijų kitiems poreikiams tenkinti.

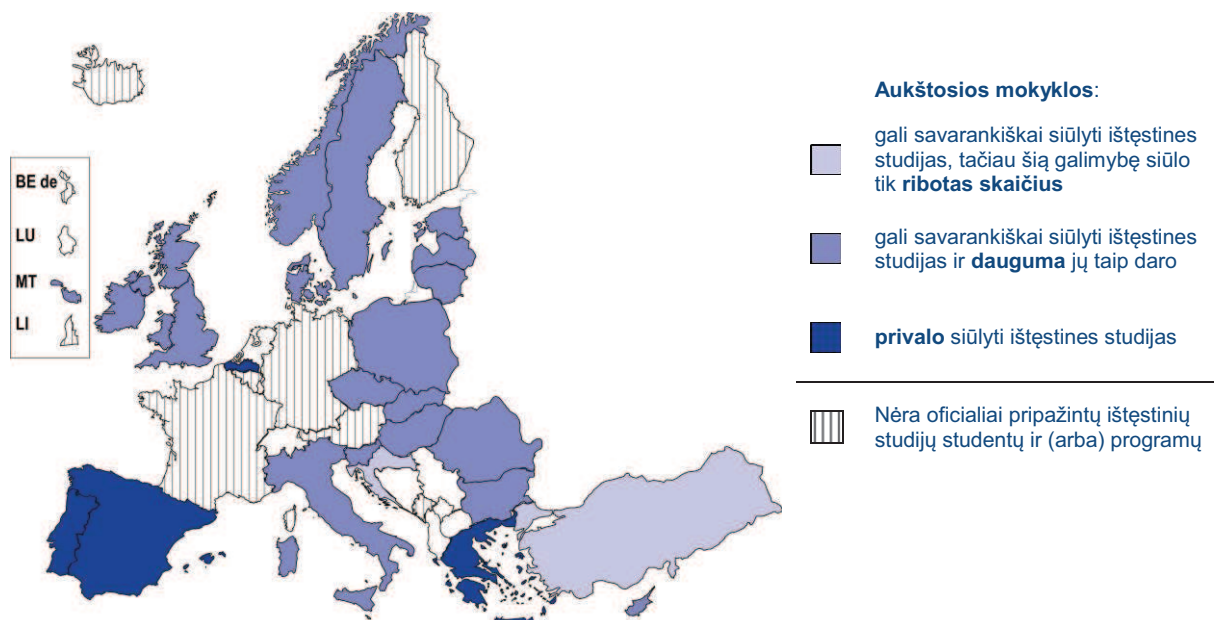
Vos keletame valstybių arba jų regionų (flamandų bendruomenėje Belgijoje, Graikijoje, Kipre, Lietuvoje, Švedijoje ir Norvegijoje) ištęstinių studijų studentai neprivalo mokėti didesnių mokesčių už tokią pat studijų apimtį ir gali pretenduoti į tokio pat dydžio paramą. Šiaurės Europos valstybėse, išskyrus tarptautinius studentus ne iš ES šalių, studentai dažniausiai nemoka už mokslą, neatsižvelgiant į tai, ar jie studijuoja nuolatine, ar ištęstine forma. Tas pats taikytina ir Graikijai, bet tik pirmosios pakopos aukštojo mokslo studijų studentams.

Nors paveikslėlyje neatspindima situacija tose valstybėse, kuriose nėra oficialiai pripažinto išėstinių studijų studento statuso arba programų, daugelyje šių valstybių studentai gali studijuoti išėstine forma *de facto* tokiomis pat finansinėmis sąlygomis, kaip ir studentai, besimokantys pagal nuolatines studijų programas. Kadangi tikėtina, jog *de facto* išėstinės studijos tęsis ilgiau, o kiekvienais metais tenka mokėti mokesį už mokslą, bendros šios studijų formos sąnaudos gali būti didesnės, palyginti su studijų programa, įveikta per tradiciškai nustatytą laiką (pvz., vokiškai kalbančioji bendruomenė Belgijoje ir Lichtenšteinas). Akivaizdu, kad tai netaikytina valstybėms, kuriose studentai išvis nemoka už mokslą (pvz., Suomijoje).

3.2.3. Pasiūlos mastas

Pateikus įžvalgų apie ištęstinių studijų studentų statuso arba programų buvimą ir jų poveikį su studijomis susijusiems finansiniams aspektams, šiame skirsnyje nagrinėjama aukštųjų mokyklų siūlomų galimybių studijuoti „ištęstine“ forma pasiūla.

3.3 pav. Ištęstinių studijų pasiūla, kai egzistuoja oficialus ištęstinių studijų studento arba programų statusas, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Aiškinamoji pastaba

Paveikslėlyje atsižvelgta į situaciją tik tose valstybėse, kurios oficialiai pripažįsta iššęstinių studijų studentų statusą ir (arba) programas.

3.3 paveikslėlyje parodyta, kad beveik visose valstybėse aukštosios mokyklos gali savarankiškai nuspręsti, ar jos siūlys ištęstines studijas. Daugelyje valstybių, kur galima tokia autonomija, didesnioji dalis aukštųjų mokyklų šią galimybę siūlo. Tik Kroatijoje ir Turkijoje ištęstines studijas siūlo ribotas

mokyklų skaičius. Priešinga situacija Belgijos flamandų bendruomenėje, Graikijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje: šios šalys nurodė, kad visos aukštosios mokyklos privalo siūlyti ištęstines studijas. Slovėnijos atvejis šiuo aspektu ganėtinai specifinis: mokyklų autonomija organizuojant ištęstines studijas, palyginti su daugeliu valstybių, ribojama labiausiai. Čia valstybinės aukštosios mokyklos gali teikti pasiūlymus dėl vietų ištęstinėse studijose, kurias jos norėtų pasiūlyti, tačiau pasiūlymus turi patvirtinti centrinės valdžios institucijos. Nepaisant šio ribojimo, didesnioji dalis aukštųjų mokyklų Slovėnijoje siūlo ištęstines studijas.

Kalbant apie šalis, kurios oficialiai pripažįsta tik vieną studentų statusą (prancūzakalbė ir vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė, Vokietija, Prancūzija, Austrija, Suomija, Islandija, Lichtenšteinas ir Juodkalnija), ištęstinės studijos *de facto* paplitusios įvairiai. Nors vienos jų didesnioji dalis aukštųjų mokyklų siūlo galimybę studentams dalyvauti *de facto* ištęstinėse studijose (pvz., Belgijos prancūzakalbė bendruomenė, Prancūzija, Islandija ir Lichtenšteinas), kitos praneša, jog šią galimybę siūlančių mokyklų skaičius gana ribotas (pvz., vokiškai kalbančioji bendruomenė Belgijoje ir Vokietija).

3.3. Studijų organizavimas nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu

Kalbant apie aukštąjį mokslą, terminai „nuotolinis“, „elektroninis“ ir „mišrusis“ mokymasis dažnai vartojami kaip sinonimai. Vis dėlto nors pirmasis reiškinys atsirado aukštajame moksle dar XIX a. pirmojoje pusėje kaip alternatyva fiziniam universitetui, antrasis yra palyginti naujas ir susijęs su elektroninių priemonių naudojimu įvairiai mokymosi veiklai, kuri gali vykti ir tradicinėje auditorijoje, ir už jos ribų. Kitaip tariant, e. studijos nebūtinai naudojamos nuotolinių studijų tikslais, o nuotolinis mokymas nebūtinai organizuojamas per naujasias elektronines ryšio priemones (Guri-Rosenblit, 2005). Nepaisant to, šiuo metu minėtosios dvi sritys gerokai persipina, kadangi nuotolinės studijos dažnai organizuojamos pasitelkiant e. mokymosi technologijas. Be to, e. mokymosi metodus galima integruoti ir į tradicinį mokymąsi auditorijose – toks metodas dažniausiai vadinamas mišriu mokymusi.

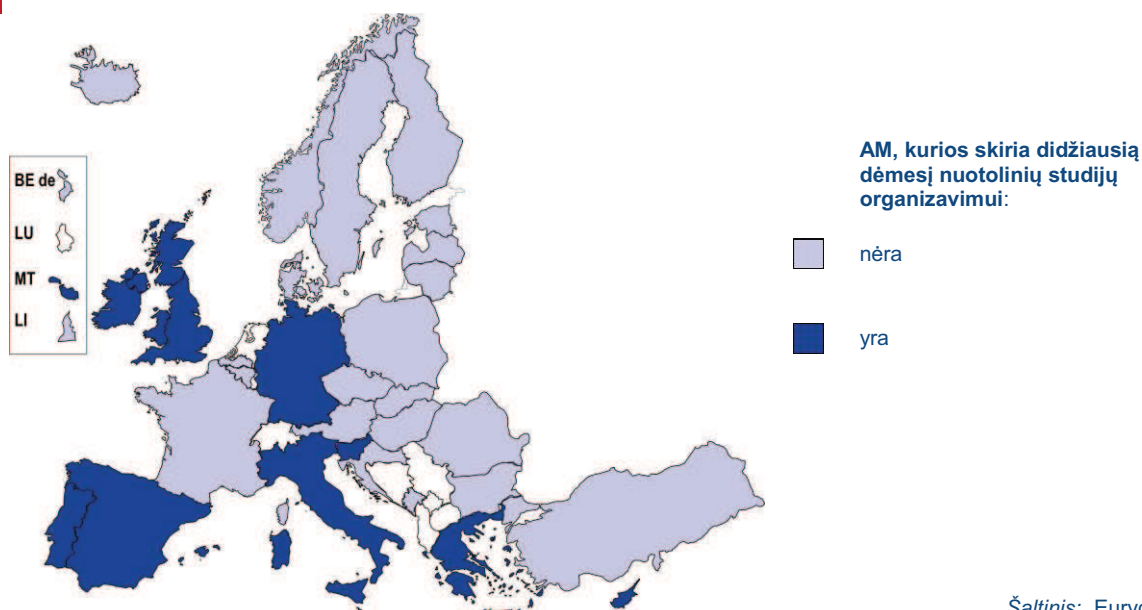
Šiame skirsnyje nagrinėjama, kaip aukštosios mokykloms Europoje sekasi užtikrinti programų organizavimą nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu. Pirmiausia dėmesys sutelkiamas į aukštąsias mokyklas, kurios naudoja šias alternatyvias studijų formas kaip pagrindinį pedagoginį metodą, o tada aiškinamasi, kaip nuotolinį, elektroninį ir mišrųjį studijavimo būdą taiko tradicinės aukštosios mokyklos.

3.3.1. Dėmesys aukštosioms mokykloms, kurių specializacija – nuotolinės studijos

Turimi duomenys rodo (žr. 3.4 pav.), kad aukštosios mokyklos, kurios skiria didžiausią dėmesį laipsnį suteikiančių programų organizavimui nuotolinių ir e. studijų būdu, Europoje retas reiškinys. Šiuo metu tokių mokyklų turi tik apie dvylika aukštojo mokslo sistemų, įskaitant Vokietiją, Airiją, Graikiją, Ispaniją, Italiją, Kiprą, Maltą, Portugaliją, Slovėniją ir Jungtinę Karalystę. Vienose jų šie specializuoti teikėjai yra dažniausiai mažos privačios įstaigos (pvz., Airijoje, Italijoje, Maltoje ir Slovėnijoje), o kitose – vieni svarbiausių švietimo sistemos dalyvių (pvz., Vokietijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kipre, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje).

Pietų Europai būdinga didžiausia aukštųjų mokyklų, skiriančių didelį dėmesį nuotolinių studijų organizavimui, santaka. Seniausia ir didžiausia įstaiga šiame geografiniame regione – Ispanijos nacionalinis atvirasis universitetas, įkurtas aštuntojo dešimtmečio pradžioje ir šiuo metu turintis per 180 000 studentų. Valstybinės nuotolinių studijų aukštosios mokyklos, kurios veikia kitose Pietų Europos valstybėse, *Universidade Aberta* Portugalijoje, Graikijos atvirasis universitetas ir Kipro atvirasis universitetas, buvo įkurtos šiek tiek vėliau, atitinkamai 1988, 1992 ir 2006 m., o jų studentų skaičius įvairuoja nuo maždaug 4 300 Kipro universitete iki 7 800 Portugalijoje ir 33 000 Graikijoje.

3.4 pav. Aukštosios mokyklos, didžiausią dėmesį skiriančios nuotolinių ir e. studijų programoms, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Aiškinamoji pastaba

Paveikslėlyje vaizduojamos tik švietimo institucijų pripažintos mokyklos, kurios užtikrina laipsnį suteikiančių programų organizavimą.

Didžiausias nuotolinių studijų teikėjas pagal studentų skaičių yra Jungtinės Karalystės atvirasis universitetas, kuris buvo įkurtas 1969-aisiais ir šiuo metu turi apie 240 000 studentų, kurių daugiau negu 70 proc. dirba visą darbo dieną arba jos dalį. Universitetas finansuojamas iš studentų sumokamo mokesčio už mokslą, Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo finansavimo institucijų skiriamų lėšų ir kitų išteklių. Atvirasis universitetas turėjo didelę įtaką valstybės finansuojamo *FernUniversität* įkūrimui Vokietijoje 1974-aisiais (Kappel, Lehmann ir Loeper, 2002). Ši aukštoji mokykla yra įsikūrusi Hagene ir turi apie 70 000 studentų.

Nors Belgijos flamandų bendruomenėje ir Austrijoje nėra valstybinių aukštųjų mokyklų, kurios skirtų didžiausią dėmesį konkrečiai nuotolinių studijų organizavimui, šios dvi sistemos yra sudariusios sutartis su kitose valstybėse veikiančiomis įstaigomis. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenės centrinės valdžios institucijos skiria finansavimą studijų centrams penkiuose flamandų universitetuose, kurių paskirtis yra teikti pedagoginę paramą studentams, kurie studijuoja pagal Nyderlandų atvirojo universiteto siūlomas programas. Panašią sutartį su *FernUniversität* Hagene yra sudaręs Linco universitetas Austrijoje: septyni nuotolinio mokymosi centrai teikia pagalbą studentams iš Austrijos, kurie studijuoja programose, patenkančiose į sutarties taikymo sritį.

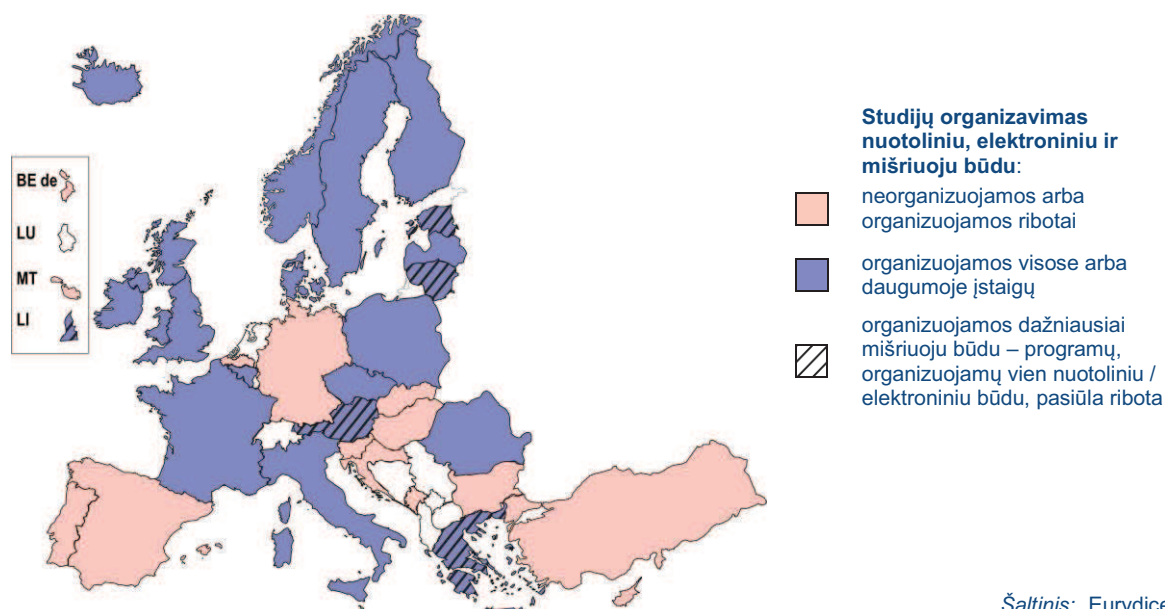
Situaciją Prancūzijoje taip pat galima prilyginti pirmiau aprašytosioms sistemoms. Nors šalyje nėra laipsnį suteikiančios aukštosios mokyklos, kuri skirtų didžiausią dėmesį nuotolinėms studijoms, pagal aukštojo mokslo programas galima studijuoti Nacionaliniame nuotolinio mokymo centre (*Le Centre national d'enseignement à distance – CNED*), valstybės subsidijuojamoje įstaigoje, kuri organizuoja programas įvairiais švietimo lygmenimis. CNED siūlomos aukštojo mokslo studijos užtikrinamos per partnerystės ryšius su universitetais ir kitomis aukštosiomis mokyklomis.

Iš švietimo sistemų, kuriose nėra aukštųjų mokyklų, skiriančių didžiausią dėmesį nuotolinių arba e. studijų organizavimui, prancūzakalbė bendruomenė Belgijoje šiuo metu svarsto tokią alternatyvą. Būsimąją nuotolinių studijų įstaigą oficialiai pripažintų valdžios institucijos, o visos jos programos būtų prieinamos internetu. Šiuo metu tokias programas siūlo tik Švietimo ministerijos nepripažintos įstaigos.

3.3.2. Studijų organizavimas nuotoliniu, elektroniniu ir mišriuoju būdu tradicinėse aukštosiose mokyklose

Laipsnis, kuriuo tradiciniai universitetai užtikrina nuotolinių, elektroninių ar mišriųjų studijų formų teikimą, Europos valstybėse skiriasi. Nors keletas valstybių arba jų regionų (vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė, Kroatija ir Juodkalnija) tvirtina, kad tokių studijų nesiūlė nė viena tradicinė aukštoji mokykla, apie dvylika valstybių teigia, kad jas siūlo ribotas įstaigų skaičius. Antra vertus, maždaug tiek pat valstybių nurodo, kad visos arba didesnioji dalis aukštųjų mokyklų siūlo studijas nuotoliniu, elektroniniu arba mišriuoju būdu. Bendrą vaizdą dar labiau miglotą daro tai, kad kelios valstybės (pvz., Estija, Graikija, Austrija, Lietuva ir Lichtenšteinas) pateikė informacijos, kad tik kai kurios programos tradiciniuose universitetuose organizuojamos vien nuotoliniu arba e. studijų būdu, tačiau nemažai programų organizuojamos mišriuoju būdu, t. y. e. mokymasis integruojamas į tradicines aukštojo mokslo studijas.

3.5 pav. Studijų nuotoliniu, elektroniniu ir mišriuoju būdu organizavimas tradicinėse aukštosiose mokyklose, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Aiškinamoji pastaba

Paveikslėlyje atsižvelgta į aukštąsias mokyklas, kuriose studijų organizavimas nuotoliniu arba elektroniniu būdu nėra pagrindinis programų organizavimo būdas. Atsižvelgta tik į įstaigas, kurios siūlo laipsnį suteikiančias programas (t. y. į laipsnio nesuteikiančias / neformaliai organizuojamas programas neatsižvelgta).

Nors šie skirtumai galbūt ir atskleidžia realią situaciją Europos valstybėse, taip pat įmanoma, kad jie atspindi tai, jog šioje srityje įstaigoms suteikta autonomija, ir dažniausiai joms nereikia atsiskaityti centrinės valdžios institucijoms, ar jos siūlo studijas nuotoliniu būdu. Austrija ir Norvegija atrodo būsiančios išimtys, nes jos yra įdiegusios mechanizmą, kuriuo aukštosios mokyklos įpareigosotos teikti ataskaitas, kokių mastu siūlo studijas nuotoliniu ir elektroniniu būdu. Kalbant konkrečiau, Austrijoje šis elementas yra vienas kriterijų, pagal kuriuos vertinama aukštųjų mokyklų veikla. Norvegijos vyriausybė kasmečiame biudžete numato, kad lankstus studijų organizavimas yra vienas iš aukštųjų mokyklų tikslų, už kuriuos jos privalo atsiskaityti. Remiantis turimais duomenimis, Norvegijos aukštojo mokslo sistemoje nuo 6 proc. iki 7 proc. visų studentų 2012 m. buvo užsiregistravę į e. studijų programas.

3.3.3. Kita veikla, kuria palaikomos studijos nuotoliniu, elektroniniu ir mišriuoju būdu

Nepaisant to, kad studijų organizavimas nuotoliniu, elektroniniu ir mišriuoju būdu dažniausiai patenka į aukštųjų mokyklų atsakomybės sritį, centrinio lygmens valdžios institucijos keletame valstybių arba

bendruomenių (pvz., vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė, Bulgarija, Čekijos Respublika, Airija, Estija, Prancūzija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Jungtinė Karalystė ir Norvegija) teikia konkrečią paramą šių studijų organizavimo būdų plėtotei.

Parama gali būti teikiama pareiškimais aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose, kuriais aukštosios mokyklos raginamos įtraukti tokius studijų būdus į savo pasiūlymus (pvz., vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė, Airija, Latvija ir Lenkija), arba sudarant sąlygas akredituoti nuotolinių studijų programas (pvz., Čekijos Respublika). Be to, kai kurios centrinės valdžios institucijos yra oficialiai išreiškusios savo įsipareigojimą gerinti studijų organizavimą nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu strateginiuose politikos dokumentuose. Taip yra Čekijos Respublika, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė.

Čekijos Respublikos aukštųjų mokyklų mokslinės, studijų, tyrimų, plėtos, inovacijų, meninės ir kitos kūrybinės veiklos plane 2011–2015 m. numatytas tikslas diversifikuoti studijų organizavimo būdus ir švietimo metodus, glaudžiai siejant juos su skirtingų kategorijų studentų poreikiais. Šiame kontekste ir pagal Aukštųjų mokyklų institucinius plėtos planus ministerija privalo remti projektais grindžiamą mokymą, studijas elektroniniu būdu, kurios, be kita ko, turėtų tenkinti konkrečių tikslinių studentų grupių poreikius (jau dirbančių besimokančių suaugusiųjų, asmenų su fizine negalia arba susiduriančių su sudėtingomis socialinėmis sąlygomis). Aukštojo mokslo įstaigos šiai veiklai gali kreiptis ir gauti finansinę paramą.

Prancūzijoje 2013 m. liepą priimtame naujajame Aukštojo mokslo ir studijų įstatyme IKT įtvirtintos kaip didžiausią susirūpinimą aukštajame moksle keliantis klausimas. 2013 m. spalį už aukštąjį mokslą ir studijas atsakinga ministerija pristatė aukštojo mokslo IKT darbotvarkę, kurią sudaro 18 skirtingų veiksmų, ir pirmąją Prancūzijoje internetinių studijų platformą (Masinės atvirosios studijos internetu – MOOC).

Jungtinės Karalystės (Anglija) politikos dokumente „Aukštasis mokslas: studentai sistemos šerdyje“ (2011) akcentuojama lanksčių studijų organizavimo metodų, tokių kaip mokymasis nuotoliniu būdu ir internetu bei paspartintos dvejų metų laipsnių su pagyrimu programos, ir lanksčių perėjimo iš tolesnio mokymosi mokyklų į aukštąsias mokyklas, įskaitant darbu grindžiamas alternatyvas, būdų svarba.

Jungtinės Karalystės (Škotija) vyriausybė 2011 m. paskelbė dokumentą „Dėmesys besimokantiems: mūsų siekių vyresnių negu 16 m. asmenų švietime įgyvendinimas“, kuriame nurodyta, kad centrinės valdžios institucijos svarstys, kaip naujos technologijos, įskaitant skaitmenines platformas, galėtų sudaryti sąlygas plačiau naudoti virtualiąją mokymosi aplinką, siekiant didinti besimokantiems prieinamą pasirinkimų gausą, sudaryti sąlygas didesniai skaičiui žmonių mokytis (įskaitant dirbančiuosius) ir per nuotolinį mokymąsi išplėsti geografinę siektį.

Be strateginės politikos dokumentų, kuriuose nurodomos būsimos iniciatyvos, kai kurių valstybių centrinės valdžios institucijos pastaruoju metu teikė paramą projektams, kuriais siekiama gerinti studijų nuotoliniu, elektroniniu ir mišriu būdu organizavimą. Bulgarija, Estija, Prancūzija, Lietuva ir Norvegija pateikė šiuo aspektu aktualių pavyzdžių.

Pasinaudojus parama iš Europos fondų, **Bulgarijai** pavyko įdiegti keletą iniciatyvų, kuriomis palaikomas nuotolinis mokymasis aukštajame moksle. Pavyzdžiui, per projektą „Dėstytojų kvalifikacijos kėlimas“ (2008–2011) daugiau negu 250 dėstytojų išmokyti naudoti savo disciplinoje e. mokymosi ir nuotolinio mokymosi metodus. Be to, 2013–2014 m. įgyvendinamas projektas „Nuotolinio mokymosi elektroninių formų plėtra aukštajame moksle“.

Estijos švietimo ministerija parėmė e. mokymąsi per programą, pavadinimu „Geriausia“ (2008–2013), kurioje dalyvavo 20 aukštųjų mokyklų. Be to, Skaitmeninio švietimo inovacijų centras koordinuoja ir sudaro sąlygas vykdyti veiklą IKT palaikomo mokymosi srityje. Į centro funkcijas įeina ir Estijos e. universiteto – aukštųjų mokyklų konsorciumo koordinavimas aukštojo mokslo sektoriuje.

Prancūzijoje pirmoji studijų internetu platforma „Prancūzija – IKT universitetas“ (*France Université Numérique*) buvo pristatyta 2014-aisiais ir į vieną pirmųjų 25 masinių atvirųjų internetinių kursų (angl. MOOC) jau užsiregistravo per 200 000 studentų. Šia eksperimentine platforma siekiama sutelkti kelių aukštųjų mokyklų internetinius išteklius vienoje vietoje ir padaryti juos prieinamus platesniam visuomenės ratui. Finansuoti Prancūzijos IKT bendrovių pasiūlymus toliau palaikyti ir plėtoti MOOC platformą bus pasitelktos ir viešosios lėšos.

Lietuvoje programa „Lietuvos virtualus universitetas“, kuri veikė nuo 2007 iki 2012 m., siekta skatinti e. studijas ir reikalingos infrastruktūros kūrimą aukštosiose mokyklose. Programa buvo finansuojama iš valstybės biudžeto ir ES struktūrinių fondų lėšų.

2012 m. gruodį programa buvo atnaujinta ir tęsiama „Lietuvos mokslo ir studijų informacinės infrastruktūros plėtros 2013–2016 metų programos“ pavadinimu.

Norvegijoje 2004 m. Švietimo ir mokslo ministerija, siekdama skatinti lanksčius dėstymo ir mokymosi metodus aukštajame moksle per projektų finansavimą ir žinių kūrimą bei dalijimąsi jomis, įsteigė Norvegijos atvirąjį universitetą (angl. NOU). Kas antrais metais NOU atlieka nacionalinį IKT naudojimo Norvegijos aukštojo mokslo sistemoje tyrimą. Be to, 2012 m. Švietimo ir mokslo ministerija inicijavo ir finansavo 5 metų programą, kurios tikslas – sukurti tarpuniversitetinę infrastruktūrą – *eCampus* programą. Programa siekiama palengvinti mokymąsi, dėstymą ir tyrimus, suteikiant IKT įrankių ir palengvinant prieigą prie skaitmeninių mokymosi išteklių.

3.4. Ankstesnio mokymosi pripažinimas kaip priemonė įvykdyti aukštojo mokslo studijų programų reikalavimus

Ankstesnio mokymosi pripažinimo klausimas nagrinėtas įvairiuose aukštojo mokslo politikos dokumentuose, įskaitant Bolonijos proceso komunikatus ir Europos universitetų chartiją dėl mokymosi visą gyvenimą (EUA, 2008). Remiantis šiais dokumentais, ankstesnis mokymasis reiškia bet kokios rūšies mokymąsi – formalųjį, neformalųjį arba savišvietą. Vis dėlto nors aukštosios mokyklos palyginti atviros ankstesnio formaliojo mokymosi, o ypač studijų kitose aukštosiose mokyklose pripažinimui, ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pasiekimų pripažinimo galimybėmis naudojamosi pernelyg mažai. 2012 m. ES institucijos teikė paramą tolesniam šios srities vystymui ir priėmė rekomendaciją dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo ⁽⁴⁾. Šia rekomendacija aprėpiami visi švietimo ir mokymo sektoriai, įskaitant aukštąjį mokslą, o valstybės narės kviečiamos „ne vėliau kaip 2018 m., atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir ypatumus ir tokiu mastu, kokį laiko tinkamu, nustatyti neformaliojo mokymosi ir savišvietos patvirtinimo priemones“ ⁽⁵⁾.

Šiame skirsnyje nagrinėjamas ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimas kaip priemonė įvykdyti aukštojo mokslo studijų programų reikalavimus. Skirsnis padalytas į tris dalis. Pirmojoje aiškinamasi, ar į ankstesnį neformalųjį mokymąsi ir savišvietą galima atsižvelgti įskaitant aukštojo mokslo studijų programos reikalavimų įvykdymą. Antrojoje apžvelgiami reikalavimai kandidatams, kurie pageidauja pasinaudoti pripažinimo procedūromis. Paskutinėje dalyje svarstoma, kokia aukštojo mokslo studijų programų reikalavimų dalis gali būti įskaityta pripažįstant ankstesnį mokymąsi. Šio skirsnio turinys papildo skirsnyje apie galimybę siekti aukštojo mokslo (žr. 1.3.3 sk.), kuriame buvo nagrinėjama, ar ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimu galima pasinaudoti stojant į aukštąsias mokyklas, pateiktą informaciją.

3.4.1. Paplitimas Europos valstybėse

Kaip parodyta 3.6 pav., didesnėje dalyje Europos valstybių studentai gali pasinaudoti ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pasiekimų pripažinimu ir patvirtinimu, įskaitant aukštojo mokslo studijų programos reikalavimų įvykdymą. Tik vokiškai kalbančiojoje Belgijos bendruomenėje, Bulgarijoje, Graikijoje, Kipre, Maltoje, Austrijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Juodkalnijoje aukštosios mokyklos negali atsižvelgti į mokymosi neformalioje švietimo aplinkoje pasiekimus.

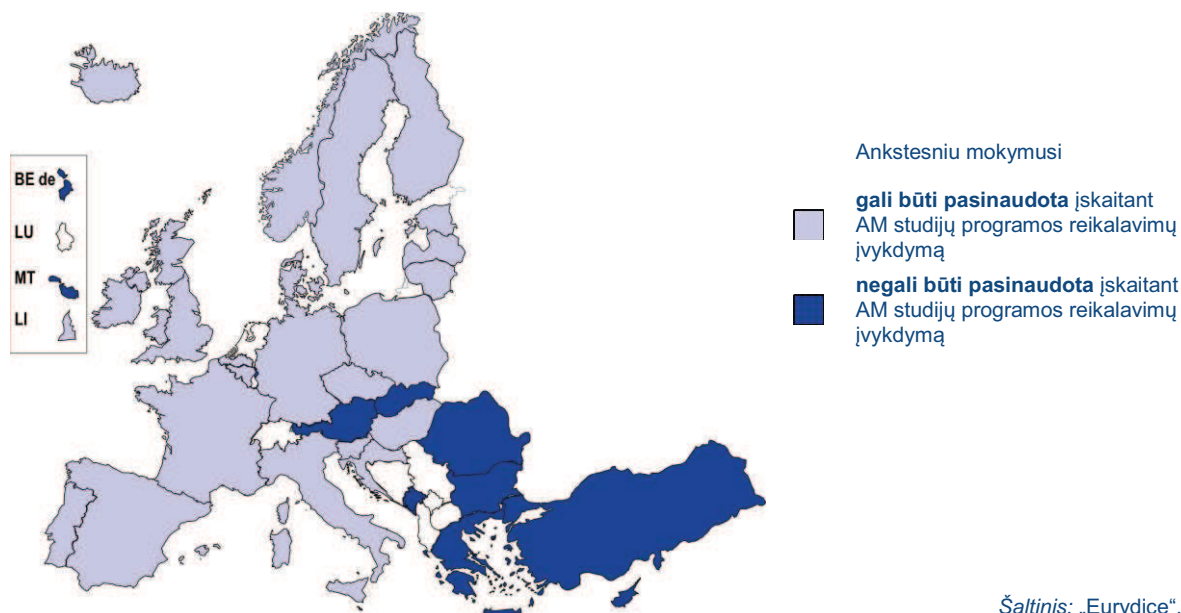
Nors 3.6 pav. matyti, kad pripažinimas yra teisėtai įmanomas, jame nėra informacijos, kaip plačiai tokia praktika paplitusi. Iš tiesų didesnėje dalyje valstybių aukštosios mokyklos gali savarankiškai nuspręsti, ar jos siūlys vertinimo procedūras, leisiančias pripažinti studentų neformalųjį mokymąsi ir savišvietą. Tik Belgijos flamandų bendruomenė, Danija, Estija, Prancūzija ir Latvija tvirtina, kad studentai turi teisės aktais numatytą teisę dalyvauti atitinkamose vertinimo procedūrose, o aukštosios mokyklos privalo užtikrinti jų teikimą. Vis dėlto šis įpareigojimas dokumentuose formuluojamas labai

⁽⁴⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, OL C 398, 2012-12-22, p. 1.

⁽⁵⁾ Ten pat.

įvairiai. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje šis įsipareigojimas privalomas ne kiekvienai aukštajai mokyklai, bet „įstaigų asociacijai“. Prancūzijoje situacija kitokia: teisės aktais piliečiams yra sudarytos sąlygos pripažinti ankstesnį mokymąsi jų pasirinktoje įstaigoje (t. y. visos įstaigos privalo turėti atitinkamas procedūras). Šia teise turi būti įmanoma pasinaudoti beveik visose aukštosiose mokyklose, išskyrus atvejus, kai siekiama tam tikrų kvalifikacijų, kurioms taikomos *įvairios išlygos* (pvz., medicina) arba kurios nėra registruotos nacionaliniame profesinių kvalifikacijų žinyne (*Répertoire National des Certifications Professionnelles* – RNCP). Estijoje ir Latvijoje aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtraukti bendri teiginiai, kuriais reikalaujama, kad aukštosios mokyklos sudarytų sąlygas ir nustatytų procedūras ankstesniam mokymuisi pripažinti.

3.6 pav. Ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimas įskaitant aukštojo mokslo studijų programų reikalavimų įvykdymą, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Centrinės valdžios institucijos paprastai nevykdo stebėsenos, koku mastu įstaigos pripažįsta neformalųjį mokymąsi ir savišvietą. Todėl didesnė dalis valstybių negali kiekybiškai išreikšti, kokia dalis įstaigų taiko atitinkamas procedūras. Sprendžiant pagal turimą oficialią statistiką arba vertinimus, situacija šalyse skiriasi. Pavyzdžiui, Vengrijoje ir Norvegijoje mažiau negu 5 proc. mokyklų siūlo pripažinimo procedūras, o Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) ankstesnį mokymąsi pripažįsta nuo 75 proc. iki 95 proc. aukštųjų mokyklų.

Švietimo sistemose, kurios yra įtvirtinusios teisės aktais nustatytą teisę į ankstesnio mokymosi pripažinimą, ne visada vykdoma stebėseną, kaip įstaigos tai įgyvendina praktiškai. Prancūzija, kurioje situaciją stebi centrinės valdžios institucijos, atrodo esanti maloni išimtis. Nepaisant to, nors už aukštąjį mokslą atsakinga Prancūzijos ministerija vykdo stebėseną universitetuose ir specializuotose aukštosiose mokyklose (*Conservatoire national des arts et métiers* – CNAM), duomenys apie ankstesnio mokymosi pripažinimą kitų rūšių aukštosiose mokyklose, o ypač *grandes écoles*, nėra išsamūs.

Taip pat įvertinti ankstesnio mokymosi pripažinimo mastą galima pagal šia procedūra pasinaudojusį asmenų skaičių. Vis dėlto ir vėl didesnėje dalyje valstybių nėra duomenų. Tik trys Baltijos šalys, Belgijos flamandų bendruomenė ir Prancūzija turėjo tokią informaciją. Kalbant apie Baltijos šalis, Estijos duomenimis, 2012 m. apie 15 proc. visų studentų pasinaudojo šia galimybe, o Latvijoje ir Lietuvoje šis rodiklis siekė mažiau negu 1 proc. (atitinkamai apie 50 ir 120 studentų). Belgijos

flamandų bendruomenėje šis skaičius sudaro mažiau negu 5 proc. Prancūzijos valdžios institucijų renkami oficialūs duomenys apie universitetus ir CNAM atrodo gerokai svaresni. Jos nurodė, kad 2011 m. procesą sėkmingai užbaigė apie 4 000 kandidatų (Le Roux, 2012). Vis dėlto interpretuojant šiuos duomenis būtina atsižvelgti į Prancūzijos studentų populiacijos dydį. Taip pat pažymėtina, kad centrinės valdžios institucijos šioje šalyje renka informaciją apie procese dalyvaujančias skirtingas gyventojų kategorijas. Turimi duomenys rodo, kad sėkmingai procedūrą baigiantys kandidatai dažniausiai yra dirbantys (85 proc.), po jų seka bedarbiai (14 proc.) ir neaktyvūs darbo rinkoje asmenys (1 proc.). Panagrinėjus dirbančiųjų veiklos sritis, daugelis (45 proc.) ėjo vadovaujančias pareigas (*cadres*), po jų sekė su tarpininkavimu susijusių profesijų atstovai (*professions intermédiaires*) – 33 proc., administracijos, pardavimo ir aptarnavimo darbuotojai (*employés*) – 21 proc. ir darbininkai (*ouvriers*) – 1 proc. (Le Roux, 2012). Kitaip tariant, Prancūzijoje dirbantys suaugusieji, kurie eina vadovaujančias pareigas, yra pagrindiniai ankstesnio mokymosi pripažinimo proceso įskaitant aukštojo mokslo studijų programos dalį dalyviai.

3.4.2. Reikalavimai kandidatams ir ankstesnio mokymosi vertinimo metodai

Didesnėje dalyje valstybių reikalavimai, kurie kandidatai gali dalyvauti ankstesnio mokymosi pripažinimo procese siekdami, kad būtų įskaityta tam tikra studijų programos dalis, nėra nustatomi centralizuotai. Tose valstybėse, kur tokie reikalavimai taikomi, jie dažniausiai susiję su ankstesnio patirtinio mokymosi trukme arba konkrečiais amžiaus kriterijais. Pavyzdžiui, Prancūzijoje kandidatai privalo turėti bent trejų metų atitinkamą patirtį, įgytą dirbant mokamą arba nemokamą darbą, o taip pat dalyvaujant savanoriškoje veikloje. Panašiai kaip Prancūzijoje, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje taip pat galima atsižvelgti į profesinę ir neprofesinę patirtį, tačiau patirtinio mokymosi trukmė turi būti bent penkeri metai. Be to, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje nustatyti konkretūs amžiaus reikalavimai, kurie priklauso nuo siekiamos kvalifikacijos lygmens: kandidatai, kurie siekia aukštojo mokslo diplomo, turi būti ne jaunesni kaip 22 metų, siekiantieji bakalauro arba magistro diplomo turi būti atitinkamai ne jaunesni kaip 23 ir 24 metų. Panašius reikalavimus gali nustatyti aukštosios mokyklos tiesiogiai savo vidaus nuostatuose; jie nebūtinai turi būti apibrėžti aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje nėra visoms įstaigoms taikytinų privalomųjų reikalavimų, tačiau Studentų vertinimo ir ankstesnio mokymosi pripažinimo gairėse, kurias Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra paskelbė 2013 m., nurodoma, kad kiekviena įstaiga gali nustatyti laiko, prieš kurį tas mokymasis galėjo būti vykęs, limitą.

Kandidatų ankstesnio mokymosi metodus ir būdus dažniausiai nustato pačios aukštosios mokyklos, be centrinės valdžios institucijų nurodymų. Tik keletas valstybių arba jų regionų (Belgijos prancūzakalbės bendruomenės, Estijos, Prancūzijos, Latvijos, Lietuvos ir Jungtinės Karalystės) aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose minimi šiame procese naudotini metodai ir būdai. Kartais šiuose dokumentuose nustatoma keletas privalomųjų reikalavimų (pvz., pasiekimų aplanko sudarymas), tačiau dažniausiai aukštosioms mokykloms paliekama nemaža savarankiškumo laisvė kurti savus metodus. Tokiose valstybėse kaip Lietuva ir Jungtinė Karalystė ankstesnio mokymosi pripažinimą reglamentuojantiems dokumentams būdingas gairių arba rekomendacinis pobūdis; tai reiškia, kad nėra nustatyta įstaigoms privalomų elementų.

Prancūzakalbėje Belgijos bendruomenėje reikalaujama, kad kandidatai sudarytų pasiekimų aplanką ir dalyvautų pokalbyje. Jie taip pat gali būti pakviesti atlikti papildomus testus arba laikyti egzaminus. Siekdamas suderinti visame sektoriuje naudojamus metodus, aukštosios mokyklos yra pasiūliusios įvairių „iš apačios į viršų“ iniciatyvų.

Estijos aukštojo mokslo teisės aktuose nurodoma, kad profesinė arba kitokio pobūdžio patirtis turėtų būti įrodoma dokumentais – darbo sutartimis ir pažymėjimais. Be profesinę patirtį patvirtinančių pažymėjimų, kandidatai turėtų pateikti patirties aprašymą ir įsivertinimą. Mokymo įstaigos valdyba turi teisę nustatyti papildomus reikalavimus. Įstaiga taip pat turi teisę skirti praktinių užduočių, surengti pokalbį su asmeniu arba kitais būdais įvertinti jo žinias bei įgūdžius.

Prancūzijoje visi kandidatai privalo parengti pasiekimų aplanką, kurį vertina komisija, sudaryta iš aukštojo mokslo dėstytojų ir su atitinkama kvalifikacija susijusios srities dirbančių specialistų. Komisijos funkcija yra įvertinti aplanką ir pabendrauti su kandidatu.

Latvijoje aukštojo mokslo teisės aktuose nurodoma, kad visi kandidatai privalo pateikti pasiekimų aplanką, kuris vertinamas pagal teisės aktuose nustatytus kriterijus. Pavyzdžiui, ankstesnis neformalusis mokymasis ir (arba) savišvieta negali būti pripažinti vietoje baigiamojo darbo arba egzamino, o pažymėjimais patvirtintos profesinės patirties įrodymai gali būti įskaitomi tik vietoje programoje numatytos praktikos.

Lietuvoje centrinės valdžios institucijos yra išleidusios rekomendaciją, kurioje nurodyta, kad kandidatai turėtų pateikti savo kompetencijų įrodymus pasiekimų aplanke, kuriame gali būti sudėtos pažymos apie darbo patirtį, darbdavių rekomendacijos, darbų pavyzdžiai, projektų dokumentai, savianalizė, garso ir vaizdo įrašai ir kt. Kandidatas gali būti kviečiamas pokalbio arba įstaiga gali rinktis kitą vertinimo metodą.

Jungtinės Karalystės studentų vertinimo ir ankstesnio mokymosi pripažinimo gairėse, kurias Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra paskelbė 2013 m., pabrėžiama, kad svarbiausia ankstesnio mokymosi pripažinimo ypatybė yra ta, jog vertinami studento per patirtį įgyti mokymosi pasiekimai, o ne pati patirtis. Leidinyje nenurodoma, būtent koku būdu kandidatų mokymosi pasiekimai turėtų būti pristatomi ir vertinami, tačiau pažymima, kad aukštosios mokyklos dažnai kaip įrodymus naudoja pasiekimų aplankus, pokalbius ir (arba) atliktą vertinimą. Kad ir koks metodas būtų pasirinktas, įstaigos privalo aiškiai išdėstyti, kaip priimami sprendimai dėl ankstesnio mokymosi pripažinimo.

3.4.3. Studijų apimtis, kuri gali būti patvirtinta

Didesnėje dalyje valstybių aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose nustatyti aiškūs ribojimai dėl ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimo rezultatų. Tai reiškia, kad procesas negali baigtis visos aukštojo mokslo kvalifikacijos suteikimu. Europos valstybėse nustatyti ribojimai skiriasi ir formuluojami skirtingai. Pavyzdžiui, Italijoje gali būti pripažinta 12 kreditų pagal laipsnį suteikiančią studijų programą, Ispanijoje ir Latvijoje atitinkamai 15 proc. ir 30 proc. aukštojo mokslo studijų programos apimties, o Lietuvoje – iki 75 proc. programos apimties. Estijos aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose nurodoma, kad ankstesnio mokymosi pripažinimas gali būti taikomas visai programai, išskyrus baigiamąjį egzaminą arba darbą. Norvegijoje studentai privalo bent vienus metus dalyvauti studijose. Galų gale pažymėtinas Vengrijos atvejis: šalyje aukštojo mokslo teisės aktai suformuluoti neseniai, ir buvo padidintas kreditų, kurie gali būti pelnyti pripažįstant ankstesnį mokymąsi, skaičius. Jei 2005 m. priimtoje įstatymo redakcijoje patvirtinimas buvo ribojamas 30 kreditų, tai naujajame aukštojo mokslo įstatyme, kuris įsigaliojo 2012-aisiais, leidžiama patvirtinti iki dviejų trečdalių visų kreditų.

Nepaisant to, kad kai kurių valstybių teisės aktuose nėra nustatyti jokie ribojimai dėl pripažinimo ir patvirtinimo proceso rezultatų, didesnė dalis jų teigia, kad nėra neįprasti atvejai, kai aukštoji mokykla, remdamasi ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimu, suteikia laipsnį. Šiame kontekste Prancūzija atrodo esanti vienintelė valstybė, kuri gali pagrįsti teiginius statistiniais duomenimis, kiek kandidatų pripažinus ankstesnį patirtinį mokymąsi buvo suteiktas aukštojo mokslo laipsnis ⁽⁶⁾: iš maždaug 4 000 kandidatų, kurie sėkmingai praėjo procesą 2011-aisiais, apie 2 400 buvo suteiktas laipsnis, o maždaug 1 600 kandidatų buvo patvirtinti dalis programos reikalavimų (Le Roux, 2012).

⁽⁶⁾ Duomenys atspindi tik universitetus ir specializuotas aukštąsias mokyklas (*Conservatoire national des arts et métiers - CNAM*). Duomenys iš kitų aukštųjų mokyklų (pvz., *grandes écoles*) neįtraukti.

3.5. Kitos lankstumo didinimo priemonės

Nepaisant ankstesniuose šio skyriaus skirtniuose nurodytų iniciatyvų, kai kurios valstybės sprendžia aukštojo mokslo studijų lankstumo klausimą papildomais metodais. Tai programų dalijimas į modulius, specialių aukštojo mokslo posistemų kūrimas arba projektų / programų, kuriose siekiant lankstumo derinami keli skirtingi studijų organizavimo būdai, įgyvendinimas. Šiuo aspektu įdomių pavyzdžių pateikia Belgijos prancūzakalbė bendruomenė, Ispanija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė.

Belgijos prancūzakalbė bendruomenė turi specialią aukštojo mokslo posistemę, kuri orientuota į netradicinius besimokančiuosius ir yra sudėtinė sistemos, žinomos kaip *promotion sociale* (socialinis skatinimas), dalis. Organizuojant šioje posistemyje siūlomas programas atsižvelgiama į tų studentų, kurie neturi galimybės studijuoti tradiciniais būdais organizuojamose aukštojo mokslo studijų programose (pvz., paprastai užsiėmimai vyksta vakarais arba savaitgaliais), poreikius, ir studijų programos dėstomos moduliais. Baigus *promotion sociale* studijų programą galima gauti tokį pat diplomą kaip studijuojant tradiciniame aukštojo mokslo sektoriuje arba šiai posistemei būdingą diplomą.

Ispanijoje veikia speciali aukštojo mokslo posistemė pavadinimu „Pažangus profesinis mokymas“. Joje programos organizuojamos mokymo moduliais (kurie atitinka dalykus), kuriuos baigus išduodamas atskiras pažymėjimas. Programose galima studijuoti nuolatinio arba išėstinio būdu; užsiėmimai rengiami vidurinėse mokyklose, profesinėse mokyklose arba specialiuose profesinio rengimo centruose. Atskirus modulius galima baigti alternatyviais studijavimo būdais (pvz., nuotolinis mokymasis) arba jie gali būti įskaityti patvirtintus neformalųjų mokymąsi ir savišvietą.

Slovėnijoje visos trumposios aukštojo mokslo profesinės programos turi būti parengtos pagal vieną ar daugiau profesijos standartų ir struktūruotos moduliais. Baigus kiekvieną modulį, galima įgyti tam tikrą profesinę kvalifikaciją. Studentai gali rinktis, kurį vieną modulį ar modulių derinį jie baigs, kad įgytų ieškant darbo reikalingą profesinę kvalifikaciją.

Nuo 2005-ųjų iki 2010-ųjų metų **Jungtinės Karalystės (Anglijos)** centrinės valdžios institucijos suteikė finansavimą aštuonioms aukštosios mokykloms išbandyti įvairias lankstaus studijų organizavimo formas. Ši programa buvo pavadinta „Lanksčių mokymosi kelių tyrinėjimai“. Jau buvo išbandytos įvairios studijų organizavimo formos, įskaitant dvejų metų (vietoje trejų) paspartintas laipsnį suteikiančias programas ir laipsnį įgijimą per mokymąsi darbo vietoje, pasitelkiant įvairius lanksčius metodus, kaip antai studijų spartinimas, lėtinimas, naujos mokymosi technologijos, nuotolinis ir mišrusis mokymasis.

3.6. Per vizitus įgyta patirtis

Visose aplankytose įstaigose pažymėta būtinybė didinti akademinį lankstumą. Ši būtinybė neatsiejama nuo didėjančios studentų įvairovės ir ypač didesnės studentų, kurie derina studijas su profesiniais, šeimos ar kitais įsipareigojimais, dalies. Vizitai į aukštąsias mokyklas patvirtino, kad mokyklos aktyviai reaguoja į įvairesnes visuomenės grupes atstovaujančių studentų poreikius, siūlo daugiau lanksčių studijavimo formų (įskaitant išėstines studijas, individualius studijų planus ir modulinį studijų turinį), organizuoja studijas nuotoliniu ir (arba) mišriuju būdu, o taip pat siūlo neformaliojo mokymosi ir savišvietos patvirtinimo galimybes. Be šių bendrų dėsningumų, tyrimo komandos dėmesį patraukė ir keletas su lankstumu aukštajame moksle susijusių probleminių klausimų.

Aukštosios mokyklos dažnai veikia kontekste, kuriame nemažai daliai studentų tenka derinti studijas su darbu – šį reiškinį išryškino 2008 m. ekonominė krizė. Tokia padėtis neretai tapo paskata aukštosios mokykloms plėsti galimybes lanksčiai studijuoti. Pavyzdžiui, Uveskiulės universitetas Suomijoje parengė laipsnį suteikiančias programas specialiai dirbantiems studentams, kurios trunka nuo trejų iki šešerių metų. Be to, šiais metais universitetas įgyvendins naują – galimybę studentams laikyti egzaminus internetu.

Panaši situacija matoma Talino technologijos universitete ir Korko universitetiniame koledže Airijoje, kur vadovybė pripažino stiprėjančią būtinybę studentams derinti studijas su darbu (bent jau) dalį dienos. Siekdamas palaikyti tokius studentus, Talino technologijos universitetas daug investavo į internetinės studijų medžiagos ir programų pasiūlos gausinimą, o Korko universitetinis koledžas sutelkė dėmesį į lankstesnį studijų grafikų užtikrinimą.

Vis dėlto kelių įstaigų vadovybė ir akademinis personalas pabrėžė, kad lanksčios studijavimo formos turėtų būti atidžiai apmąstytos, kadangi kai kuriais atvejais jos gali būti siejamos su prastesniais akademineis rezultatais ir (arba) studijų nebaigimu. Tai susiję su aplinkybe, jog studentai, kuriems reikalingos galimybės lanksčiai studijuoti, dažnai derina studijas su svarbiomis asmeninėmis ir profesinėmis pareigomis. Šiame kontekste aukštosioms mokykloms tapo itin svarbu rasti optimalų studentams siūlomo lankstumo ir veiksmingų studijų paramos priemonių balansą.

Kai kurios įstaigos, kurios buvo gerai išplėtojusios ir oficialiai įtvirtinusios lanksčius studijų organizavimo būdus, šiuo metu iš naujo svarsto klausimą, kiek lankstumo suteikti studentams. Pavyzdžiui, Gento universiteto vadovai ir dėstytojų atstovai pastebėjo, kad pernelyg didelis lankstumas gali neskatinti kai kurių studentų pažangumo. Šis pareiškimas grindžiamas patirtimi, kai studentai buvo perkelti į aukštesnį kursą, nors neatliko tam tikrų darbų, kuriuos dėstytojai dažnai laiko itin svarbiais. Tai gali reikšti, pavyzdžiui, kad studentas neatsiskaitė matematikos modulio pirmajame kurse, kuris laikomas pamatiniu, tačiau vis tiek galėtų tęsti studijas iki pirmosios pakopos pabaigos arba netgi pradėti antrosios pakopos studijas. Vis dėlto neatsiskaitęs už matematikos modulį jis negalėtų įgyti kvalifikacijos. Įvedus mažumėlę labiau suvaržančias perkėlimo į aukštesnį kursą taisykles, pagal kurias pirmųjų metų kursas negali būti studijuojamas neribotą laiką, universitete galbūt pagerėtų studentų pasiekimai.

Kitas metodas, vadovaujantis panašia logika, nurodytas Uveskiulės universitete, kur anksčiau studentai galėdavo registruotis studijoms universitete ilgiau negu septynerius metus. Kartą užsiregistravę, jie galėdavo studijuoti skirtinguose universiteto skyriuose. Šiuo metu, vadovaudamasis nacionalinės politikos priemonėmis, universitetas palengva riboja studijų trukmę iki septynerių metų.

Šios naujovės Uveskiulės universitete diegiamos drauge skiriant daugiau dėmesio naujiems studijavimo ir dėstyimo metodams, ypač pabrėžiant e. mokymąsi. Universitetas yra vienas iš dviejų Suomijoje, kurie reikalauja, kad visi dėstytojai būtų baigę dėstytojų rengimo programą. Akademinis personalas skatinamas eksperimentuoti su dėstyimo ir studijavimo formatų įvairove. Taip pat didėja internetinių studijų paklausa, kadangi 20–30 proc. studentų gyvena ne Uveskiulėje.

Vizitai į aukštąsias mokyklas taip pat parodė, kad lankstumo mastas gali skirtis ne tik lyginant įstaigas, bet ir tos pačios įstaigos fakultetus ir (arba) katedras. Pokalbiai Čekijos Respublikoje leido geriau suprasti priežastis, kurios lemia skirtumus įstaigos viduje siūlant lanksčius būdus studijuoti. Iš tiesų visi pašnekovai Prahos Karlo universitete patvirtino, kad lanksčios studijų formos (vadinamosios studijos mišriuoju būdu, kurios paprastai organizuojamos savaitgaliais) fakultetuose išplėtos skirtingai: vieni fakultetai siūlo nemažai mišriuoju būdu organizuojamų programų, kituose fakultetuose pasiūla labiau ribota. Kaip paaiškino fakultetų atstovai, tokia padėtis susidarė dėl to, kad lanksčiai organizuojamos studijų programos turi būti tvirtinamos („akredituojamos“) atskirai, tad reikia parengti specialią studijoms skirtą medžiagą. Centrinės valdžios institucijos nustatė šią būtiną sąlygą siekdamas riboti tokios rūšies programų nebaigiančių studentų skaičių. Vis dėlto fakultetų atstovai užsiminė, kad investicijos, būtinos parengti specialią studijoms skirtą medžiagą, yra viena priežasčių, kodėl fakultetai neorganizuoja studijų mišriuoju būdu.

Paskutinis gerosios patirties pavyzdys aptiktas Acheno technikos universitete, kuris kaip tik šiuo metu įgyvendina „šeimai palankaus universiteto“ koncepciją. Pagrindinė idėja yra palankiai reaguoti į studentų, kuriems dėl įsipareigojimų šeimai reikia daugiau lankstumo organizuojant studijų grafiką, poreikius. Ši koncepcija leidžia kuo geriau pritaikyti ištestines studijų formas prie atskirų studentų studijavimo spartos ir ypač atveria galimybę siekti aukštojo mokslo jaunoms motinoms.

Išvados

Šiame skyriuje, pradedant nuo koncepcinių lankstaus studijavimo apmąstymų, nagrinėti pasirinkti lankstumo aukštajame moksle aspektai. Ypač nuodugniai analizuotas ištęstinių studijų organizavimas, galimybės studijuoti nuotoliniu, elektroniniu ir mišriuoju būdu, ankstesnio mokymosi pripažinimo įskaitant dalį studijų programos metodai ir papildomos lankstumo aukštajame moksle skatinimo priemonės.

Analizė parodė, kad didesnėje dalyje Europos valstybių siūloma galimybė studentams lanksčiau organizuoti studijas, palyginti su tradicinėmis nuolatinių studijų formomis. Vis dėlto ištęstinių studijų samprata Europos valstybėse gerokai skiriasi, kaip ir terminologija, vartojama aprašant „ištęstines“ studijų formas. Be to, jeigu valstybėje nėra oficialaus ištęstinių studijų studentų statuso arba programos, tai nebūtinai reiškia, kad studentai neturi galimybės lanksčiai studijuoti. Iš tiesų keletame valstybių, kuriose ištęstinės studijos formaliai nėra siūlomos, studentai gali lanksčiai organizuoti studijas ir *de facto* mokytis ištęstine forma.

Formalių ištęstinių studijų programų ir (arba) studentų statuso buvimas įgyja dar didesnės svarbos svarstant asmenines investicijas į mokslą. Duomenys rodo, kad keletame valstybių ištęstinės studijos reikalauja arba gali pareikalauti didesnių asmeninių finansinių investicijų, palyginti su tradicinėmis studijų formomis. Be to, ištęstinių studijų studentai dažnai gali pretenduoti tik į ribotą finansinės paramos sumą.

Kalbant apie ištęstinių studijų organizavimo mastą, beveik visose valstybėse aukštosios mokyklos gali savarankiškai nuspręsti, ar siūlys tokią galimybę. Vis dėlto, nepaisant institucinės autonomijos šioje srityje, didesnė dalis valstybių tvirtina, kad dauguma aukštųjų mokyklų siūlo ištęstines studijas. Visgi derėtų šią situaciją vertinti atsargiai, kadangi per vizitus įgyta patirtis rodo, jog veiklos mastas skiriasi netgi atskiruose fakultetuose ir (arba) katedrose: vienos siūlo studentams nemažai ištęstinių programų, o kitos šioje srityje veiklą riboja.

Nagrinėjant nuotolines studijas, panašu, kad įstaigos, kurios organizuoja studijas tokiu būdu, veikia vos keliose Europos valstybėse. Vis dėlto kai kurios valstybės, kuriose nėra tokios rūšies aukštųjų mokyklų, sistemingai teikia paramą studentams, studijuojantiems kitose valstybėse įsikūrusiose aukštosiose nuotolines studijas rengiančiose mokyklose. Analizė taip pat rodo, kad nuotolinis ir elektroninis studijavimas yra jau gana plačiai paplitę tradicinėse aukštosiose mokyklose. Visgi aukštojo mokslo įstaigos dar dažnai integruoja šiuos studijų būdus į tradicines programas (t. y. organizuoja studijas mišriuoju būdu), užuot organizavusios programas vien nuotoliniu arba elektroniniu būdu. Įdomu pažymėti, kad centrinės valdžios institucijos keletame valstybių remia nuotolinio, elektroninio ir mišriojo studijų organizavimo būdų plėtotę per atitinkamus pareiškimus politikos formuluotėse arba konkrečius projektus, kuriais siekiama populiarinti šiuos studijų organizavimo būdus.

Dar vienas lankstumo didinimo metodas – ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimas įskaitant dalį studijų programos, – šiuo metu, atrodo, taikomas didesnėje dalyje Europos valstybių. Vis dėlto aukštosios mokyklos šioje srityje yra gana autonomiškos ir gali savo nuožiūra spręsti, ar siūlys atitinkamas procedūras. Be to, centrinės valdžios institucijos dažniausiai nestebi, kaip įstaigos vykdo tokią veiklą, ir todėl sudėtinga tiksliai įvertinti įstaigų veiklą šioje srityje bei ją pasinaudojusiųjų skaičių. Taip pat turima labai nedaug informacijos apie ankstesnio neformaliojo mokymosi ir savišvietos vertinimo metodus ir būdus, kadangi juos paprastai nustato pačios aukštosios mokyklos, be centrinės valdžios institucijų kišimosi. Visgi keletu atvejų teisės aktuose yra nustatyti aiškūs ribojimai, kokia studijų programos dalis gali būti patvirtinta kaip įskaityta pripažinus ankstesnio mokymosi pasiekimus. Tai reiškia, kad dažniausiai šiame procese visa aukštojo mokslo kvalifikacija

negali būti suteikiama. Šiame kontekste Prancūzija atrodo esanti vienintelė valstybė, kuri turi aiškių statistinių įrodymų, kiek kandidatų, remdamiesi ankstesnio patirtinio mokymosi pripažinimu, įgijo aukštojo mokslo laipsnį.

Be to, kai kurios sistemos pasitelkia papildomus metodus aukštojo mokslo studijų lankstumui didinti, įskaitant programų skirstymą į modulius, specialių aukštojo mokslo posistemių, skirtų netradiciniams besimokantiejiems, kūrimą arba programų, kuriose siekiant lankstumo derinami keli skirtingi metodai, įgyvendinimą.

Apskritai politikos analizė ir vizitai į aštuonias aukštąsias mokyklas rodo, kad žengiama mažiau struktūruotos ir institucionalizuotos aukštojo mokslo studijų formos, kurią mažiau (jeigu išvis) riboja laikas ir vieta, link. Šie nauji organizavimo modeliai atsiranda kaip tiesioginis atsakas į įvairesnes visuomenės grupes atstovaujančių studentų poreikius. Vis dėlto patirtis, įgyta per vizitus į mokyklas, taip pat leidžia manyti, kad didesnė dalis aukštųjų mokyklų patiria sunkumų derindamos lankstumą ir studijuojant teikiamą paramą, siekdamos sudaryti sąlygas akademinėi kompetencijai ir sėkmei užtikrinti.

4 SKYRIUS. GALIMYBĖS ĮSIDARBINTI IR PERĖJIMAS Į DARBO RINKĄ

Europos Komisijos aukštojo mokslo reformos strategijoje (Europos Komisija, 2011), o taip pat „Europa 2020“ strategijoje (Europos Komisija, 2010) ir „Švietimas ir mokymas 2020“ (ET 2020) programoje⁽⁷⁾ pagrindinis dėmesys skiriamas galimybėms įsidarbinti. Įgyvendindama ET 2020 programą, Europos Sąjungos Taryba 2012 m. nustatė absolventų galimybių įsidarbinti lyginamąjį standartą⁽⁸⁾, pagal kurį „iki 2020 m. dirbančių absolventų (20–34 metų amžiaus), palikusių švietimo ir mokymo sistemą ne anksčiau kaip likus trejiems metams iki ataskaitinių metų, dalis turėtų siekti bent 82 proc.“⁽⁹⁾. Nors šiame kontekste terminas „absolventai“ reiškia baigusiuosius ne tik aukštąjį mokslą, bet ir vidurines arba aukštesnias mokyklas, turinčiuosius aukštojo mokslo laipsnio nesuteikiantį išsilavinimą, viešosios valdžios institucijos ir aukštosios mokyklos vaidina itin svarbų vaidmenį siekiant šio tikslo.

Europos Komisijos politikoje pabrėžiamas aukštojo mokslo vaidmuo suteikiant absolventams žinių ir svarbiausių universaliųjų gebėjimų, kurie būtini norint sėkmingai dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, o taip pat darbdavių ir darbo rinkos institucijų dalyvavimo programų kūrimo ir organizavimo bei praktinės patirties įtraukimo į studijų programas svarba. Joje taip pat akcentuojama, kaip svarbu, kad įstaigos atidžiau stebėtų buvusių studentų tolesnę profesinę veiklą, siekdamos didinti programų aktualumą (Europos Komisija, 2011).

Šiame skyriuje, atsižvelgiant į tokį politikos kontekstą, aptariami būdai, kuriais valstybės siekia didinti absolventų galimybes įsidarbinti ir palengvinti jų perėjimą į darbo rinką. Pirmajame skirsnyje trumpai pristatomi teorijoje ir valstybių praktikoje aptinkami įvairūs galimybės įsidarbinti konceptualizavimo variantai. Antrajame ir trečiajame skirsniuose nagrinėjami būdai, kaip aukštosios mokyklos galėtų pateisinti lūkesčius dėl paklausos darbo rinkoje ir absolventų galimybių įsidarbinti. Ketvirtajame skirsnyje pristatomas aukštųjų mokyklų veiklos stiprinant absolventų galimybes įsidarbinti vertinimas. Paskutiniame skirsnyje pateikiamos išvados.

4.1. Galimybių įsidarbinti konceptualizavimas

Galimybė įsidarbinti yra sudėtinga koncepcija, kuria aprėpiama daug apibrėžčių ir požiūrių. Dėl šios priežasties pirmajame skirsnyje aptariamos kai kurios galimybių įsidarbinti skirtingų konceptualizavimo variantų prielaidos ir ribotumas. Pabrėžiama, kaip svarbu, kad visi studentai ir absolventai galėtų įsidarbinti, o taip pat galimybės įsidarbinti įtraukiamos į dalyvavimo plėtos darbotvarkę. Skirsnyje taip pat bendrais bruožais aptariamas galimas aukštųjų mokyklų vaidmuo gerinant galimybes įsidarbinti ir parodoma, kaip Europos valstybės apibrėžia šį terminą savo politikos dokumentuose.

4.1.1. Dėmesys absolventų sėkmei

Galimybės įsidarbinti apibrėžtyse akcentuojamas absolventų perėjimas į darbo rinką baigus aukštąjį mokslą. Skiriamos dvi pagrindinės apibrėžčių rūšys: orientuotos į įsidarbinimą ir į kompetenciją.

Į įsidarbinimą orientuota apibrėžtis vartojama, pavyzdžiui, ET 2020 įgyvendinimo procese, jau minėtose Tarybos 2012 m. išvadose dėl įsidarbinimo galimybių. Šiose išvadose įsidarbinimo galimybė apibrėžiama kaip „veiksnių, sudarančių galimybę asmenims daryti pažangą siekiant įsidarbinti arba

⁽⁷⁾ 2012 m. gegužės 12 d. Europos Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos (ET 2020), OL 2009/C 119/02, 2009-05-28.

⁽⁸⁾ 2012 m. gegužės 11 d. Europos Tarybos išvados dėl švietimo ir mokymo įstaigų absolventų įsidarbinimo galimybių, OL 2012/C 169/04, 2012-06-15.

⁽⁹⁾ Ten pat., p. 10.

įsidarbinti, neprarasti darbo ir daryti karjerą, derinys“⁽¹⁰⁾. Taip pat ir Bolonijos procese šis terminas suprantamas kaip „[absolventų] gebėjimas gauti pirmąjį prasmingą darbą, pradėti savarankišką veiklą, neprarasti darbo ir turėti galimybę judėti darbo rinkoje“ (Įsidarbinimo galimybių darbo grupė, 2009, p. 5).

Alternatyvus (arba papildomasis) požiūris yra sutelkti dėmesį į įgūdžius ir gebėjimus, kuriuos aukštojo mokslo studentai įgyja studijuodami. Pavyzdžiui, Yorke (2006, p. 8.) apibrėžia galimybę įsidarbinti kaip „pasiekimų – įgūdžių, supratimo ir asmeninių savybių – derinį, dėl kurio labiau tikėtina, kad absolventai ras darbą ir sėkmingai plėtos pasirinktą profesinę veiklą“. Tokie įgūdžiai ir gebėjimai dažniausiai suprantami kaip būtini darbdaviams (ir jų reikalaujami). Iš esmės „studentas rodo turįs galimybę įsidarbinti kokiame nors darbe, jeigu gali pademonstruoti pasiekimų, aktualių tam darbui, derinį“ (Yorke 2006, p. 8).

Esama daug tokių aktualių įgūdžių ir gebėjimų klasifikacijų. Yra vadinamieji „bendrieji“, „universalieji“ arba „svarbiausi“ įgūdžiai, kurie nebūtinai yra susiję su konkrečiomis profesijomis, bet apskritai sudaro sąlygas absolventams rasti darbus ir judėti darbo rinkoje (pvz., komunikacijos, verslumo, „mokėjimo mokytis“ įgūdžiai, o taip pat gebėjimas dirbti komandoje ir t. t., žr., pvz., Teichler, 2011). Be to, esti su konkrečiomis profesijomis arba studijuojamu dalyku (pvz., medicina, teisė ir t. t.) susijusių įgūdžių ir gebėjimų.

Kalbant apie visas apibrėžtis, pažymėtina, kad *galimybė įsidarbinti* neprilygsta *įsidarbinimui*. Į įsidarbinimą orientuotos apibrėžtys kartais šį skirtumą padaro neryškų, ypač kai įsidarbinusių asmenų rodikliais vertinama galimybė įsidarbinti. Į kompetenciją orientuotos apibrėžtys, ypač suformuluotos taip kaip Yorke (2006), gali padėti patikslinti galimybės įsidarbinti ir įsidarbinimo sąryšį: dėl tam tikrų įgūdžių ir gebėjimų „labiau tikėtina“, kad absolventai įsidarbina, bet tai negarantuojama.

Iš tiesų įsidarbinimas priklauso ne vien nuo absolventų studijuojant įgyto išsilavinimo kokybės. Labiausiai galimybę rasti darbo lemia bendros ekonomikos būklės ir darbo rinkos pokyčiai. Antra vertus, yra daug veiksnių, kurie daro įtaką asmens įsidarbinimo perspektyvoms; tai reiškia, kad ne visi absolventai, kurie gavo tokį pat išsilavinimą, turi vienodas galimybes darbo rinkoje. Prie tokių veiksnių priskiriama studijų forma (nuolatinės ar iššėstinės), studentų gyvenamoji vieta ir judumas, absolventų ankstesnė darbo patirtis, o taip pat amžius, lytis, etninė kilmė ar socialinė klasė (Harvey, 2001, p. 103). Kalbant apie paskutinę veiksnių grupę, veikaluose apie įsidarbinimo galimybes dažnai pražiūrimi diskriminavimo būdai, su kuriais absolventai gali susidurti darbo rinkoje (Morley, 2001). Pavyzdžiui, kaip atskleidė Moreau ir Leathwood (2006), „netradiciniai“ (pagal etninę kilmę, socialinę ir ekonominę padėtį, negalią ar kitas charakteristikas) besimokantieji sistemingai atsiduria mažiau palankioje padėtyje ieškodami darbo absolventų darbo rinkoje (taip pat žr. Gorard ir kt., 2006).

Taigi su įsidarbinimo galimybėmis susiję politikos klausimai pasižymi dvejopu aspektu. Pirmiausia be galo svarbu stiprinti visų studentų galimybes įsidarbinti; šis tikslas kaip labai reikšmingas visoms viešosios valdžios institucijoms nurodytas ir ES 2020 darbotvarkėje. Taip pat būtina pripažinti, kad įsidarbinimo galimybės yra neatskiriama dalyvavimo aukštajame moksle plėtos darbotvarkės dalis (Thomas ir Jones, 2007). Dalyvavimo plėtra nesibaigia tuo, kad studentams iš nepakankamai atstovaujamų visuomenės grupių (kitais tariant, „netradiciniams“ besimokantiejiems) suteikiama galimybė siekti aukštojo mokslo. Turi būti įgyvendinamos priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad tokie studentai baigtų studijas ir sėkmingai pereitų į darbo rinką (ten pat). Tai išryškina sudėtingą aukštųjų mokyklų vaidmenį galimybių įsidarbinti kontekste.

⁽¹⁰⁾ Ten pat, p. 4.

4.1.2. Aukštųjų mokyklų vaidmuo

Įdėmus žvilgsnis į absolventų darbo rinką neišvengiamai verčia atkreipti dėmesį į studijų „išdavas ir rezultatus“ (Teichler 2011, p. 29). Vis dėlto, anot kai kurių mokslininkų, šiame procese galbūt galima pastebėti tendenciją siaurokai apibrėžti aukštųjų mokyklų „produkciją“, praleidžiant daugelį išdavų, kuriomis aukštasis mokslas naudingas asmeniui ir visuomenei, ir sutelkiant visą dėmesį į absolventų įsidarbinimo galimybes. Šiame kontekste aukštosios mokyklos paprastai suvokiamos kaip atliekančios įsidarbinti galinčių absolventų „rengimo“ vaidmenį ir toje veikloje reaguojančios į darbo rinkos poreikius.

Kaip bus aptarta toliau, su galimybėmis įsidarbinti susiję rezultatai aukštajame moksle apibrėžiami iš dviejų pagrindinių perspektyvų. Išryškinant darbo rinkos poreikius, dėmesys labiau sutelkiamas į paklausos pusę (tai, į ką reikia reaguoti aukštosioms mokykloms), o galinčių įsidarbinti absolventų akcentavimas reiškia labiau į pasiūlos pusę orientuotą perspektyvą (tai, ką aukštosios mokyklos turi pasiekti išdavų prasme). Visgi daugeliu atvejų sunku šias skirtingas perspektyvas atskirti.

Kalbant apie konkretų įgyvendinimą, į užimtumą orientuotose galimybės įsidarbinti apibrėžtyse aukštųjų mokyklų vaidmuo lieka ganėtinai nekonkretus. Absolventų galimybes susirasti darbą netrukus po studijų baigimo universitetai gali padidinti įvairiais būdais: įtraukdami į studijų programas praktinį mokymą ir stažuotes, užtikrindami darbdavių dalyvavimą dėstyje ir studijų turinio kūrime arba teikdami visiems studentams karjeros orientavimo paslaugas (taip pat žr. 4.3.2 sk.).

Kita vertus, apibrėžtyse, kuriose didžiausias dėmesys skiriamas įgūdžiams ir gebėjimams, numatomas konkretesnis aukštųjų mokyklų vaidmuo. Jos privalo ne tik išdėstyti profesijai būtiną medžiagą ir suteikti įgūdžių, bet ir ugdyti studentų „bendruosius“, „universaluosius“ arba „svarbiausius“ įgūdžius. Kaip aukštosios mokyklos to pasiekia, lieka nepasakyta. Įstaigos (arba fakultetai, katedros) gali nuspręsti „įtvirtinti“ tokius įgūdžius ir gebėjimus esamose studijų programose (pavyzdžiui, per naujus dėstyimo metodus) arba studijų turinyje numatyti konkrečius mokymo kursus, kuriais siekiama ugdyti bendruosius įgūdžius (Mason, Williams ir Cranmer, 2009).

Atsižvelgiant į dalyvavimo plėtos darbotvarkę, taip pat svarbu išryškinti aukštųjų mokyklų vaidmenį didinant netradicinių besimokančiųjų galimybes įsidarbinti. Pasak Thomas ir Jones (2007, p. 23), aukštosios mokyklos ne tik turi suteikti galimybių dirbti atitinkamą darbą studentams iš „netradicinės“ aplinkos, bet ypač atsako už tai, kad jie gautų (tikslingų) konsultacijų ir profesinio orientavimo patarimų per visą studentiško gyvenimo ciklą (t. y. nuo pat studijų pradžios). Toks orientavimas gali prisidėti prie 1) studentų supratimo apie galimybes įsidarbinti, 2) studentų savigarbos ir pasitikėjimo savimi stiprinimo bei 3) atitinkamų darbo paieškos ir kreipimosi dėl darbo įgūdžių ugdymo (ten pat). Taip orientavimas gali padėti pašalinti „netiesiogines“ kliūtis, su kuriomis darbo rinkoje gali susidurti netradiciniai studentai: dėl savo padėties ir anksčiau turėtų galimybių mokytis jie gali gerai neįvertinti realios padėties darbo rinkoje bei savo kompetencijos ir dėl to dažnai neleidžia sau siekti absolventui pritaikančio darbo ⁽¹⁾ (Thomas ir Jones, 2007).

4.1.3. Galimybių įsidarbinti apibrėžtis Europos valstybėse

Pateikus įžvalgą į galimas galimybės įsidarbinti apibrėžtis ir aukštųjų mokyklų vaidmenį šiame kontekste, šiame skirsnyje nagrinėjama, kaip Europos valstybės atskleidžia šią koncepciją aukštajai mokslo reglamentuojančiuose dokumentuose.

Labai nedaugelis valstybių apibrėžia galimybę įsidarbinti tiesiogiai arba aiškiai vartoja šį terminą. Netgi išversti anglų kalba sumanytą terminą į daugelį kitų kalbų gali būti sudėtinga. Dėl to šiame skirsnyje,

⁽¹⁾ „Tiesioginiai“ barjerai reiškia darbdavių taikomus diskriminuojamuosius metodus (Thomas ir Jones, 2007).

užuoat svarsčius tiesiogines apibrėžtis, nagrinėjami su galimybe įsidarbinti susiję aukštųjų mokyklų vaidmens konceptualizavimo variantai.

Kaip anksčiau buvo minėta, galima išskirti du požiūrius į aukštųjų mokyklų vaidmenį: labiau orientuotas į paklausos pusę, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas darbo rinkai, ir labiau orientuotas į pasiūlos pusę, kuriame dėmesys sutelkiamas į absolventų galimybes įsidarbinti. Žinoma, šie požiūriai tarpusavyje susiję, tačiau valstybės renkasi, kurį labiau akcentuoti. Kai kuriose valstybėse vyrauja abu požiūriai, ir vienas ar kitas pabrėžiamas labiau pagal konkrečios įstaigos misiją – vienos mokyklos labiau orientuojasi į specifinį profesinį mokymą negu kitos. 4.1 paveikslėlyje iliustruojami skirtingi požiūriai ir pateikiama valstybių pavyzdžių.

Labiau į paklausos pusę orientuotame požiūryje dėmesys sutelkiamas į būtinybę ir pareigą aukštosios mokyklos *reaguoti į darbo rinkos reikalavimus*. Tokia pareiga arba nusakoma bendrais bruožais, arba konkrečiai išsakoma būtinybė *konsultuotis su darbdaviais arba jų organizacijomis* kuriant studijų programas. Tokiu atveju konsultuojantis užtikrinama, kad aukštojo mokslo studijų turinys atspindės darbo rinkos informaciją ir paklausą. Apie būtinybę aukštojo mokslo sektoriui reaguoti į paklausą darbo rinkoje bendrais žodžiais užsimena Estija, Ispanija, Vengrija, Rumunija, Jungtinė Karalystė (vieni universitetai kalba apie paklausą konkrečiau negu likusieji) ir Lichtenšteinas. Apie būtinybę įtraukti darbdavius arba su jais konsultuotis aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose konkrečiai kalba Belgija (prancūzakalbė bendruomenė), Bulgarija, Čekijos Respublika, Graikija, Airija, Prancūzija, Italija, Latvija, Lietuva, Austrija (tik kolegijos), Lenkija, Slovėnija, Juodkalnija, Norvegija ir Turkija.

Antruoju atveju aukštosios mokyklos traktuojamos kaip atsakingos už „*pajėgių įsidarbinti*“ absolventų parengimą. Kalbant apie absolventų galimybes įsidarbinti, Europos valstybių politikose ir aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose taip pat galima išskirti du pirmiau aptartus požiūrius (orientuotas į užimtumą arba kompetenciją).

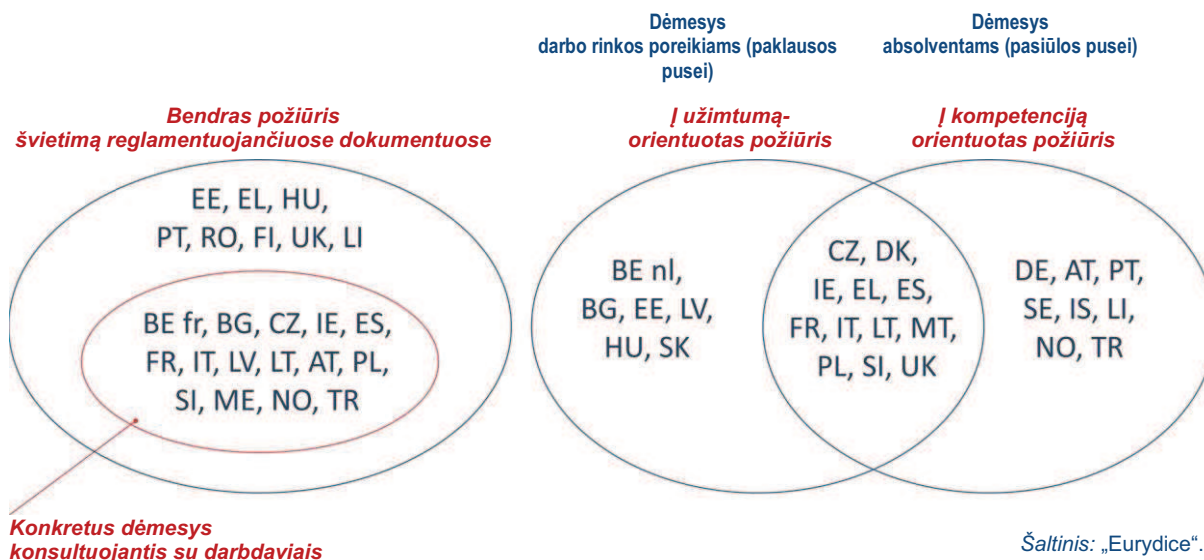
Į užimtumą orientuotame požiūryje dėmesys sutelkiamas tiesiogiai į absolventų užimtumo perspektyvas: aukštosios mokyklos atsakingos už tai, kad parengtų absolventus įsidarbinti. Tokiais atvejais aukštosios mokyklos dažnai vertinamos pagal absolventų užimtumo rodiklius. Į užimtumą orientuotą požiūrį rasime Belgijoje (flamandų bendruomenė), Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Estijoje, Airijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje).

Į kompetenciją orientuotame požiūryje akcentuojama aukštųjų mokyklų pareiga ugdyti absolventų įgūdžius ir gebėjimus, kurie būtini, norint rasti darbą. Vis dėlto verta paminėti, kad šie požiūriai nėra vienas kitam prieštaraujantys ir dažnai egzistuoja lygiagrečiai. Tais atvejais į kompetenciją orientuotame požiūryje išdėstomi būdai, kaip aukštosios mokyklos gali gerinti absolventų galimybes įsidarbinti. Į kompetenciją orientuotas požiūris paplitęs Čekijos Respublikoje, Vokietijoje, Airijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Lietuvoje, Maltoje, Austrijoje, Slovėnijoje, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje ⁽¹²⁾, Islandijoje, Lichtenšteine, Norvegijoje ir Turkijoje.

Neatsižvelgiant į jų pabrėžiamą poziciją arba požiūrį, Europos valstybės dažniausiai kalba apie klausimus, susijusius su galimybėmis įsidarbinti, iš aukštųjų mokyklų arba visos studentijos perspektyvos. Taigi šis galimybių įsidarbinti darbotvarkės aspektas yra palyginti aukšto lygio politikos klausimas.

⁽¹²⁾ Jungtinėje Karalystėje Anglijos verslo, inovacijų ir įgūdžių departamentas priėmė Yorke pateiktą galimybės įsidarbinti apibrėžtį (Yorke, 2006).

4.1 pav. Pozicijos ir požiūriai į aukštųjų mokyklų absolventų galimybes įsidarbinti, 2012–2013

Didžioji dauguma valstybių neskiria didesnio dėmesio konkrečių, pernelyg mažai atstovaujamų visuomenės grupių galimybėms įsidarbinti. Išimtis yra Estija, Graikija ir Jungtinė Karalystė. Pavyzdžiui, Estijoje taikomos priemonės, kuriomis pailginamas studijų laikas studentams, kurie ne itin gerai moka valstybinę kalbą, taip pat žmonėms su negalia ar turintiems mažų / neįgalių vaikų. Graikija vykdo konkrečius veiksmus, kuriais siekiama didinti studentų praktinio mokymo apimtį, be to, taiko specialias priemones studentams su specialiaisiais poreikiais, mažumų atstovams, užsieniečiams arba asmenims iš kitų pažeidžiamų visuomenės grupių. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) studentams su negalia sudaromos specialios sąlygos naudotis karjeros ugdymo, informavimo ir orientavimo paslaugomis. Be to, 2010 m. Anglijos aukštojo mokslo finansavimo taryba (angl. HEFCE) skyrė finansavimą programai, kuria buvo siekiama paremti socialiai nuskriaustų studentų stažuotes, siekiant plėsti galimybes įgyti profesiją.

4.2. Reagavimas į darbo rinkos poreikius

Aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose keletas valstybių pabrėžė, kad aukštosios mokyklos turėtų reaguoti į darbo rinkos poreikius. Informacija apie paklausą darbo rinkoje gaunama dažniausiai iš dviejų rūšių šaltinių: darbo rinkos prognozių ir darbdavių arba jų organizacijų. Šiame skirsnyje paeiliui aptariama susijusi praktika.

4.2.1. Darbo rinkos prognozavimas kaip informacijos šaltinis

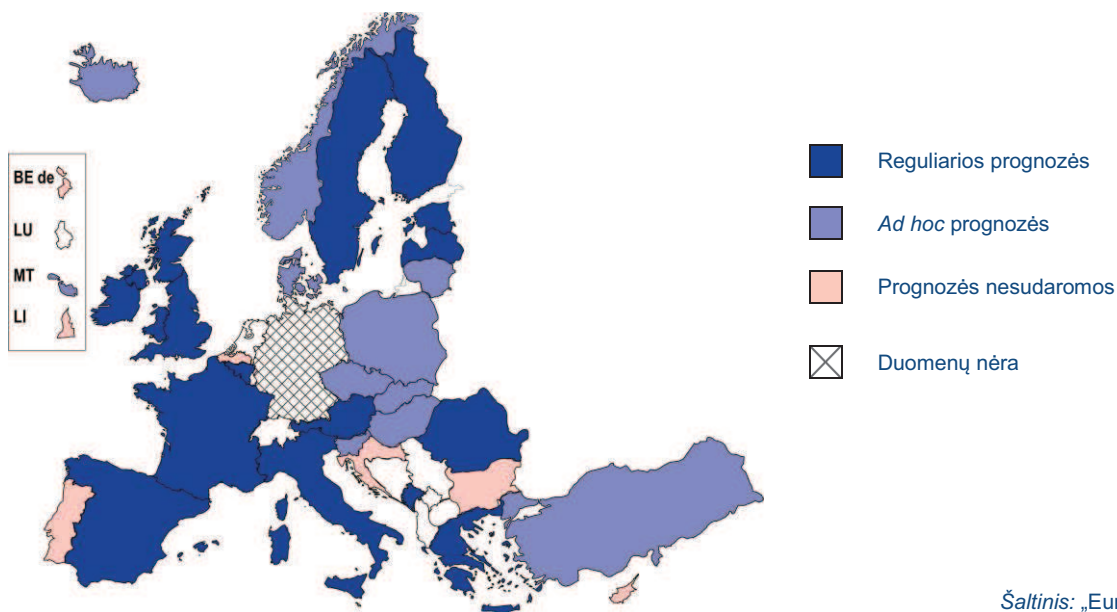
Darbo rinkos prognozavimas yra dažnai pasitelkiamas būdas numatyti darbo rinkos poreikius įgūdžių paklausos ir pasiūlos prasme. Darbo rinkos prognozės paprastai sudaromos pagal profesijas ir kvalifikacijų lygmenis. Remiantis CEDEFOP duomenimis (2008), tokia prognozių sudarymo praktika dažniausiai naudinga dviem tikslams: atlieka „politikos funkciją“ – suteikia informacijos politikos planavimo specialistams, ir „informacinę funkciją“ – padeda orientavimo ir informavimo tarnyboms gauti žinių apie tendencijas darbo rinkoje. Kalbant apie aukštąsias mokyklas, tai reiškia, kad darbo rinkos prognozės gali daryti įtaką programų planavimui ir valdymui, kaip antai studijų programų kūrimui, valstybės finansuojamų vietų skaičiaus nustatymui arba valstybinio finansavimo skirstymui. Be to, orientavimo ir informavimo tarnybos gali padėti (potencialiems) studentams susiorientuoti ir pasirinkti „paklausesnes“ studijų kryptis.

Be abejonės, šiandienos pasaulinė „žinių ekonomika“ gali pasikeisti gerokai greičiau, negu geba numatyti darbo rinkos prognozės. Darbo rinkos prognozės visada grindžiamos ankstesnėmis tendencijomis; jas sudarant neįmanoma numatyti didesnių paklausos pokyčių dėl ekonominių realiųjų pasikeitimų (pvz., ekonomikos krizės). Galų gale patys aukštųjų mokyklų absolventai gali keisti darbo pasaulį, o jų inovacinį pajėgumą sudėtinga atsižvelgti. Be to, nors darbo rinkos prognozės sudaromos atskiroms valstybėms, ES teritorijoje darbo rinka darosi vis labiau „europinė“. Taip pat, kaip aptarta anksčiau, studentų per aukštojo mokslo studijas įgyjami gebėjimai gali būti svarbesni nei galiausiai gaunama kvalifikacija⁽¹³⁾. Todėl klievimasis darbo rinkos prognozėmis turi savų ribojimų.

Darbo rinkos prognozės, su keliomis išimtimis (Bulgarija, Kroatija, Portugalija ir Lichtenšteinas), sudaromos nacionaliniu ir (arba) regioniniu lygmenimis didesnėje dalyje Europos valstybių.⁽¹⁴⁾ Kaip parodyta 4.2 pav., darbo rinkos prognozės sudaromos *ad hoc* būdu 10 valstybių, o trylikoje egzistuoja reguliari, nusistovėjusi sistema. Lietuvoje reguliaraus darbo rinkos prognozių sudarymo sistema šiuo metu kuriama.

Visgi tokia darbo rinkos informacija planuodamos aukštojo mokslo politiką Europos valstybės sistemingai naudojasi palyginti retai. Vos 11 valstybių (Airija, Prancūzija, Italija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Rumunija, Suomija, Jungtinė Karalystė, Juodkalnija ir Norvegija) pranešė, kad jų švietimo įstaigos atsižvelgia į darbo rinkos informaciją vykdydamos aukštojo mokslo planavimą ir valdymą.

4.2 pav. Darbo rinkos prognozavimas Europos valstybėse, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Dažniausiai darbo rinkos prognozėse pateikta informacija naudojama nustatant *valstybės finansuojamų vietų skaičių* kai kuriose arba visose studijų programose. Taip yra septynių valstybių švietimo sistemose: Latvijoje, Lietuvoje, Rumunijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje), Juodkalnijoje ir Norvegijoje. Airijoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) sritims, kuriose nustatytas įgūdžių poreikis, arba dalykams, kurie laikomi „strategiškai svarbūs“, skiriamas *papildomas finansavimas*.

⁽¹³⁾ Keliose valstybėse buvo dėta šiek tiek pastangų įtraukti bendruosius įgūdžius į darbo rinkos prognozių sudarymo modelius, tačiau įdiegti tai praktikoje gana sudėtinga (Gács ir Bíró, 2013).

⁽¹⁴⁾ Darbo rinkos prognozių sąrašas ir susiję tyrimai pagal šalis pateikiami ES įgūdžių panoramoje: <http://euskillspanorama.ec.europa.eu/>.

Airijoje Būsimų įgūdžių poreikio ataskaitomis remiamasi ruošiant konkretų tikslinį finansavimą ir švietimo programas, sprendžiant atsirandančių įgūdžių poreikio klausimą. Tarp tokių iniciatyvų yra „Traplino“ ir „IKT įgūdžių gerinimo“ programos. „Traplino“ teikia iššėstines aukštojo mokslo studijas bedarbiams tuose regionuose, kur nustatoma tam tikrų įgūdžių stygius darbo rinkoje arba galimybių įsidarbinti stoka. Absolventų IKT įgūdžių gerinimo programos organizuojamos darbo ieškantiems absolventams. Pastaroji programa vykdoma įgyvendinant bendrą pramonės ir valdžios sektorių IKT veiksmų planą, siekiant ugdyti šalyje aukšto lygio IKT įgūdžius turinčius darbuotojus.

Jungtinėje Karalystėje Anglijos aukštojo mokslo finansavimo taryba seka vadinamųjų „strategiškai svarbių ir pažeidžiamų dalykų“ (angl. SIVS), tarp kurių yra gamtos mokslai, matematika ir technologijos (angl. STEM), šiuolaikinės užsienio kalbos ir kiekybiniai sociologiniai tyrimai, programų pasiūla. Vyriausybė rūpinasi, kad pirmenybė būtų teikiama tiems dalykams, kuriems reikalinga parama, kad būtų išvengta nepageidaujamo teikimo masto sumažėjimo. 2012 m. HEFCE užsakė atlikti tyrimą, kaip kitos šalys su panašiu į Anglijos aukštojo mokslo finansavimu ir studentų finansavimo sistema nustato ir mažina grėsmes tam tikriems dalykams arba įgūdžiams, ir nustatyti priimtus politikos požūrius. HEFCE taip pat papildomai finansuoja brangiai kainuojančių STEM dalykų dėstymą, įskaitant priemoką už tuos dalykus, kuriuos dėstyti kainuoja brangiausiai (chemija, fizika, chemijos inžinerija ir mineralai, metalurgija ir medžiagų inžinerija). Ši iniciatyva padidino bendrą 2012–2013 m. STEM dalykams skirtą finansavimą. Be to, HEFCE finansavo 7,3 mln. svarų sterlingų programą „Keliai į kalbas“, kuria buvo siekiama skatinti Anglijoje mokyti šiuolaikinių užsienio kalbų ir kuri tęsėsi iki 2013 m. liepos mėn.

4.2.2. Darbdavių dalyvavimas

Dar vienas būdas įtraukti darbo rinkos informaciją į aukštąjį mokslą yra konsultuotis su darbdaviais, jų organizacijomis ir verslo atstovais bei įtraukti juos į įvairius aukštojo mokslo studijų programų kūrimo ir vertinimo etapus. Darbdavių dalyvavimas yra labiau decentralizuota užtikrinimo, kad studijų programos atitiks darbo rinkos poreikius, priemonė.

Šiame skirsnyje nagrinėjamas darbdavių dalyvavimas trijose srityse: studijų turinio kūrimas, dėstymas ir narystė sprendimų priimamuosiuose arba patariamuosiuose organuose nacionaliniu, regioniniu, sektoriaus arba instituciniu lygmenimis. Darbdavių dalyvavimas išoriniame kokybės užtikrinime aptartas 4.1 sk.

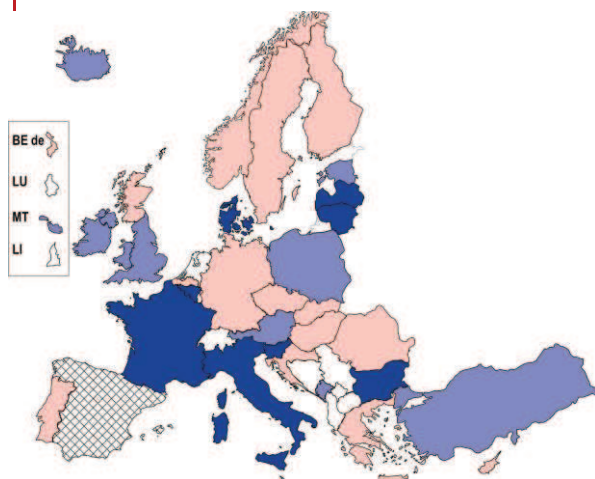
Darbdavių dalyvavimą bent vienoje šių trijų sričių privaloma užtikrinti 18 švietimo sistemų. Iš jų darbdavių dalyvavimas sprendimų priimamuosiuose arba patariamuosiuose organuose reikalaujamas 16 švietimo sistemų (žr. 4.3c pav.). Tai gali būti nacionaliniai (pvz., Prancūzijoje, Latvijoje, Slovėnijoje arba Suomijoje), regioniniai (pvz., Italijoje), sektoriaus (pvz., Juodkalnijoje) arba instituciniai (pvz., Lietuvoje, Austrijoje, Švedijoje arba Norvegijoje) organai. Darbdavių dalyvavimas kuriant studijų turinį privalomas septyniose švietimo sistemose, jų įtraukimas į dėstymo veiklą – penkiose.

Vis dėlto darbdaviai gali dalyvauti aukštojo mokslo planavimo ir programų kūrimo veikloje netgi tada, jei to nereikalauja centrinės valdžios institucijos. Praktikoje darbdavių dalyvavimas studijų turinio kūrimo ir dėstymo veikloje arba narystė sprendimų priimamuosiuose ar patariamuosiuose organuose paplitusi gerokai plačiau, negu reikalaujama pagal įstatymus. Vėlgi, kaip parodyta 4.3c pav., dažniausiai pasitaiko darbdavių narystė sprendimų priimamuosiuose ar patariamuosiuose organuose: 22 švietimo sistemose įprasta, kad darbdaviai dalyvauja tokių organų veikloje. 19 švietimo sistemų darbdaviai įtraukiami į studijų turinio kūrimą, o dažnai prisideda prie dėstymo veiklos 15 švietimo sistemų.

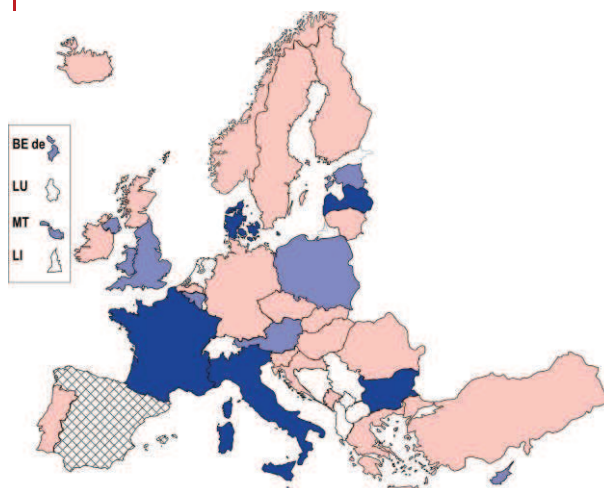
Darbdavių dalyvavimą galima palengvinti universitetų ir verslo bendradarbiavimo projektais. Finansinėmis priemonėmis valdžios institucijos gali užtikrinti paskatas ir aukštosioms mokykloms, ir verslo organizacijoms drauge plėtoti inovatyvius projektus. Kai kuriose valstybėse (pvz., Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje) aukštųjų mokyklų ir įmonių bendradarbiavimo projektams finansinė parama gali būti skiriama tiesiogiai. Kitos šalys yra įsteigusios specialius centrus (pvz., Inovacijų ir ryšių biurą Graikijoje arba Technologijų perdavimo centrą Latvijoje), kurių funkcija yra palengvinti universitetų ir verslo įmonių bendradarbiavimą.

2013 m. **Danijos** Vyriausybė skyrė 40 mln. kronų (5,3 mln. eurų) paremti universitetinių koledžų ir verslo akademijų inovacijų projektus, įgyvendinamus bendradarbiaujant su valstybinėmis ir privačiomis įmonėmis. Projektais siekiama paskatinti praktika grįstų inovacijų ir žinių veiklos plėtrą. Didžiausias dėmesys juos įgyvendinant bus skiriamas konkrečioms praktinėms problemoms įmonėse, o dėstytojai ir studentai bus skatinami stiprinti studentų inovacinius gebėjimus ir kurti švietimo programas. Norėdamos dalyvauti, įmonės turės prisidėti prie projektų nemenku finansiniu indėliu.

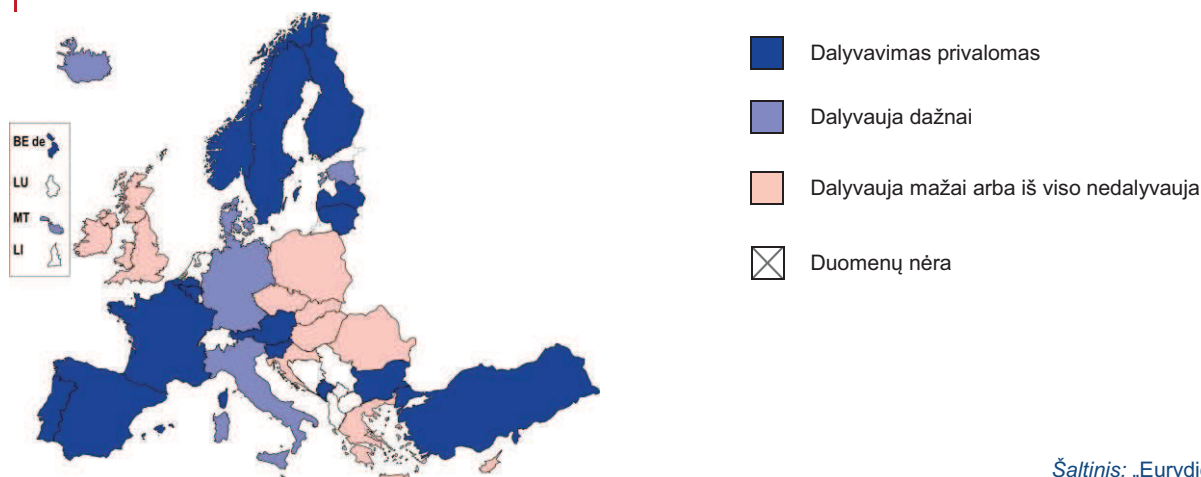
4.3a pav. Darbdavių dalyvavimas studijų turinio kūrime, 2012–2013

4.3b pav. Darbdavių dalyvavimas dėstytojų veikloje, 2012–2013

4.3c pav. Darbdavių dalyvavimas planavimo ir valdymo veikloje sprendimų priimamuosiuose arba patariamuosiuose organuose, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Ispanija: 4.3a/b pav. Darbdavių dalyvavimą reglamentuoja atskiri autonominiai regionai.

Prancūzija: reikalaujama tik profesiniame ir techniniame aukštajame moksle.

Slovėnija: 4.3b pav. Taip pat reikalaujama, kad darbdaviai dalyvautų dėstytojų dėstytojų veikloje trumposiose aukštojo mokslo studijų programose.

Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): 4.3c pav. Tokia veikla pasitaiko, tačiau informacijos apie jos mastą centriniu lygmeniu nėra.

Graikijoje pagal Švietimo ir mokymosi visą gyvenimą veiksmų programą, įgyvendinamą pagal Nacionalinį strateginių krypčių planą (2007–2013), finansuojami inovacijų ir ryšių biurai. Šių biurų paskirtis yra sudaryti lengvesnes sąlygas užmegzti ryšius tarp švietimo sektoriaus ir darbo rinkos, plėtojant komunikavimo kanalus, kuriant tinklus ir bendradarbiaujant su verslo įmonėmis, darbdavių organizacijomis ir plačiąja visuomene, o taip pat teikiant visapusę paramą ir orientavimo paslaugas studentams bei absolventams,

kad jie galėtų geriau planuoti tolesnes studijas ir asmeninę karjerą. Bendras šiam tikslui skirtas biudžetas siekia 10 mln. eurų. Programa, veikiančia 39 aukštosiose mokyklose, pasinaudojo daugiau negu 150 000 studentų.

Be to, inovacijų ir verslininkystės skyriai siekia stiprinti universitetų ir pramonės partnerių bendradarbiavimą bei skatinti tyrimus su verslumu susijusiose srityse. Jų tikslas yra ugdyti studentų pagrindinius bei specialiuosius verslumo įgūdžius ir gebėjimus. Bendras šiai veiklai skirtas biudžetas sudaro 9,97 mln. eurų. Jau yra įsteigti 33 skyriai, o veikloje, kuriai skirta parama, dalyvavo per 37 000 studentų.

Latvijoje, gavus dalį reikiamų lėšų, įsteigti devyni technologijų perdavimo centrai. Jų tikslas yra lengvinti universitetų, pramonės ir mokslo institucijų bendradarbiavimą.

Jungtinėje Karalystėje Anglijos aukštojo mokslo finansavimo taryba valdo lėšas aukštojo mokslo inovacijoms (angl. HEIF), kurių metinė vertė siekia 150 mln. svarų sterlingų. Lėšos skirstomos siekiant paskatinti AM didinti sąveiką su verslo įmonėmis, visuomeninėmis ir trečiojo sektoriaus organizacijomis, bendruomenių organais ir plačiąja visuomene. Finansavimo paskirtis yra remti keitimosi žiniomis veiklą, kuri daro ekonominį ir socialinį poveikį. Šiuo metu aukštojo mokslo prioritetas yra skatinti veiklą, kuri gali padėti augti šalies ekonomikai.

Kai kuriose valstybėse taip pat organizuojamos specialios laipsnį suteikiančios programos, kurių paskirtis yra būtent tenkinti darbdavių reikalavimus. Tokių programų studijų turinys kuriamas drauge su darbdaviais.

Prancūzijoje universitetai nuo 1999 m. suteikia profesinio bakalauro laipsnį, kuriuo pirmiausia siekiama užtikrinti studentų galimybes įsidarbinti. Ši kvalifikacija suteikia galimybę organizuoti studijas, kurios parengtos ir organizuojamos palaikant glaudžius partnerystės ryšius su darbdaviais. Universiteto reikalaujama teikti paraišką profesinio bakalauro laipsnį suteikiančiai programai kurti, kurią nagrinėja valstybinė ekspertų komisija. Komisija sudaroma trejiems metams, ją sudaro po lygiai profesinę patirtį turinčių ekspertų ir universitetų atstovų.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) nuo 2001–2002 m. suteikiama profesinė aukštojo mokslo kvalifikacija, kuri gali būti įgyjama po dvejus metus truncančių studijų aukštojoje mokykloje, siūlančioje lanksčius ir prieinamus būdus studijuojant įgyti darbo rinkoje paklausius įgūdžių. Be to, **Anglijos** aukštojo mokslo finansavimo taryba turi darbo jėgos ugdymo programą, kurios vienas tikslų yra kurti ir organizuoti aukštojo mokslo studijų programas bendradarbiaujant su darbdaviais. Daugiau informacijos apie projektus, kuriuose dalyvauja darbdaviai ir kuriuose didžiausias dėmesys skiriamas aukštojo mokslo studijų programų kūrimui bei organizavimui bendradarbiaujant su darbdaviais pateikiama HEFCE svetainėje ⁽¹⁵⁾.

4.3. Absolventų galimybių įsidarbinti stiprinimas

Žvelgiant iš pasiūlos pusės, požiūris į aukštojo mokslo absolventų galimybes įsidarbinti yra susijęs su absolventų perspektyvomis ir (arba) jų gebėjimais, kurie didina galimybes įsidarbinti. Šiame skirsnyje nagrinėjami du pagrindiniai absolventų galimybių įsidarbinti gerinimo būdai: praktinio mokymo ir stažuotčių įtraukimas į studijų programas ir profesinio orientavimo paslaugų teikimas.

4.3.1. Praktinis mokymas ir stažuotės

Praktinis mokymas ir stažuotės laikomi vienais svarbiausių stiprinant absolventų galimybes įsidarbinti. Europos lyginamųjų tyrimų ir valstybių ataskaitų duomenimis, studentai, kurie prieš baigdami aukštąją mokyklą dalyvauja praktiniuose mokymuose, gali greičiau rasti darbą negu jų kolegos, neturintys atitinkamos darbo patirties (žr., pvz., Blackwell ir kt., 2001; Garrouste ir Rodrigues, 2012; Mason, Williams ir Cranmer, 2009; van der Velden ir Allen, 2011). Thomas ir Jones (2007) taip pat pabrėžia darbo patirties svarbą netradiciniams besimokantiejiems. Todėl svarbu panagrinėti, kaip Europos valstybės skatina aukštąsias mokyklas įtraukti į studijų programas struktūruotą darbo patirtį arba praktinius mokymus.

Europos Sąjungos Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ⁽¹⁶⁾ reglamentuojamas praktinio mokymo įtvirtinimas tam tikrose į profesiją orientuotose studijų programose (pvz., medicinos

⁽¹⁵⁾ Žr. <http://www.hefce.ac.uk/econsoc/employer/projects/>.

⁽¹⁶⁾ 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, OL L 255, 2005-09-30.

arba farmacijos studijos). Didesnėje dalyje valstybių, norint įgyti tokią profesinę kvalifikaciją patvirtinančią laipsnį, privaloma į studijų programą įtraukti praktinį mokymą.

Kitose studijų programose aukštosios mokyklos dažniausiai gali laisvai spręsti, ar įtrauks struktūruotą darbo patirtį ir ar toji patirtis bus laisvai pasirenkama, ar privaloma. Vis dėlto kai kurios valstybės riboja šią laisvę. Pavyzdžiui, Danijoje praktinis mokymas privalomas profesinio aukštojo mokslo akademijose ir universitetiniuose koledžuose, tačiau ne universitetuose. Kitose valstybėse praktinis mokymas būtinas tam tikrų rūšių laipsnį suteikiančiose programose (pvz., *licence professionnelle* Prancūzijoje). Lietuvoje visi pirmosios pakopos studijų studentai privalo atlikti praktiką. Juodkalnijoje akredituojant naują studijų programą aukštosios mokyklos privalo pateikti išankstines sutartis dėl bendradarbiavimo su verslo įmonėmis, kuriomis patvirtinamas studentų praktinis mokymas.

Didžioji dauguma valstybių negalėjo pateikti duomenų, kokia dalis studentų dalyvauja praktiniuose mokymuose arba stažuotėse. Iš šalių, kurios duomenis pateikė, dalyvavimas vienas didžiausių (100 proc.) Suomijoje, kur visose pirmosios pakopos politechnikos studijų programose numatyta bent trijų mėnesių stažuotė, o praktinis mokymas privalomas kai kurioms universitetų laipsnį suteikiančioms programoms. Dalyvavimo lygis ganėtinai aukštas Lietuvoje (100 proc. pirmosios pakopos studentų), Latvijoje (86 proc. pirmosios pakopos ir 14 proc. antrosios pakopos studentų įgyja darbo patirties praktiniuose mokymuose) ir Italijoje (beveik 60 proc. pirmosios pakopos ir 56 proc. antrosios pakopos studentų).

Vis dėlto be tokių – dažniausiai trumpalaikių – struktūruotų stažuotčių, yra ir kitų priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad studijuodami studentai įgytų profesinės patirties. Pavyzdžiui, Prancūzijoje studentai gali dalyvauti dvilypėje studijų sistemoje (*alternance*), kurioje teorinės studijos aukštosiose mokyklose derinamos su darbe įgyjama profesine patirtimi. Šiuo atveju studentai visą studijų laiką dirba pagal darbo sutartis. Šiuo metu 7 proc. studentų universitetuose studijuoja pagal aukštojo mokslo studijų programas būtent tokiu būdu.

Šalių vyriausybės ne tik per reguliavimą gali skatinti, kad darbo patirtis taptų sudėtine vis didesnio skaičiaus aukštojo mokslo programų dalimi. Daugelis valstybių siūlo finansines paskatas aukštosioms mokykloms ir darbdaviams, kad jie didintų stažuotčių skaičių. Šios iniciatyvos atviros visiems studentams, ir dažnai tai reiškia, kad praktinio mokymo sąnaudos, bent jau iš dalies, dengiamos iš valstybių lėšų (pvz., Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Bulgarijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Italijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje).

Bulgarija vykdo studentų stažuotčių projektą pagal Žmogiškųjų išteklių ugdymo veiksmų programą. Projektu siekiama užtikrinti praktinį mokymą realioje darbo aplinkoje. Jame gali dalyvauti nuolatiniai ir išėstinių studijų studentai. Finansavimas teikiamas studentų, akademinių kuratorių iš universitetų ir kuratorių iš darbdavio organizacijos darbo užmokesčiui kompensuoti.

Graikijoje pagal Nacionalinį strateginių krypčių planą (2007–2013) Švietimo ir mokymosi visą gyvenimą veiksmų programos kontekste, siekiant didinti dalyvaujančių studentų skaičių ir paraginti daugiau darbdavių siūlyti stažuotes, kuriama skatinimo priemonių sistema. Bendras veiklai skirtas biudžetas sudaro 82,5 mln. eurų. Be to, inovacijų ir ryšių biurui, kurie veikia aukštosiose mokyklose, taip pat organizuoja studentų praktinį mokymą.

Kroatijoje Užimtumo skatinimo įstatymu (2012) suteikta galimybė darbdaviams sudaryti sutartis, kurių bendra trukmė gali būti iki 12 mėn., su aukštųjų mokyklų absolventais, kurie neturi jokios darbo patirties, naudojantis vadinamąja „susitarimo dėl profesinio rengimo darbui neįdarbinant“ schema. Šiuo laikotarpiu darbdaviai atleidžiami nuo visų mokesčių ir kitų įmokų (sveikatos draudimo ir pan.) už šiuos darbuotojus, ir tokiems stažuotojams valstybė iš biudžeto kas mėnesį moka maždaug po 200 eurų. Siekiama sudaryti sąlygas aukštųjų mokyklų absolventams, kurie neturi darbo patirties, įgyti pradinės darbo patirties ir taip tapti patrauklesniems darbdaviams.

Lietuvoje praktinio mokymo diegimas skatinamas per Nacionalinę studijų programą: parama skiriama abiejų pakopų ir visų sričių studijų studentų praktiniam mokymui privačiose ir valstybinėse įmonėse, įstaigose ir organizacijose. Keliamas tikslas ugdyti studentų verslumo įgūdžius, o taip pat kurti AM ir įvairių socialinių partnerių partnerystes. Į šią paramą gali pretenduoti visos darbdavių asociacijos, kurios palaiko partnerystės ryšius su AM, įmonės ir organizacijos. Be to, per Tyrėjų karjeros programą remiamos

mokslininko karjeros nusiteikusių siekti studentų mokslinės praktikos. Pagal šią priemonę finansuojamos abiejų pakopų ir visų sričių studijų studentų stažuotės bei praktinis mokymas pirmaujančiose šalies mokslo grupėse ir įstaigose.

Lenkijos Aukštojo mokslo ir studijų ministerija ir Nacionalinis tyrimų ir plėtros centras (vyriausybė agentūra) 2013 m. pristatė naują programą, kuria siekiama remti aukštąsias mokyklas, suteikiant studentams stažuotes. Lėšos konkurso tvarka skiriamos įstaigoms, kurios yra parengusios geriausias mokymo programas kartu su pramonės sektoriaus įmonėmis. Per bandomąją naujosios programos etapą bus finansuotas mažiausiai trijų mėnesių mokymas bendrovėse maždaug 10 000 studentų. Programos biudžetas sudaro 50 mln. Lenkijos zlotų (apie 12 mln. eurų).

Jungtinėje Karalystėje Anglijos aukštojo mokslo finansavimo taryba įgyvendino keletą finansavimo programų, skirtų padėti verslo įmonėms rasti būtinų įgūdžių turinčius darbuotojus, o taip pat padėti absolventams įgyti įgūdžių, kurie padėtų įsidarbinti, pvz., stažuotės pirmosios ir antrosios pakopos studentams. Vienoje tokių programų 2010-aisiais HEFCE paskirstė 1 mln. svarų sterlingų 30 aukštųjų mokyklų, siekdama paremti pirmosios pakopos palankių sąlygų neturinčius studentus, kad jie galėtų padirbėti profesinėse organizacijose, ir plėsti galimybes siekti profesijos. Pagal šią iniciatyvą įvyko 850 stažuotčių.

Nuo 2010 m. „Priimk stažuotoją“ programą vykdo Škotijos viešosios politikos centras, kuris suveda absolventus su verslo įmonėmis, siūlančiomis mokamas, prasmingas ir karjerai naudingas stažuotes **Škotijoje**.

4.3.2. Profesinis orientavimas

Darbo rinkos informacijos teikimas, profesinis orientavimas arba studentų kuravimas – dar vienas būdas stiprinti absolventų galimybes įsidarbinti. Kaip jau buvo minėta, profesinis orientavimas vertinamas kaip itin svarbus netradiciniams besimokantiejiems (Thomas ir Jones, 2007), ypač jeigu organizuojamas per visą studento studijų ciklą.

4.4 pav. Profesinio orientavimo teikimas per visą studento studijų ciklą, 2012–2013

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	HR	IT	CY	LV	LT
AM *	●	○	●	●	○	●	:	●	●	●	●		●	●	○	●
Išorinis **		●		○			:	●				●		●		●
	HU	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	ME	NO	TR
AM *	●	○	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Išorinis **		●		●	○		●	●	●		●		●			●

● Visiems studentams ○ Kai kuriems studentams

* : profesinis orientavimas organizuojamas studentams aukštosios mokyklose; ** : studentams siūlomas išorinis profesinis orientavimas; *** : tik paskutiniame kurse aukštojoje mokykloje.

Šaltinis: „Eurydice“.

Kaip parodyta 4.4 pav., profesinis orientavimas teikiamas per visą studento studijų aukštojoje mokykloje laiką beveik visose valstybėse. Išimtyms yra vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė, kur profesinis orientavimas organizuojamas tik paskutiniame kurse prieš baigiant studijas, Čekijos Respublika, Latvija ir Portugalija, kur aukštosios mokyklos visiškai autonomiškai sprendžia dėl profesinio orientavimo tarnybų steigimo, Kroatija, kur prieinamos tik išorės paslaugos, ir Malta, kurioje tik kai kurie studentai gali pasinaudoti vidaus profesinio orientavimo tarnybų paslaugomis, tačiau visiems prieinamas išorinis profesinis orientavimas.

Orientavimo tarnybos dažniausiai atviros visiems studentams ir reaguoja į individualius studentų poreikius. Vienintelės valstybės, kurios pranešė apie tikslinį profesinį orientavimą, buvo Graikija ir Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija). Graikijoje inovacijų ir ryšių biurai, atsakingi už profesinį orientavimą ir konsultavimą, teikia specialias paslaugas studentams ir absolventams iš visuomenės grupių, kurios susiduria su nepalankiomis sąlygomis, kad pastarieji galėtų ugdytis profesinę kvalifikaciją, o taip pat padeda vykdyti jų profesinę integraciją. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje), siekiant užtikrinti, kad jiems būtų sudaromos tokios pat sąlygos, kaip ir kitiems studentams, ypač remiami studentai su negalia.

Profesinio orientavimo paslaugos aukštosiose mokyklose rečiau teikiamos absolventams ir alumnams. Kaip vaizduojama 4.5 pav., profesinio orientavimo paslaugos prieinamos visiems studentams aukštosiose mokyklose 18 švietimo sistemų, o kai kurie absolventai gali pasinaudoti tokiais paslaugomis aštuoniose švietimo sistemose. Prancūzijoje greta bendrųjų alumnų orientavimo paslaugų *grandes écoles* taip pat teikiamos konkrečios absolventų stažuotių paslaugos.

Absolventų profesinis orientavimas visiškai pavestas išorės tarnyboms vokiškai kalbančiojoje Belgijos bendruomenėje, Estijoje, Kroatijoje, Lietuvoje, Maltoje ir Švedijoje. Airijoje, Rumunijoje ir Norvegijoje tokios paslaugos išvis neteikiamos.

4.5 pav. Profesinis orientavimas absolventams ir (arba) alumnams, 2012–2013

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	HR	IT	CY	LV	LT
AM *	●		○	○	○	●	:			●	●		●	●	○	
Išorinis **		●		●			:	●			●	●		●	●	●
	HU	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	ME	NO	TR
AM *	○		●	○	○	-	●		●		●	●	●	●	-	●
Išorinis **		●		●	○	-	○	●	●	●	●	●	●		-	●

● Visiems studentams ○ Kai kuriems studentams - Nvykdoma

* : profesinis orientavimas teikiamas absolventams AM; ** : profesinį orientavimą absolventams siūlo išorės įstaigos

Šaltinis: „Eurydice“.

4.4. Galimybės įsidarbinti vertinimas

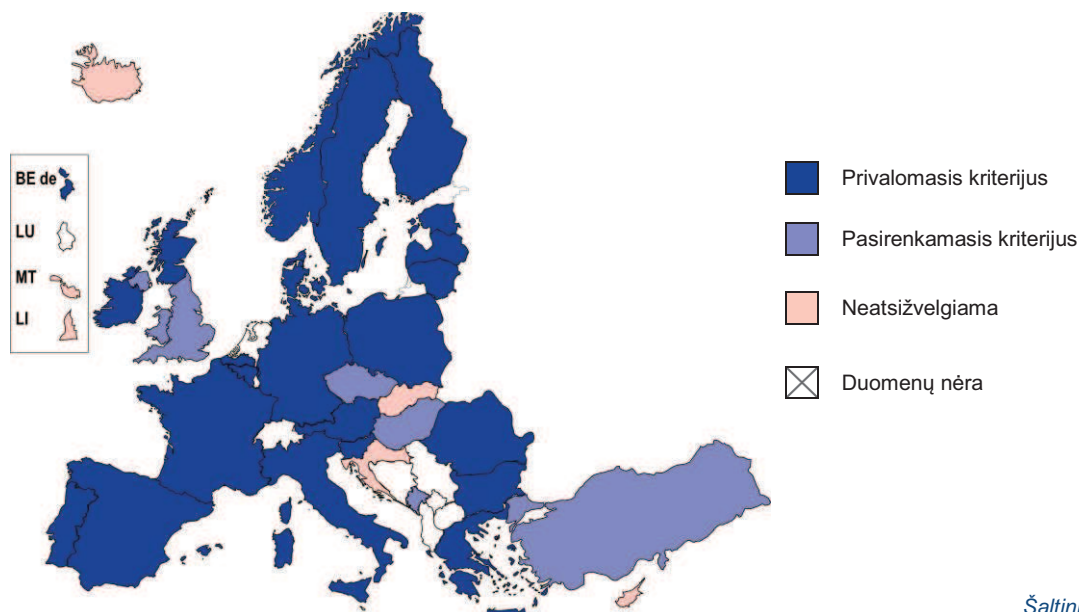
Aukštųjų mokyklų pasiektus rezultatus galimybių įsidarbinti aspektu dažnai vertina išorės institucijos. Aukštojo mokslo kokybės vertinime gali būti naudojami galimybės įsidarbinti kriterijai. Labiausiai išsiskiria atvejai, kai galimybės įsidarbinti kriterijai naudojami išoriniuose kokybės užtikrinimo procesuose. Be to, keletas valstybių yra nustačiusios kitas vertinimo, kaip aukštosios mokykloms sekasi rengti įsidarbinti galinčius absolventus, procedūras. Šiame skirsnyje pateikiama tokių vertinimo procesų apžvalga.

4.4.1. Kokybės užtikrinimas

Kokybės užtikrinimas yra pagrindinė priemonė, kuria švietimo institucijos gali paskatinti aukštąsias mokyklas stiprinti absolventų galimybes įsidarbinti. Iš tiesų, kaip parodyta 4.6 pav., didžiojoje daugumoje valstybių aukštosios mokyklos privalo teikti kokybės užtikrinimo agentūroms su galimybėmis įsidarbinti susijusią informaciją prieš pradedant programos akreditaciją arba vykdant tęstinį įstaigų ir (arba) programų vertinimą. Su galimybėmis įsidarbinti susijusi informacija pasirenkamai svarstoma vertinimo procese devyniose švietimo sistemose. Prie jų būtų galima pridėti ir Vengriją, kur akreditacijos procedūrose vertinama galimybė įsidarbinti, tačiau minimalių reikalavimų, susietų su šiais kriterijais, nėra. Šešiose valstybėse tokie kriterijai į kokybės užtikrinimo procedūras neįtraukti.

Su galimybėmis įsidarbinti susietuose kokybės standartuose dėmesys gali būti kreipiamas į įvairiausias aspektus. Aukštųjų mokyklų gali būti reikalaujama įrodyti, kad programos aktualios darbo rinkoje ir tenkina esamą poreikį (pvz., Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Italijoje, Austrijoje (akreditacijos atveju, vertinant koleginių studijų turinį; universitetams neprivaloma) ir Slovėnijoje). Kitais atvejais aukštosios mokyklos privalo pateikti įrodymus, kad jos įtraukia darbdavius į programų kūrimą arba atsižvelgia į jų požiūrį (pvz., Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Bulgarijoje, Danijoje, Estijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Šveicarijoje ir Norvegijoje). Keletame valstybių aukštosios mokyklos turi nuolat teikti duomenis apie absolventų užimtumą arba įrodyti, kad yra įdiegusios stebėsenos arba sekimo sistemą (pvz., Bulgarijoje, Danijoje, Estijoje, Airijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Latvijoje ir Lietuvoje). Italijoje kokybės užtikrinimo agentūra tikrina, ar yra studentų tarnybos, galinčios padėti absolventams pereiti į darbo rinką.

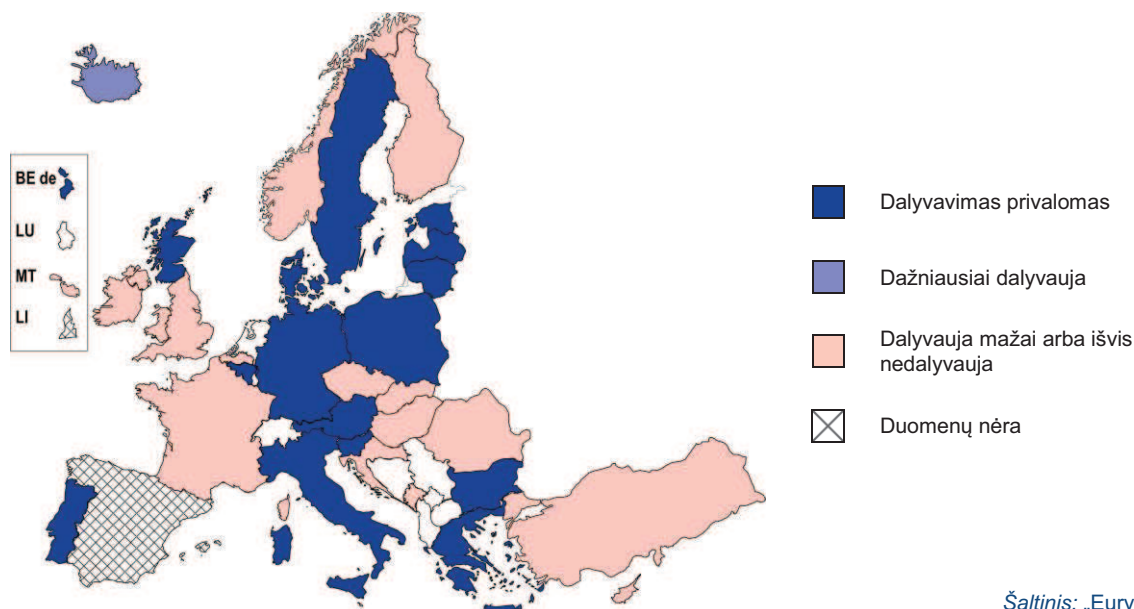
4.6 pav. Su galimybėmis įsidarbinti susiję kriterijai kokybės užtikrinimo procedūrose, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Kitas būdas užtikrinti, kad galimybių įsidarbinti kriterijai – programų aktualumas darbo rinkai arba darbdavių dalyvavimas programų kūrimo – būtų svarstomi vertinimo procese, yra įtraukti darbdavius į išorinio kokybės užtikrinimo procedūras. Darbdaviai dalyvauja išorinio kokybės užtikrinimo procesuose bene pusėje švietimo sistemų (žr. 4.7 pav.), ir beveik visose jų tai yra privalomasis reikalavimas. Išimtys – vokiškai kalbančioji Belgijos bendruomenė ir Islandija, kur darbdaviai dalyvauja išorinio kokybės užtikrinimo veikloje, nors to formaliai nereikalaujama.

4.7 pav. Darbdavių dalyvavimas išoriniame kokybės užtikrinime, 2012–2013

Šaltinis: „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Ispanija: darbdavių dalyvavimo reglamentavimas yra autonominių regionų kompetencija.

Prancūzija: dalyvavimas privalomas tik inžinerinėse mokyklose.

4.4.2. Kiti vertinimo procesai ir finansinės schemas

Be formalių kokybės užtikrinimo procedūrų, keletas valstybių vykdo ir kitus studijų programų vertinimo pagal galimybių įsidarbinti kriterijus procesus. Tokio vertinimo pagrindą dažniausiai sudaro studentų ir absolventų apklausa, kai studentai ir (arba) absolventai gali įvertinti savo studijų programą, o taip pat pateikti smulkesnės informacijos apie perėjimą į darbo rinką. Absolventų apklausų ir stebėsenos sistemų pavyzdžiai išsamiau aptarti 4.3 skirsnyje.

Informacijos galima gauti ne tik iš studentų ir absolventų, bet ir iš darbdavių. Darbdavių apklausa gali atskleisti, kiek jie patenkinti po studijų priimtų darbuotojų gebėjimais ir kiek tie gebėjimai atitinka darbe keliamus reikalavimus. Darbdavių apklausa atliekama daugelyje Europos valstybių ⁽¹⁷⁾. Pavyzdžiui, Airija 2012 m. atliko pirmąją Nacionalinę darbdavių apklausą ir siekia įvesti reguliaraus aukštųjų mokyklų vertinimo sistemą.

Galiausiai dar vienas informacijos šaltinis gali būti pačios aukštosios mokyklos. Be to, kad organizuoja savų absolventų apklausas arba vykdo stebėseną, jos gali skelbti planus, kaip ketina gerinti savo absolventų galimybes įsidarbinti. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje Anglijos aukštojo mokslo finansavimo tarybos finansuojamos aukštosios mokyklos buvo paprašytos parengti galimybių įsidarbinti pranešimus – trumpas santraukas, ką jos ketina siūlyti studentams, kad palaikytų jų galimybes įsidarbinti, užimtumą ir karjerą.

Vienas svarbus tikslas, kurio siekiama tokiais vertinimo procesais, yra su galimybėmis įsidarbinti susijusios informacijos apie aukštojo mokslo studijų programas viešinimas. Su ja susipažinę, esami ir būsimi studentai sužinotų apie galimas karjeros perspektyvas. Pavyzdžiui, Bulgarija įkūrė Universitetų rangavimo sistemą ⁽¹⁸⁾, kurioje absolventų įsidarbinimas ir pajamos yra viena iš „karjeros ir aktualumo darbo rinkai“ sudėtinio rodiklio dalių. Arba štai Jungtinėje Karalystėje Unistats ⁽¹⁹⁾ svetainėje pateikiami aukštųjų mokyklų studijų programų duomenys, kurie leidžia potencialiems studentams palyginti informaciją pagal programas (žr. taip pat 4.3 sk.). Čia pateikiama informacijos apie buvusių studentų pasitenkinimą, profesinių įstaigų akreditaciją, absolventų darbovietes ir atlyginimus, o taip pat aukštųjų mokyklų galimybių įsidarbinti pranešimai. Be to, Aukštojo mokslo statistikos agentūra skelbia aukštųjų mokyklų veiklos rodiklius, kurių vienas yra absolventų užimtumo lygis.

Keletas valstybių (pvz., Čekijos Respublika, Estija (nuo 2016-ųjų), Ispanija, Italija, Austrija, Lenkija ir Suomija) taip pat yra sukūrusios arba kuria veiklos rezultatais grįsto arba tikslinio finansavimo sistemas, kuriose su galimybėmis įsidarbinti susijusi informacija ne tik pateikiama viešai, bet atitinkami kriterijai taip pat gali lemti aukštosios mokyklos gaunamas lėšas.

Čekijos Respublikoje AM tiesiogiai iš valstybės gaunamą biudžetą sudaro daug „eilučių“. Maždaug 80 proc. bendro iš valstybės gaunamo biudžeto yra vadinamoji „normatyvinė“ dalis. Apie 75 proc. normatyvinės dalies skiriama pagal finansavimo formulę, remiantis registruotų studentų skaičiumi, o apie 25 proc. normatyvinės dalies skiriama pagal vadinamuosius kokybinius rodiklius, kurių vienas yra absolventų užimtumo lygis.

Ispanijoje absolventų įtrauktis į darbo rinką yra vienas elementų, į kuriuos atsižvelgiama finansuojant universitetus. Rodikliai, kuriais matuojama įtrauktis į darbo rinką, yra šie: absolventų užimtumo lygis praėjus metams po baigimo, absolventų užimtumo lygis praėjus penkeriems metams po baigimo ir absolventų, kurie praėjus penkeriems metams po baigimo gauna didesnes pajamas negu vidurinį išsilavinimą turintys gyventojai, dalis procentais. Vis dėlto galutinį sprendimą, kaip ši informacija paveiks universitetų finansavimą, priima autonominiai regionai.

Italijoje skirstant finansinius išteklius aukštosios mokyklos naudojamas rodiklis yra stažuotojų studijuojant skaičius ir praėjus metams nuo baigimo dirbančių absolventų dalis, palyginti su bendru tų pačių metų absolventų skaičiumi.

⁽¹⁷⁾ Pavyzdžiui, žr. ES įgūdžių panoramą: <http://euskills Panorama.ec.europa.eu/>.

⁽¹⁸⁾ Žr. <http://rsvu.mon.bg/>.

⁽¹⁹⁾ Žr. <http://unistats.direct.gov.uk/>.

Austrijoje valstybiniai universitetai finansuojami skiriant jiems bendrus biudžetus, kuriuos sudaro bazinis biudžetas ir aukštojo mokslo srities struktūrinės lėšos. Dėl bazinio biudžeto susitariama veiklos rezultatų sutartyse (*Leistungsvereinbarungen*), kurios sudaromos tarp atskiro universiteto ir Federalinės mokslo, tyrimų ir ekonomikos ministerijos kas treji metai. Šiose sutartyse universitetai privalo išdėstyti savo planus, pvz., dėl galimybių įsidarbinti gerinimo. Paskui universitetai vertinami vadovaujantis šiomis sutartimis.

Suomijoje, pradedant nuo 2014 m., dalis valstybės finansavimo politechnikumams skiriama remiantis jų galimybių įsidarbinti rodikliais. Pavyzdžiui, skirstant finansavimą, be kitų dalykų, atsižvelgiama ir į laipsnį suteikiančias studijų programų baigusiu studentų dalį. Taip pat skaičiuojant pagal rezultatus skirtinas lėšas naudojami mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtos, įtakos regiono plėtrai ir bendradarbiavimo su darbdaviais rodikliai.

4.4.3. Absolventų profesinės veiklos stebėseną

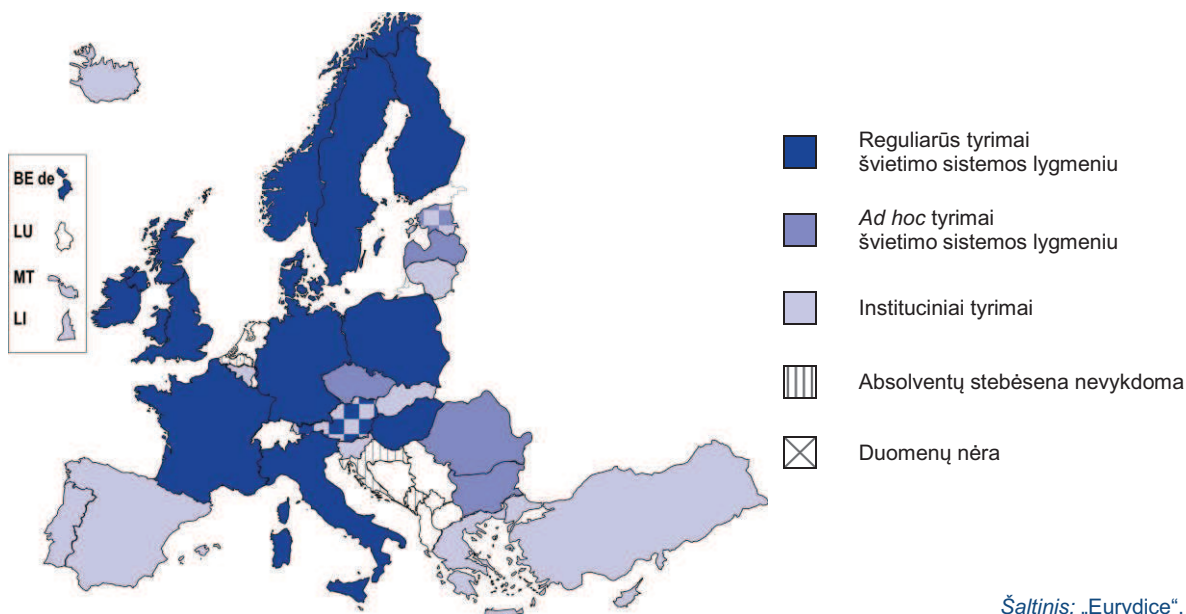
Absolventų apklausos, kuriose remiamasi jų įsivertinimu, laikomos tiksliausiomis aukštųjų mokyklų absolventų galimybių įsidarbinti vertinimo priemonėmis (van der Velden ir van Smoorenburg, 1997). Profesinės veiklos stebėjimo (arba kitaip tariant, kohortiniai) tyrimai ne tik padeda apskaičiuoti po baigimo darbą susiradusių absolventų dalį, bet ir aprašyti darbų kokybę, darbo paieškos trukmę, absolventų pasitenkinimą darbu ir jų įgūdžių bei darbo reikalavimų atitikimą (žr. Teichler, 2011). Be to, remiantis absolventų apklausomis, galima išanalizuoti absolventų individualių charakteristikų ir studijuotos programos santykinį poveikį (ten pat). Taip kohortiniai tyrimai padeda atliekant daugiadimensį absolventų galimybių įsidarbinti tyrimą.

Europos lygmeniu tėra atlikta nedaug absolventų lyginamųjų tyrimų⁽²⁰⁾. Jų privalumas – atskirų valstybių duomenų palyginamumas. Vis dėlto šie tyrimai buvo atlikti ribotame skaičiuje valstybių ir tik kartą, ir dėl to neįmanoma atlikti palyginimų pagal pasirinktą laiką. Be to, tokią informaciją sunkiau susieti su aukštosiomis mokyklomis. Todėl absolventų apklausos turėtų būti reguliariai atliekamos ir nacionaliniu lygmeniu, kad būtų sudarytos sąlygos veiksmingam keitimuisi informacija tarp absolventų, aukštųjų mokyklų / programų ir švietimo institucijų.

Išskyrus Kroatiją ir Juodkalniją, absolventų apklausos vykdomos visose šioje ataskaitoje dalyvaujančiose švietimo sistemose bent jau (kai kurių) aukštųjų mokyklų lygmeniu. Vis dėlto Juodkalnijoje buvo priimtas naujas įstatymas, kuriuo numatytas įpareigojimas aukštosioms mokykloms reguliariai vykdyti tokias apklausas. Kaip parodyta 4.8 pav., absolventų apklausos nacionaliniu / regioniniu lygmenimis reguliariai vykdomos 14 švietimo sistemų, o ad hoc apklausos – šešiose. Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje šiuo metu kuriama absolventų reguliarios stebėsenos sistema. Keletas absolventų stebėsenos sistemų pavyzdžių (21) apibendrinta 4.9 paveikslėlyje.

⁽²⁰⁾ Tarp tokių absolventų lyginamųjų tyrimų yra CHEERS projektas, vykdytas 1998–2000 m. ir apėmęs 12 valstybių (Schomburg ir Teichler, 2006; Teichler, 2007); REFLEX projektas, vykdytas 2005–2006 m., kuriame dalyvavo 16 valstybių (Allen ir van der Velden, 2011); HEGESCO projektas, įgyvendintas dvejus–trejus metus po REFLEX pagal pastarojo metodologiją dar penkiose papildomose šalyse (Allen, Pavlin ir van der Velden, 2011), ir Europos universitetų asociacijos TRACKIT projektas (žr. <http://www.eua.be/trackit>).

⁽²¹⁾ ES įgūdžių panoramoje taip pat pateikiami absolventų tyrimai pagal valstybes: <http://euskills panorama.ec.europa.eu/>.

4.8 pav. Absolventų stebėjimo tyrimai, 2012–2013**Pastaba dėl konkrečių šalių**

Ispanija: absolventų stebėsena taip pat vykdoma autonominių regionų lygmeniu (taip pat žr. 4.9 pav.).

Vis dėlto tik keliose švietimo sistemose švietimo įstaigos sistemingai naudojasi per absolventų tyrimus surinkta informacija. Dažniausiai absolventų tyrimai naudojami aukštojo mokslo studijų programų kokybės užtikrinimo arba kituose vertinimo procesuose (pvz., Estijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje, Islandijoje ir Norvegijoje). Lenkijoje tokia sistema pradeda kurti. Be to, informavimo ir orientavimo tarnybos gali padėti šia informacija vadovautis potencialiems ir esamiems aukštojo mokslo studentams.

4.5. Per vizitus įgyta patirtis**Galimybių įsidarbinti stiprinimas universitetuose**

Visuose aštuoniuose apšviestuose universitetuose tvirtinta, kad pastaraisiais metais galimyboms įsidarbinti skiriama daugiau dėmesio. Vis dėlto pastebimi skirtumai, susiję su studijų kryptimis: į technikos mokslus orientuoti fakultetai tendencingai kuria labiau sisteminio pobūdžio galimybių įsidarbinti klausimo sprendimo būdus negu menų ir humanitarinių mokslų fakultetai. Nepaisant to, visi universitetai pranešė apie bendrą tendenciją, kad daugiau dėmesio sistemingiau skiriama geresnių sąlygų absolventams pereiti į darbo rinką sudarymui, o paminėtų gerosios patirties pavyzdžių sutikta net ir ten, kur nesitikėta.

Požiūris į klausimus, kurie susiję su galimybėmis įsidarbinti, dažnai priklauso nuo įstaigos „padėties“ universitetų pasaulyje. Pavyzdžiui, aukštai vertinamame Acheno technikos universitete vyrauja nuomonė, kad visi absolventai bus įgiję žinių ir įgūdžių, būtinų darbo rinkai, ir todėl nereikia skirti konkretnesnio dėmesio šiam klausimui, nors absolventų įsidarbinimas laikomas itin svarbiu dalyku. Kaip kuriuose universitetuose, pavyzdžiui, Talino technologijos universitete, galimybės įsidarbinti aptariamos ir sprendžiama, kaip jas stiprinti, įstaigos politikoje bei praktinėje veikloje po valstybinės politikos pokyčių. Uveskiulės universitete galimybių įsidarbinti klausimai įtvirtinti laikantis kompleksinio politikos požiūrio, kuriuo siekiama sukurti daugiau sąsajų su regiono bendrovėmis ir taip pat skatinti studentus dalyvauti savanoriškuose projektuose, siekiant stiprinti darbo veikloje būtinus įgūdžius.

Vis dėlto bene ryškiausias inovatyvaus požiūrio į galimybes įsidarbinti pavyzdys aptiktas Atėnų ekonomikos ir verslo universitete (AUEB). Čia pokyčius akivaizdžiai paspartino itin sudėtinga ekonominė, politinė ir socialinė aplinka. Universiteto rektorius apibūdino Graikijos realybę ne vien kaip paprastą ekonomikos krizę, bet veikiau kaip struktūrinę ekonomikos griūtį. Atėnų ekonomikos ir verslo universitetas yra specializuota įstaiga ir seniausias tokio tipo universitetas Graikijoje (įkurtas 1920 m.), kuris organizuoja visų trijų pakopų ekonomikos, verslo administravimo, informatikos, statistikos, rinkodaros, apskaitos ir finansų krypties studijas. Nors universitetas vertinamas kaip turintis puikią reputaciją šalyje ir tarptautinėje aplinkoje, diskusijoje kalba daugiausia sukosi apie iniciatyvas, kuriomis siekiama remti studentų galimybes įsidarbinti tokioje realybėje, kai nacionalinė darbo rinka beveik liovėsi egzistavusi, todėl studentai buvo priversti radikaliai keisti savo lūkesčius atsižvelgdami į situaciją darbo rinkoje. Neturėdami vilties įsidarbinti viešajame sektoriuje arba bent jau gauti absolventams būdingus darbus privačiajame sektoriuje, studentai ėmė vis labiau domėtis naujų užimtumo formų kūrimu sau patiems ir padėjo vienas kitam ugdyti būtinus įgūdžius. Todėl universitete įvyko be galo reikšmingas poslinkis: parama buvo skiriama dinamiškam galimybių įsidarbinti ir verslumo skatinimo priemonių deriniui. Buvo sukurtos labai įdomios tarpusavyje persipynusios paslaugos, susijusios su karjeros inovacijomis / verslumu ir stažuotėmis.

Visas šias paslaugas sukūrė jauni, dinamiški ir aukštos motyvacijos universiteto darbuotojai, naudodamiesi Europos struktūrinių fondų lėšomis. Visgi nepaprastai svarbu ir tai, kad kūrimui vadovavo patyrę akademiniai darbuotojai, kurie užtikrino sąsają su dėstymo veikla ir tiriamuoju darbu universitete. Šioje veikloje dalyvaujantys darbuotojai, akivaizdu, itin orientuoti į studentus. Visos trys paslaugos yra labai gerai integruotos ir davė puikių rezultatų. i

Per karjeros paslaugas studentams ne tik teikiama informacija ir organizuojami mokymai studijų metu, tačiau universitetas taip pat veikia kaip agentūra, parenkanti bendrovėms tinkamus kandidatus. Gauta informacijos, kad daugelis studentų gavo pirmąjį darbą būtent bendrovėse, kuriose atliko stažuotes. Šia veikla užsiimantis padalinys taip pat vykdo tyrimus ir reguliarią absolventų užimtumo būklės stebėseną. Darbuotojai aktyviai naudojami socialinėmis medijomis, kaip antai „Facebook“ ir „LinkedIn“, teikdami informaciją ir sekdami absolventų profesinę veiklą.

Pastaraisiais metais dėmesio centre atsidūrė novatoriškumo ir verslumo skatinimas. Universitetas organizuoja ne tik studijas, bet ir seminarus apie įvairius verslo steigimo aspektus; ateityje planuojama net kurti Verslininkystės centrą. Mūsų sutikti studentai buvo be galo aktyvūs per stažuotes, steigė pradedančiąsias įmones, prisidėjo prie tyrimų projektų, padėjo bendrakursiams įgyvendinti jų sumanymus ir netgi konsultavo bendraamžius iš kitų šalių.

Stażuočių organizavimą labai aktyviai rėmė speciali visam universitetui įsteigta tarnyba, nepaisant to, kad stažuotės buvo privalomos tik vienai katedrai, o studentai gavo nominalų atlygį už darbą iš valstybės biudžeto. Per seminarus studentai buvo rengiami darbo paieškai, mokomi, kaip bendrauti per pokalbį, o jų prašymai, patvirtinus prašymą / CV, buvo įkeliami į duomenų bazę, kuria ieškodami stažuotojų gali naudotis darbdaviai. Stažuotė trunka du–tris mėnesius, o duomenų bazėje, po įgyvendintos iniciatyvos įtraukti smulkiąsias ir vidutines įmones, atsirado daugiau negu 1 500 bendrovių. Administratoriai paaiškino, kad daugelis studentų per stažuotes susirado pirmąjį darbą, o taip pat didžiulis dėmesys skirtas judumo svarbai. Ypač siūlant stažuotes kitose Europose valstybėse, naudojamosi „Erasmus“ programa.

Dar vieną pokyčių, labiau akcentuojant galimybių įsidarbinti klausimus, pavyzdį galima aptikti Uveskiulės universitete, kur ši tema įprasta universiteto studijų programose. Studentai taip pat vis labiau supranta, kaip svarbu pasirengti būsimai profesijai. Todėl bandoma per visas studijas siūlyti profesinį orientavimą ir įtraukti alumnus ne tik kaip patarėjus į studijų turinio kūrimą, bet ir kaip

studentų mentorius. Buvo sukurti nedidelės apimties moduliai, kuriais palaikomas universiteto ir verslo įmonių bendradarbiavimas; už dalyvavimą projektuose su įmonėmis skiriama po 1–2 ECTS kreditus. Viename tokių projektų dalyvavo bendrovės, kurios turi problemą ir sutinka patikėti jos sprendimą studentams. Be to, buvo pristatytas e. aplankas, kuris ne tik padeda studentams nustatyti savo akademinį gebėjimą, bet ir kitus įgūdžius, kurie būtini darbo rinkoje. Stažuotės vienokia ar kitokia forma tarp studentų populiarėja vis labiau, dedamos pastangos rinkti apie jas informaciją ir teikti ją studentams.

Karjeros tarnyba padeda studentams ieškoti darbo – apibrėžti įgūdžius ir požiūrį rašant CV, ugdyti darbo paieškos įgūdžius. Viena konkrečių priemonių yra minėtasis e. aplankas, kita – skatinimas struktūruotai ugdytis bendruosius įgūdžius įvairiuose kursuose. Aplankas kuriamas įtraukiant į jį akademinę ir užmokyklinę veiklą, tokią kaip savanoriškas darbas. Aplanko sudarymas nėra privalomas, todėl kol kas jį kuria nedaugelis studentų.

Kai kurie universiteto siūlomi kursai orientuoti į darbo rinką arba juose skiriama daugiausia dėmesio įgūdžių ugdymui steigiant vasaros mokyklą ar dalyvaujant kitoje visuomenei naudingoje praktinėje veikloje. Tai vadinamieji kompetencijos kursai, kurie skirti karjeros ir bendrųjų įgūdžių ugdymui. Taip pat siūlomas naujas kursas apie verslininkystę, kadangi tikimasi, kad daugiau absolventų dirbs savarankiškai.

4.9 pav. Absolventų stebėsenos sistemų pavyzdžiai, 2012–2013

Valstybė / regionas	Atsakinga institucija / įstaiga	Reguliarumas	Tyrimu aprėpiamas laikas	AM dalyvavimas / imtis	Rezultatai
Čekijos Respublika	Finansuoja Švietimo ministerija, vykdo Švietimo politikos centras (Prahos Karlo universitetas) ⁽²²⁾	<i>Ad hoc</i> (REFLEX projekto tęsinys, vykdyta 2010 ir 2013 m.	Iki penkerių metų po baigimo	Savanoriškas (2013 m. dalyvavo 21 iš 26 valstybinių AM)	Informacija apie pasitenkinimą studijomis, perėjimą iš AM į darbo rinką, dabartinį užimtumą, absolventų gebėjimus
Vokietija	Aukštojo mokslo informacinė sistema (HIS) ⁽²³⁾	Kas ketverius metus	Vieni, penkeri ir dešimt metų po baigimo	Absolventų imtis (2013 m.: pirmą kartą įgijusieji bakalauro ir magistro laipsnį atskirai)	Duomenys apie užimtumą
Vokietija	AM bendradarbiavimas „iš apačios į viršų“: KOAB projektas; lyginamąją analizę atlieka INCHER-Kassel ⁽²⁴⁾	Kasmet	1,5 ir 4,5 metų po baigimo, kaip tęstinis tyrimas	Savanoriškas (apie 60 AM)	Duomenys apie profesionaliąsias ir profesines sritis, kuriose dirba absolventai, sutarčių rūšis ir atlyginimą, įgūdžių atitiktį, pasitenkinimą studijomis ir kt.
Airija	Aukštojo mokslo valdyba (HEA) skelbia ataskaitas apie padėtį darbo rinkoje ⁽²⁵⁾	Kasmet	Šeši–devyni mėnesiai po baigimo	Absolventų imtis skirtingais lygmenimis	Informacija apie absolventų padėtį darbo rinkoje, dėsningumus, absolventų darbo rinkos sudėtį, užimtumo sektorių ir profesijos klasę, regioną, kuriame Airijoje ir užsienyje gautas darbas, bei atlyginimą

⁽²²⁾ Žr. <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/default.asp?page=reflex13>.

⁽²³⁾ Žr. <http://www.dzhw.eu/ab22>.

⁽²⁴⁾ Žr. <http://koab.uni-kassel.de/en/koab/state-of-the-project.html>.

⁽²⁵⁾ Žr. <http://www.heai.ie/en/statistics/statistics-section-publications/first-destinations-reports>.

Valstybė / regionas	Atsakinga institucija / įstaiga	Reguliarumas	Tyrimu aprėpiamas laikas	AM dalyvavimas / imtis	Rezultatai
Katalonija, Ispanija	AQU Catalunya ⁽²⁶⁾	Kas treji metai	Treji metai po baigimo	Reprezentatyvi absolventų imtis (duomenys kiekvienai studijų programai)	Duomenys apie užimtumą, darbo vietos garantijas, darbo ir išsilavinimo atitiktį, atlyginimą, pasitenkinimą darbu, perėjimą į darbo rinką, pasitenkinimą studijomis ir t. t.
Prancūzija	Conférence des Grandes Écoles (CGE) ⁽²⁷⁾	Kasmet	Kiekvieną sausį (absolventų perėjimo laikotarpiai skirtingi)	Grandes écoles	Dirbančių absolventų dalis, grynasis užimtumo rodiklis, turintieji neterminuotas sutartis, radusieji pirmąjį darbą greičiau nei per du mėnesius. Duomenys apie atlyginimus su premijomis ir be jų taip pat teikiami.
Prancūzija	Nacionalinės švietimo, aukštojo mokslo ir tyrimų ministerijos Aukštojo mokslo ir profesinės įterpties generalinis direktoratas (DGESIP) ⁽²⁸⁾	Kasmet	30 mėnesių po baigimo	Universitetai	Keturi rodikliai: užimtumo lygis, vadovaujančių pareigų (cadres) ir su tarpininkavimu susijusių pareigų (professions intermédiaires) dalis, absolventų, įdarbintų pagal neterminuotas sutartis, ir dirbančių visu etatu, dalys.
Latvija	Švietimo ir mokslo ministerija	Kasmet	Kasmet trejus metus po baigimo	Kiekviena AM renka privalomuosius duomenis	Bendros metodologijos nėra, informacija dėl duomenų rinkimo metodų skirtumų nepalyginama.
Vengrija	Finansuojama per ESF, vykdo Educatio Nkft ⁽²⁹⁾	Kasmet	Vieni, du, trys ir penkeri metai po baigimo	Reikalaujamas AM dalyvavimas (paskutiniame etape dalyvavo 32 AM)	Duomenys apie užimtumą ir atlyginimą.
Jungtinė Karalystė	Aukštojo mokslo statistikos agentūra vykdo tyrimą, kuriuo aiškinasi, kokiais keliais pasuka metusieji aukštojo mokslo studijas (angl. DLHE) ⁽³⁰⁾	Ankstyvasis tyrimas: kasmet; išilginis tyrimas: kas du metai.	Ankstyvasis tyrimas: šeši mėnesiai po baigimo; išilginis tyrimas: 3,5 m. po baigimo.	Ankstyvasis tyrimas: visi studentai; išilginis tyrimas: reprezentatyvi imtis.	Parengti svarbiausios informacijos komplektai ⁽³¹⁾ leidžia būsiesiems studentams informuotai priimti sprendimus.

Šaltinis: „Eurydice“.

Išvados

Visos ataskaitos rengime dalyvaujančios Europos valstybės vienaip ar kitaip bando gerinti aukštųjų mokyklų absolventų galimybes įsidarbinti. Vis dėlto metodai, kaip ir įsitraukimo lygis, skiriasi. Kaip atskleista 1 skirsnyje, skiriasi dėmesys, kurį valstybės teikia paklausai arba pasiūlai darbo rinkoje, nors dažnai šie du požiūriai neatskiriami. Be to, vienos valstybės, vertindamos absolventų galimybes įsidarbinti per jų užimtumo rodiklius, laikosi į užimtumą orientuoto požiūrio, kitos pabrėžia studentų aprūpinimą darbo rinkai būtinais gebėjimais, o kelios derina abi šias perspektyvas.

Taip pat skiriasi priemonės, kuriomis valstybės skatina aukštąsias mokyklas gerinti galimybių įsidarbinti rodiklius. Dažniausiai pasitelkiamas būdas galimybių įsidarbinti darbotvarkei remti – *kokybės užtikrinimas*: 23 švietimo sistemos reikalauja, kad aukštosios mokyklos atliekant kokybės užtikrinimo procedūras pateiktų su galimybėmis įsidarbinti susijusią informaciją. Be to, keletas valstybių yra

⁽²⁶⁾ Žr. http://www.aqu.cat/insercio/graduats/2011_en.html.

⁽²⁷⁾ Žr. <http://www.studyramagrandesecoles.com/home.php?idRubrique=643&Id=6124>.

⁽²⁸⁾ Žr. <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24624/taux-insertion-professionnelle-des-diplomes-universite.html>.

⁽²⁹⁾ Žr. <http://www.felvi.hu/felsooktatasi/muhely/dpr>.

⁽³⁰⁾ Žr. http://www.hesa.ac.uk/index.php?option=com_content&task=view&id=1899&Itemid=239.

⁽³¹⁾ Žr. <http://unistats.direct.gov.uk/>.

įvedusios alternatyvias vertinimo procedūras, kuriomis aukštosios mokyklos skatinamos gerinti galimybių įsidarbinti rodiklius. Viena svarbiausių priemonių, kuriomis valdžios institucijos tikisi paskatinti geresnius rezultatus, yra *su galimybėmis įsidarbinti susijusios informacijos viešinimas* esamiems ir būsimiems studentams. Kita labiau tiesioginio pobūdžio priemonė yra *valstybinio finansavimo lygmens susiejimas su galimybių įsidarbinti rodikliais*. Pastaruoju atveju aukštųjų mokyklų gaunamų lėšų dalis priklauso nuo to, ar jos skiria dėmesio savo absolventų galimybių įsidarbinti stiprinimui.

Panagrinėjus konkrečias priemones, kuriomis siekiama gerinti absolventų galimybes įsidarbinti, galima aptikti panašių skirtumų politikos požiūriuose. Vienas ryškesnių yra *reguliavimo* požiūris – švietimo įstaigos paprasčiausiai įveda aukštosioms mokykloms privalomą reikalavimą vykdyti tam tikrą veiklą. Pavyzdžiui, 21 švietimo sistemoje reikalaujama, kad mokyklos įtrauktų darbdavius bent į vieną šių sričių: studijų turinio kūrimas, dėstymas, dalyvavimas sprendimų priimamuosiuose organuose ir išorinis kokybės užtikrinimas. Dar keletas valstybių įpareigoja aukštąsias mokyklas įtraukti praktinius mokymus į (kai kurias) aukštojo mokslo studijų programas.

Kitas požiūris, kurio laikosi daugelis švietimo įstaigų, yra *finansinių paskatų teikimas* aukštosioms mokykloms už tam tikros institucinės praktikos diegimą. Pavyzdžiui, įstaigos gali finansuoti universitetų ir verslo bendradarbiavimo projektus, siekdamos padidinti darbdavių dalyvavimą aukštojo mokslo studijų programose. Taip pat jos gali skirti finansavimą studentų praktiniam mokymui, siekdamos pagerinti jų su darbu susijusius įgūdžius.

Nors ir kokio požiūrio laikosi švietimo sistemos, dažniausiai priemonės yra skirtos studentams arba absolventams kaip *visumai*, nesikoncentruojant į konkrečių – su nepalankiomis sąlygomis susiduriančių – grupių studentus. Tai rodo, kad dalyvavimo plėtros darbotvarkę dar reikia plėsti, siekiant aprėpti ir galimybių įsidarbinti skatinimo politikas.

Esamų priemonių ir metodų poveikio vertinimas nėra paprastas. Vienas būdų, kaip tai padaryti, yra reguliariai vykdyti absolventų tyrimus valstybių ir Europos lygmenimis. Absolventų tyrimai nacionaliniu lygmeniu gali suteikti geresnės grįžtamosios informacijos atskiroms aukštosioms mokykloms, o tyrimai Europos lygmeniu – lyginamųjų įžvalgų apie skirtingų politikos požiūrių veiksmingumą.

Į galimybių įsidarbinti klausimus atsižvelgiama visose aštuoniose aplankytose aukštosiose mokyklose, kur laikomasi skirtingų požiūrių, kurie priklauso nuo valstybės ir atitinkamos įstaigos. Pavyzdžiui, besikeičianti ekonominė aplinka privertė Atėnų ekonomikos ir verslo universitetą (Graikija) sugalvoti radikalių būdų, kaip stiprinti studentų karjeros perspektyvas, kurie pasireiškė stipriu verslumo akcentavimu, kadangi užimtumo kūrimas yra ir vienas svarbiausių ekonomikos prioritetų, ir geriausia užimtumo perspektyva būsimiems absolventams.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Allen, J. and van der Velden, R. eds., 2011. The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Challenges for Higher Education. *Higher Education Dynamics*, 35. Dordrecht: Springer.
- Allen, J., Pavlin, S. and van der Velden, R. eds., 2011. *Competencies and Early Labour Market Careers of Higher Education Graduates in Europe*. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences.
- Blackwell, A., et al., 2000. Transforming work experience in higher education. *British Educational Research Journal*, 27(3), pp. 269-285.
- Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training), 2008. *Systems for anticipation of skill needs in the EU Member States*. Cedefop Working Paper No. 1. [pdf] Thessaloniki: Cedefop. Available at: http://www.cedefop.europa.eu/en/Files/WORKINGPAPER01_OCT2008.PDF [Accessed 22 July 2013].
- Collis, B., Vingerhoet, J. and Moonen, J., 1997. Flexibility as a key construct in European training: Experiences from the TeleScopia Project. *British Journal of Educational Technology*, 28(3), p. 199–218.
- Collis, B. and Moonen, J., 2001. *Flexible learning in a digital world: Experiences and expectations*. London: Kogan Page.
- Cornelius, S. and Gordon, C., 2008. Providing a Flexible Learner-Centred Programme: Challenges for Educators. *The Internet and Higher Education*, 11(1), p. 33–41.
- EACEA/Eurydice, 2011. *Adults in Formal Education: Policies and Practice in Europe*. Brussels: EACEA/Eurydice.
- EUA (European University Association), 2008. *European Universities' Charter on Lifelong Learning*. Brussels: EUA.
- EUA (European University Association), 2011. *University autonomy in Europe II: the scorecard*. Brussels: EUA.
- European Commission, 2010. *Communication from the Commission on 'Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth'*. COM(2010) 2020 final.
- European Commission, 2011. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on 'Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems'*. COM(2011) 567 final.
- European Commission/EACEA/Eurydice, Eurostat & Eurostudent, 2012. *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gács, J. and Bíró, A., 2013. *A munkaerő-piaci előrejelzések nemzetközi gyakorlata. Áttekintés a kvantitatív módszerekről és felhasználásukról 12 ország és az Európai Unió előrejelzési tapasztalatai alapján* [International experience in forecasting labour markets. Overview of quantitative methods and their applications on the forecasting practice of 12 countries and the European Union]. Budapest Working Papers On The Labour Market/Budapest Munkagazdaságtani Füzetek, BWP – 2013/10. [pdf] Available at: <http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1310.pdf> [Accessed 2 September 2013].
- Garrouste, C. and Rodrigues, M., 2012. The employability of young graduates in Europe. Analysis of the ET2020 benchmark. *JRC Scientific and Policy Reports*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gazeley, L. and Aynsley, S., 2012. *The contribution of pre-entry interventions to student retention and success. A literature synthesis of the Widening Access Student Retention and Success National Programmes Archive*. York: Higher Education Academy.
- Gorard, S. et al., 2006. *Review of widening participation research: addressing the barriers to participation in higher education*. Bristol: Higher Education Funding Council for England (HEFCE).
- Guri-Rosenblit, S., 2005. 'Distance education and 'e-learning': Not the same thing. *Higher Education*, 49, pp. 467-493.
- Harvey, L., 2001. Defining and Measuring Employability. *Quality in Higher Education*, 7(2), p. 97–109.
- Kappel, H-H., Lehmann, B. and Loeper, J., 2002. Distance Education at Conventional Universities in Germany. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*. Vol 2, No 2. [Online] Available at: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/62/127> [Accessed 17 October 2013].

- Lepori, B., et al., 2007. Changing models and patterns of higher education funding: some empirical evidence. In: A. Bonaccorsi and C. Daraio, eds. *Universities and strategic knowledge creation*. Cheltenham: Edward Elgar, p. 85–111.
- Le Roux, A., 2012. La validation des acquis de l'expérience (VAE) dans les établissements d'enseignement supérieur en 2011. *Note d'information* 12.31 (décembre). [pdf] Paris: DEPP. Available at: http://cache.media.education.gouv.fr/file/2012/88/5/DEPP-NI-2012-31-VAE-etablissements-enseignement-superieur-2011_237885.pdf [Accessed 13 August 2013].
- Mason, G., Williams, G. and Cranmer, S., 2009. Employability skills initiatives in higher education: what effects do they have on graduate labour market outcomes? *Education Economics*, 17(1), p. 1–30.
- Moran, L. and Myringer, B., 1999. Flexible learning and university change, Higher Education through Open and Distance Learning. In: K. Harry, ed. *World Review of Distance Education and Open Learning*. London: Routledge.
- Moreau, M.-P. and Leathwood, C., 2006. Graduates' employment and the discourse of employability: a critical analysis. *Journal of Education and Work*, 19(4), p. 305–324.
- Morley, L., 2001. Producing New Workers: quality, equality and employability in higher education. *Quality in Higher Education*, 7(2), p. 131–138.
- Quinn, J., 2013. *Drop-out and Completion in Higher Education in Europe among students from under-represented groups*. [pdf] Available at: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/neset/higher/report_en.pdf [Accessed 5 December 2013].
- Salmi, J. and Hauptman, A.M., 2006. Innovations in Tertiary Education Funding: A Comparative Evaluation of Allocation Mechanisms. *Education Working Paper Series*, 4. Washington: Worldbank.
- Schomburg, H. and Teichler, U. eds., 2006. Higher Education and Graduate Employment in Europe: Results from Graduates Surveys from Twelve Countries. *Higher Education Dynamics*, 15. Dordrecht: Springer.
- Teichler, U. ed., 2007. Careers of University Graduates: Views and Experiences in Comparative Perspectives. *Higher Education Dynamics*, 17. Dordrecht: Springer.
- Teichler, U., 2011. Bologna – Motor or Stumbling Block for the Mobility and Employability of Graduates? In: H. Schomburg and U. Teichler, eds. *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe. Key Results of the Bologna Process*. Rotterdam: Sense Publishers, p. 3–41.
- Teichler, U., 2012. *Challenges for Future Research on Graduate "Employability"*. Plenary presentation at the 2nd DEHEMS International Conference: "Employability of Graduates and Higher Education Management Systems", University of Ljubljana, 27-28 September 2012.
- Thomas, L. and Jones, R., 2007. Embedding employability in the context of widening participation. *ESECT Learning and Employability Series* 2, York: Higher Education Academy.
- van der Velden, R.K.W. and van Smoorenburg, M.S.M., 1997. *The Measurement of Overeducation and Undereducation: Self-Report vs. Job-Analyst Method*. ROA Working Paper ROA-RM-1997/2E. Maastricht: Maastricht University. Faculty of Economics and Business Administration. Research Centre for Education and the Labour Market.
- Velden, R.; Allen, J., 2011. The Flexible Professional in the Knowledge Society: Required Competences and the Role of Higher Education. In: J. Allen and R. van der Velden, eds. *The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Challenges for Higher Education*. Dordrecht: Springer, p. 15–53.
- Working Group on Employability, 2009. *Report to Ministers, Bologna Conference, Leuven/Louvain-la Neuve 28-29 April 2009*. [pdf] Available at: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/2009_employability_WG_report.pdf [Accessed 16 July 2013].
- Yorke, M., 2006. Employability in higher education: what it is – what it is not. *ESECT Learning and Employability Series* 1, York: Higher Education Academy.

**ŠVIETIMO, GARSO IR VAIZDO BEI KULTŪROS
VYKDOMOJI ĮSTAIGA**

ŠVIETIMO IR JAUNIMO POLITIKOS IR ANALIZĖS SKYRIUS

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1049 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Vyriausioji redaktorė

Arlette Delhaxhe

Autoriai

David Crosier, Anna Horvath, Viera Kerpanova,
Daniela Kocanova, Jari Matti Riiheläinen

Išorės ekspertė

Hanne Smidt Sodergard

Maketuotojas ir dailininkas

Patrice Brel

Gamybos koordinatore

Gisèle De Le

„EURYDICE“ NACIONALINIAI SKYRIAII

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung und Frauen
Abt. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Skyriaus indėlis: Bendroji atsakomybė

BELGIJA

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/012
1080 Bruxelles
Skyriaus indėlis: Bendroji atsakomybė

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Skyriaus indėlis: Erwin Malfroy ir Patrick Willems (aukštojo mokslo politika), Koen Salmon ir Tessa Mouha (statistika), Marie-Anne Persoons (koordinavimas)

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Skyriaus indėlis: Stéphanie Nix

BULGARIJA

„Eurydice“ skyrius
Žmogiškųjų išteklių raidos centras
Švietimo tyrimų ir planavimo skyrius
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Skyriaus indėlis: Ivana Radonova

KROATIJA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Skyriaus indėlis: Duje Bonacci

KIPRAS

„Eurydice“ skyrius
Švietimo ir kultūros ministerija
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Skyriaus indėlis: Christiana Haperi; ekspertai: Despina Martidou-Forcier, Mary Psalidopoulou, Švietimo ir kultūros ministerijos Aukštojo ir tretinio mokslo departamentas

ČEKIJOS RESPUBLIKA

„Eurydice“ skyrius
Tarptautinio bendradarbiavimo švietimo srityje centras
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Skyriaus indėlis: Sofie Doškářová, Helena Pavlíková ir Jana Halamová; išoriniai ekspertai: Věra Šťastná, Vladimír Roskovec, Jan Koucký, Karolína Gondková, Jakub Fischer, Jan Hrabá, Vladimír Hulík, Zuzana Freibergová, Jiří Smrčka ir Josef Beneš

DANIJA

„Eurydice“ skyrius
Danijos universitetų ir internacionalizavimo agentūra
Bredgade 43
1260 København K
Skyriaus indėlis: Peder de Thurah Toft:

ESTIJA

„Eurydice“ skyrius
Analizės departamentas
Švietimo ir mokslo ministerija
Munga 18
50088 Tartu
Skyriaus indėlis: Kersti Kaldma (koordinavimas); ekspertė Helen Põllo (Švietimo ir mokslo ministerijos Aukštojo mokslo departamento vadovė)

SUOMIJA

„Eurydice“ skyrius
Suomijos nacionalinė švietimo valdyba
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Skyriaus indėlis: Matti Kyrö; ekspertai: Maija Innola, Birgitta Vuorinen (Švietimo ir kultūros ministerija)

BUVUSIOJI JUGOSLAVIJOS RESPUBLIKA MAKEDONIJA

Europos švietimo programų ir mobilumo nacionalinė agentūra
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje

PRANCŪZIJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Skyriaus indėlis: Robert Rakocevic (ekspertas)

VOKIETIJA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Vokietijos švietimo ir mokslo ministerijos ES biuras
Rosa-Luxemburg-Str.2
10178 Berlin
Skyriaus indėlis: Hannah Gebel

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Skyriaus indėlis: Brigitte Lohmar

GRAIKIJA

„Eurydice“ skyrius
Švietimo ir religinių reikalų ministerija
Europos Sąjungos reikalų direktoratas
37 Andrea Papandreou Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Atiki)
Skyriaus indėlis: Athina Plessa-Papadaki (direktorė), Anna
Krompa (skyriaus vykdomoji vadovė)

VENGRIJA

„Eurydice“ nacionalinis skyrius
Vengrijos švietimo tyrimų ir plėtotos institutas
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Skyriaus indėlis: Andras Derenyi

ISLANDIJA

„Eurydice“ skyrius
Švietimo patikrų institutas
Borgartúni 7a
105 Reykjavík
Skyriaus indėlis: Gísli Fannberg

AIRIJA

„Eurydice“ skyrius
Švietimo ir įgūdžių departamentas
Tarptautinis skyrius
Marlborough Street
Dublin 1
Skyriaus indėlis: Julie Smyth (Assistant Principal Officer,
Equity of Access, Higher Education Section, Department of
Education and Skills)

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca
Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Skyriaus indėlis: Alessandra Mochi;
ekspertai: Paola Castellucci (Direzione Nazionale per gli
Affari Internazionali, Ministero dell'istruzione, dell'università e
della ricerca) ir Marzia Foroni (Direzione Generale per
l'università, Ministero dell'istruzione, dell'università e della
ricerca)

LATVIJA

„Eurydice“ skyrius
Valstybinė švietimo plėtotos agentūra
Valņu street 3
1050 Riga
Skyriaus indėlis: bendroji atsakomybė;
ekspertė: Inese Stūre (Švietimo ir mokslo ministerijos
Aukštojo mokslo, tyrimų ir inovacijų departamento vadovo
pavaduotoja)

LICHTENŠTEINAS

Informationsstelle Eurydice
Schulamt des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Skyriaus indėlis: nacionalinis „Eurydice“ informacijos centras

LIETUVA

„Eurydice“ skyrius
Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra
Didlaukio g. 82
08303 Vilnius
Skyriaus indėlis: skyriaus bendroji atsakomybė už
bendradarbiavimą su doc. dr. Giedriumi Viliūnu ir Mokslo ir
studijų stebėsenos ir analizės centru

LIUKSEMBURGAS

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation
professionnelle (MENFP)
29, rue Aldringen
2926 Luxembourg

MALTA

„Eurydice“ skyrius
Tyrimų ir plėtros departamentas
Švietimo ir darbo ministerija
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Skyriaus indėlis: Christine Scholz ir
Alexander Spiteri (ekspertai)

JUODKALNIJA

„Eurydice“ skyrius
Rimski trg bb
81000 Podgorica
Skyriaus indėlis: Mubera Kurpejović (Aukštojo mokslo
direktorato direktorė), Zora Bogičević (vyresnioji patarėja
profesinio mokymo klausimais) ir Biljana Mišović (vyresnioji
patarėja aukštojo mokslo klausimais)

NYDERLANDAI

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag

NORVEGIJA

„Eurydice“ skyrius
Švietimo ir studijų ministerija
ALK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Skyriaus indėlis: bendroji atsakomybė

LENKIJA

„Eurydice“ skyrius
 Švietimo sistemos plėtotės fondas
 Mokotowska 43
 00-551 Warsaw
 Skyriaus indėlis: Magdalena Górowska-Fells;
 nacionalinė ekspertė: Ewa Brańska

PORTUGALIJA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
 Ministério da Educação e Ciência
 Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência
 (DGEEC)
 Av. 24 de Julho, 134
 1399-054 Lisboa
 Skyriaus indėlis: Isabel Almeida; ne skyriaus darbuotojai:
 Madalena Fonseca, Afonso Costa, Nuno Rodrigues,
 Carlos Malaca, Inês Branco

RUMUNIJA

„Eurydice“ skyrius
 Nacionalinė bendruomenės programų švietimo ir profesinio
 mokymo srityje agentūra
 Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
 Sector 4
 040205 Bucharest
 Skyriaus indėlis: Veronica – Gabriela Chirea,
 bendradarbiaujant su Ovidiu Solonar (ekspertas, Krašto
 švietimo ministerija)

SERBIJA

Ministarstvo prosvete i nauke
 Nemanjina 22-26
 11000 Belgrade

SLOVAKIJA

„Eurydice“ skyrius
 Slovakijos mokslinė tarptautinio bendradarbiavimo asociacija
 Svoradova 1
 811 03 Bratislava
 Skyriaus indėlis: Marta Ivanova, Martina Račkova; išorės
 ekspertė: Daniela Drobna

SLOVĖNIJA

„Eurydice“
 Švietimo, mokslo ir sporto ministerija
 Švietimo plėtros biuras
 Masarykova 16
 1000 Ljubljana
 Skyriaus indėlis: Tanja Taštanoska; Švietimo, mokslo ir
 sporto ministerijos, ekspertai iš Šeimos, socialinių reikalų ir
 vienodų galimybių ministerijos, Slovėnijos aukštojo mokslo
 kokybės užtikrinimo agentūros ir Slovėnijos Respublikos
 judumo ir Europos švietimo bei mokymo programų centro

ISPANIJA

Eurydice España-REDIE
 Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa
 (CNIIE)
 Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
 c/General Oraa 55
 28006 Madrid
 Skyriaus indėlis: María Rodríguez Moneo, Montserrat
 Grañeras Pastrana, Flora Gil Traver, Patricia Vale
 Vasconcelos Cerveira Pinto, Adriana Gamazo García

ŠVEDIJA

„Eurydice“ skyrius
 Universitets- och högskolerådet/ Švedijos aukštojo mokslo
 taryba
 Universitets- och högskolerådet
 Box 45093
 104 30 Stockholm
 Skyriaus indėlis: bendroji atsakomybė

ŠVEICARIJA

Konfederacijos bendradarbiavimo fondas
 Dornacherstrasse 28A
 Postfach 246
 4501 Solothurn

TURKIJA

„Eurydice“ skyrius
 MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
 Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
 B-Blok Bakanlıklar
 06648 Ankara
 Skyriaus indėlis: Osman Yıldırım Uğur, Dilek Güleçyüz;
 ekspertas: doc. Paşa Tefvik CEPHE

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos „Eurydice“ skyrius
 Informacijos ir vertinimo centras
 Nacionalinis švietimo tyrimų fondas (NFER)
 The Mere, Upton Park
 Slough, Berkshire, SL1 2DQ
 Skyriaus indėlis: Hilary Grayson

Škotijos „Eurydice“ skyrius
 Tyrimų skyrius
 Švietimo analizės paslaugos
 Škotijos Vyriausybė
 Area 2D South, Mail point 28
 Victoria Quay
 Edinburgh EH6 6QQ
 Skyriaus indėlis: bendroji atsakomybė

Kokybės užtikrinimo agentūros

ACE

Valstybė: Danija
Autorius: Vibeke Fahlen

EVA

Valstybė: Danija
Autorius: Tue Vinther-Jørgensen

AEQES

Valstybė: Belgija
Autorius: Caty Duykaerts-

VLUHR

Valstybė: Belgija (Flandrija)
Autorius: Marleen Bronders

AQU

Valstybė: Katalonija (Ispanija)
Autorius: Josep Grifoll

OAQ

Valstybė: Šveicarija
Autorius: Laura Beccari

ECCE

Valstybė: (tarptautinė agentūra – ECCE)
Autorius: Cynthia Peterson

EKKA

Valstybė: Estija
Autorius: Maiki Udam

FINHEEC

Valstybė: Suomija
Autorius: autorius nenurodytas

FIBAA

Valstybė: Vokietija
Autorius: Daisuke Motoki

AERES

Valstybė: Prancūzija
Autorius: Patricia Pol

MAB

Valstybė: Vengrija
Autorius: Christina Rozsnyai

NEAA

Valstybė: Bulgarija
Autorius: Kamelia Kostova

NVAO

Valstybė: Nyderlandai ir Flandrija
Autorius: Axel Aerden

NOKUT

Valstybė: Norvegija
Autorius: Tove Blytt Holmen

QAA

Valstybė: Jungtinė Karalystė
Autorius: Stephen Jackson

Vizitų į universitetus tarpininkai

Luc François
Gento universitetas

Maret Hein
Talino technologijos universitetas

Katerina Galanaki-Spilliotopoulos
Atėnų ekonomikos ir verslo universitetas (AUEB)

Claire Sotinel
Rytų Paryžiaus universitetas (Université Paris-Est Créteil)

Ian Pickup
Korko universitetinis koledžas

Anja Fitter
Acheno technikos universitetas „RWTH Aachen“

Mari Ikonen
Uveskiulės universitetas

Vera Stastna
Prahos Karlo universitetas

Aukštojo mokslo modernizavimas Europoje: galimybės studijuoti, baigti studijas ir įsidarbinti, 2014

Šioje ataskaitoje aptariamos valstybinės ir institucinės politikos ir praktikos, kuriomis Europoje siekiama didinti ir plėsti galimybes siekti aukštojo mokslo, mažinti studijų nebaigiančių studentų skaičių ir gerinti aukštojo mokslo absolventų galimybes įsidarbinti. Pagrindinis tikslas yra bendrais bruožais nusakant ir analizuojant nacionalines praktikas bei pabrėžiant įrodymais grįstus metodus, kuriais veiksmingai siekiama teigiamų rezultatų, paremti valstybes nares reformų įgyvendinimo veikloje. Ypatingas dėmesys ataskaitoje skiriamas netradicinių grupių aukštajame moksle politikoms ir praktikai.

„Eurydice“ tinklo užduotis yra suvokti ir paaiškinti, kaip organizuotos ir kaip veikia skirtingų Europos valstybių švietimo sistemos. Tinklas teikia nacionalinių švietimo sistemų aprašymus, lyginamuosius konkrečioms temoms skirtus tyrimus, rodiklius ir statistinius duomenis. Visi „Eurydice“ leidiniai yra prieinami nemokamai „Eurydice“ svetainėje arba, pateikus prašymą, spausdinta forma. Savo darbu „Eurydice“ siekia skatinti supratimą, bendradarbiavimą, pasitikėjimą ir judumą Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Tinklą sudaro Europos valstybėse veikiantys skyriai, jį koordinuoja ES švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga.

Daugiau informacijos apie „Eurydice“ ieškokite internete adresu <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

